

Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 „REGIONET-aktív” L00031 számú projekt

A KKV-k versenyképességének vizsgálata és fejlesztési stratégia a Sopron-Fertőd kistérségben

2. számú kutatási modul

A Sopron – Fertőd kistérség vállalkozásainak helyzetfelmérése

Sopron, 2011

1

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Vezetői összefoglaló	4
1. Bevezetés	18
2. A kutatási feladat és kutatás módszertan ismertetése	19
2.1. A kutatási feladat meghatározása.....	19
2.2. Az alkalmazott kutatási módszerek bemutatása	19
2.2.1. Mélyinterjúk készítése a települések polgármestereivel.....	19
2.2.2. Kérdőíves felmérés a kistérségben működő vállalkozások közt.....	20
3. A kutatások eredményeinek összefoglalása a kutatási cél négy pontja alapján	25
3.1. A Sopron-Fertőd kistérség KKV-inak helyzetfelmérése a versenyképességük vonatkozásában, a KKV szektor innovációs potenciáljának vizsgálata, a Térség fejlesztési dokumentációinak vizsgálata, különös tekintettel az Új Széchenyi Terv fejlesztési irányaira.....	25
3.1.1. A Sopron-Fertőd kistérség helyzete az országos adatállományok illetve az interjúk és kérdőív válaszai alapján.....	25
3.1.2. A vállalkozói szektor vizsgálata az innovációs képesség és a versenyképesség szempontjából	35
3.1.3. Az innovációs folyamat finanszírozhatósága.....	45
3.1.3.1. Az Új Széchenyi Terv prioritásai, a lehívott pályázati források.....	45
3.1.3.2. A kistérség pályázati tevékenységének eredményessége	48
3.1.3.3. A települések és a vállalkozói szektor fejlesztés-finanszírozása.....	50
2.1.3.3 A kistérség településeinek vizsgálata a vállalkozásaik versenyképessége szerint	53
3.2. A Kistérségben található vállalkozások alkalmazkodásának vizsgálata az elmúlt évek gazdasági változásaihoz, ennek hatása a foglalkoztatási gyakorlatokra és innovációs aktivitásukra, a várható változások áttekintése. A vállalkozási szektor szerepe a foglalkoztatásban, a helyi adófizetésben és a térségen belüli vállalati kapcsolatokban	71
3.2.1. A Sopron-Fertőd kistérség vállalkozási szektorának néhány jellemzője.....	71
3.2.2. A válság hatása a vállalkozásra.....	80
3.2.3 A vállalkozások működésének finanszírozása.....	81
3.2.4 Foglalkoztatási helyzet a kistérségben.....	82

2

3.2.5. Marketingről alkotott vélemény.....	88
3.2.6. Oktatásra fordított kiadások vizsgálata.....	90
3.4. Külpiaci kapcsolatok	91
3.2.7. Vélemények a gazdasági - társadalmi problémákról	93
3.3 A kistérség kulcs vállalkozásainak körvonalazása (D.) kutatási feladat.....	100
Felhasznált irodalom.....	139
Jogszabályok.....	139
Internetes források:.....	140
1. sz. Melléklet.....	1
2. sz. Melléklet: Polgármesterek oktatási tematikája.....	1

Vezetői összefoglaló

A kutatás tárgya az Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együtműködési Program 2007-2013 „REGIONET aktív” című, L00031 számú projekt keretében „A KKV-k versenyképességének vizsgálata és fejlesztési stratégia Sopron-Fertőd Kistérségben” című kutatáshoz illeszkedik, annak első munkaszakasza eredményeit foglalja össze.

Az első munkaszakasz kettős célja közül egyik a vállalkozások helyzetének felmérése a Sopron-Fertőd Kistérségben belül.

A kutatási feladat a következő területekre terjedt ki:

A.) A Sopron-Fertőd kistérség KKV-inak helyzetfelmérése a versenyképességük vonatkozásában, a KKV szektor innovációs potenciáljának vizsgálata, a Térség fejlesztési dokumentációinak vizsgálata, különös tekintettel az Új Széchenyi Terv fejlesztési irányaira.

B.) A Kistérségben található vállalkozások alkalmazkodásának vizsgálata az elmúlt évek gazdasági változásaihoz, ennek hatása a foglalkoztatási gyakorlatokra és innovációs aktivitásukra, a várható változások áttekintése. A vállalkozási szektor szerepe a foglalkoztatásban, a helyi adófizetésben és a térségen belüli vállalati kapcsolatban.

C.) A Kistérség vizsgálata a KKV szektort országosan sújtó problémák jelenléte szempontjából. Vannak-e olyan speciális jellemzők, melyek megkülönböztetik a kistérségben működő vállalkozásokat a többi régió, kistérség vállalkozásaitól?

D.) Melyek azok a vállalkozások, melyek egy-egy település szempontjából a legnagyobb foglalkoztatók, a legnagyobb adófizetők, a legnagyobb beszállítói körrel rendelkeznek, melyek azok a kulcs vállalkozások, amelyek stabilitása, illetve fejlődési elképzelései, lehetőségei meghatározzák adott település fejlődését is.

A Sopron-Fertődi kistérséget 40 település alkotja, melyből 3 város (Fertőd, Fertőszentmiklós és Sopron), 37 pedig község. Területe 87.721 hektár (~877 km²), lakossága mintegy 99.314 fő. A lakosság nagyjából 60%-a él Sopronban, 40% pedig a további 39 településen oszlik meg. Magyarország 174 kistérsége között a Sopron-Fertődi a fejlettek közé tartozik. A kistérség fejlettsége az elmúlt évtizedben nem változott. Hátrányos helyzetűnek, pontosabban társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott településnek a 240/2006. (XI.30.) Kormányrendelet listája alapján csupán két település, Csáfordjánosfa és Csér számít.

A népesség-növekedés meghaladja a régiós és a Győr-Moson-Sopron megyei átlagot is. Hozzá kell azonban tenni, hogy a növekedéshez valószínűsíthetően erősen hozzájárul az a tény, hogy az ország keleti részéből a jobb munkalehetőségek reményében egész családok települnek a térségbe. Ez a folyamat a 2011. május 1-jét követő Uniós munkaerő-piaci liberalizáció hatására vélhetően tovább erősödött. A népesség alakulása meghaladja az országos, a megyei, és a régiós adatokat, s a viszonylag magas népesség átlagon aluli munkanélküliségi szinttel párosul. Ez a kedvező helyzet egyértelműen az osztrák munkaerőpiac munkaerő-felszívó képességének köszönhető.

A kistérség településeinek 87%-a kétezer lakosnál kisebb település. Ha a lakosság szám megoszlását vizsgáljuk, a településnagyság szerint, akkor azt látjuk, hogy a₄

Sopronon kívüli lakosság 76%-a lakik olyan településen, mely az átszervezés alá fog esni.

Az egyes településeken az elmúlt 3 évben lezajlott összes fejlesztés 54,8%-a (a középületek felújítása, fejlesztése, a csapadékvíz elvezetés megoldása illetve a falukép fejlesztés) közfeladatok ellátásához kapcsolódik, s csak a turisztikai fejlesztések illetve részben az út- és járdaépítés, felújítás ítéltető a település gazdasági fejlődését célzó beruházásnak. A közfeladatok ellátása törvényi kötelezettsége egy településnek, s a szűkös finanszírozási források nagy részét elviszik ezek a kötelező feladatok. A válaszadók 75%-a válaszolt igennel erre a kérdésre. Ugyanakkor azt tapasztaltuk, hogy a fejlesztési terv az esetek nagy részében (a 30 igen válaszból 19 település esetében) a 4 éves ciklushoz igazodik, s csak 3 település számolt be egy cikluson túlmutató, hosszú távú fejlesztési tervről. 5 vállalkozás válaszolta a kérdésre, hogy a rendezési terv a fejlesztési terve. Arra a kérdésre, hogy a fejlesztési terv összeállításába bevonták-e a helyi vállalkozókat, 20 polgármester válaszolt igennel, 12-en mondták azt, hogy nem. Ezt a polgármesterek egy része azzal indokolta, hogy nincs erre igény a vállalkozói körben, más részük pedig úgy ítélte meg, hogy nem indokolt a tervek összeállításába bevonni a helyi vállalkozásokat.

A települések legnagyobb problémája az utak, járdák rossz állapotát, illetve a forráshiány. Szintén nagy súllyal szerepel a problémák közt az, hogy nincs megfelelő munkahely a településen, illetve ami ezzel nyilvánvalóan összefügg, s ennek következményeként lehet kezelni, hogy csökken a gyereklétszám, s elöregszik a település. Hat településen a középületek rossz állapotát jelölte meg a válaszadó legnagyobb problémaként, négyen pedig azt, hogy a jó munkaerő Ausztriában vállal munkát. Az interjúkból kitűnt, hogy a polgármesterek tisztában vannak a településen működő vállalkozások gondjaival. Legnagyobb arányban a forgalom visszaesést és a tőkehiányt nevezték meg problémaként, de szerepel még a válaszok közt a jó munkaerő hiánya és a bizonytalan pénzügyi helyzet is.

A kérdésre, hogy működik-e bármiféle vállalkozás támogatás a településen, 34 polgármester válaszolt, s közülük 21 nyilatkozta azt, hogy semmiféle vállalkozás-támogatás nincs a településükön. Kilenc polgármester jelezte, hogy van törekvés valamiféle vállalkozás-támogatás kialakítására, (egy település van, ahol már működik egy vállalkozás támogató rendszer), s 2-2 olyan település van, ahol vagy a kamara, vagy helyi vállalkozók kezdeményezésére kialakulóban van valamiféle fejlődést segítő együttműködés.

A jövő fejlesztéseire vonatkozóan feltett kérdésre kapcsán azt látjuk, hogy mindössze 2 település tervez olyan jellegű fejlesztéseket, melyekkel a vállalkozások működési környezetét szeretné javítani. Az ipari övezet kialakítása csak két település vonatkozásában jelent meg a célok közt, s ez mindössze az összes tervezett fejlesztés 3%-a. Közvetve segítheti a vállalkozások működését az utak állapotának javítása, illetve a turisztikai vállalkozások működését segíthetik a tervezett turisztikai fejlesztések. Ha ezeket a tervezett fejlesztéseket is figyelembe vesszük, akkor némileg jobb a helyzet, bár ezen fejlesztések gazdaságélénkítő hatása csak nagyon közvetett, s várhatóan több éven múlva jelentkezik csak

5

Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a település, mint a vállalkozások mikrokönyezete a vállalkozások fejlesztését nem tudja érdemben segíteni. A válaszadó települések 40%-a csak a közfadataihoz kapcsolódó fejlesztéseket tudja végrehajtani, a település gazdasági fejlesztése szinte csak turisztikai fejlesztések formájában jelenik meg, de ez is csak a válaszadó települések 22%-ánál.

Adott térség versenyképességét – vagyis, hogy mennyire képes folyamatosan korszerű termékekkel ellátni a piacot – a szakemberek nagyrészt az innovációs képességgel hozzák kapcsolatba, azt pedig a következő tényezőkkel magyarázzák: (Grosz-Rechnitzer, 2005)

- innováció áramlást segítő szervezetek jelenléte, kapcsolatuk a vállal-
zási szektorral
- a fejlesztési folyamat finanszírozhatósága
- az együttműködés, a hálózatosodás fejlettsége

Az innovációs potenciál elemei közt egy 2005-ben készült MTA tanulmány (Grosz-Rechnitzer, 2005) kiemelten foglalkozik a felsőoktatási intézmények térségfejlesztő szerepével. A Sopron-Fertőd kistérség előnyös helyzetben van, mert a területén működik egy olyan felsőoktatási intézmény, mely 10 kart fog össze. Kérdés, hogy a Nyugat-magyarországi Egyetem mennyire hatékonyan tud bekapcsolódni a térség fejlesztésébe. Ennek megítélésére vizsgáltuk a felmérés során egyrészt a települések, másrészt a vállalkozások kapcsolatát az Egyetemmel. A válaszadó 35 polgármester közül mindössze 7-en mondták azt, hogy nem látnak együttműködési lehetőséget, ezt leginkább azzal magyarázták, hogy nem tudják, nem ismerik az egyetemen folyó munkát. A mélyinterjú erőssége, hogy lehetőség van a kapott válaszok fényében újabb kérdéseket feltenni, így született meg az a kérdéskör, ami arra irányult, hogy az egyetem és a települések közti kapcsolat erősítésének lehetőségeit keresse. Az együttműködésre igennel válaszolók konkrét együttműködési területeket neveztek meg. Ilyen volt pl. a tanácsadás, a település hosszú távú fejlesztési tervének elkészítése, vagy a marketing tanácsadás, de megemlítették a külföldi tőke letelepedésének segítését is.

Tizenkét esetben hangzott el, hogy vannak tartalékok a kapcsolatban, s ha a települések polgármesterei jobban ismernék az egyetemen folyó kutatás-fejlesztést, akkor jobban kiaknázhatóak lennének a kapcsolatban rejlő előnyök és lehetőségek. Tíz polgármesternek volt az a véleménye, hogy az egyetemen kell nyitnia a települések felé, egy polgármesternek volt az a véleménye, hogy adott településnek kell keresnie az egyetemet konkrét fejlesztési igénnyel, ketten voltak azon a véleményen, hogy közösen kell nyitni egymás felé és egy polgármester gondolja úgy, hogy a Kistérségi Társulásnak kellene a kapcsolatot koordinálnia.

A polgármesterek egybehangzó véleménye szerint, ha jobban ismernék az egyetemi kutatásokat, akkor konkrétabb és szorosabb lehetne az együttműködés.

A vállalkozásoknál nem csak az egyetemmel, de minden más a térségben működő vállalkozás támogató szervezettel (klaszterek, ipari parkok, Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, kamarák) meglévő kapcsolatot is vizsgáltunk. Sajnálatos módon a vállalkozások több mint felének nincs kapcsolata a felsorolt szervezetekkel. A kapcsolat-

tal rendelkezők közül leggyakrabban a kamarát említették. Nyilván ez a kapcsolat a januártól kötelezővé vált kamarai tagsággal általánossá válik. Remélhetőleg a kamara képes lesz felnőni a feladathoz és a kötelező kamarai tagdíj fejében érdemi támogatást fog tudni adni a vállalkozásoknak

A kapcsolat hasznossága szempontjából átlag felettire értékelték a klaszterekkel és a felsőoktatási intézményekkel kialakult kapcsolatok hasznosságát a vállalkozások. Talán ez azzal magyarázható, hogy ezekhez a szervezetekhez konkrét kérdésekkel fordultak a vállalkozások, az együttműködés sokkal személyre szabottabb, és ettől sokkal eredményesebb volt. Érdemes megvizsgálni, hogy melyik kapcsolatot hány vállalkozás értékelt. A legtöbb vállalkozás a gazdasági kamarával kialakult kapcsolatát értékelt. Miután a kamarával van a legtöbb vállalkozásnak kapcsolata, értelemszerű, hogy azokat értékelték a legtöbben, s átlagosan 5,5-ös értékelést kapott. A 10-es skálán ez közepeknél kissé kedvezőbb hasznosságot jelent.

A felsőoktatási intézmények pótlólagos források bevonása nélkül a vállalkozásfejlesztésben nem fognak tudni hatékonyan részt venni. Az innovációs járulék, illetve szakképzési hozzájárulás befogadási lehetőség elvonása a felsőoktatástól olyan fokú forráshiányt teremt a kutatás-fejlesztésben, mely nem teszi lehetővé az innovációs folyamatok, illetve a vállalkozások fejlődési igényének hatékony támogatását.

A kamara lehet tehát az a szervezet, mely pótlólagos forrásokhoz jutva (kötelező kamarai tagdíj) érdemben sokat tud tenni a vállalkozások támogatása terén. A kamara lehet az a szervezet, mely felvállalja a hídképző szerepet a kutatás és a vállalkozói szféra közt, s forrásokat csoportosíthat át a folyamat hatékonyságának növelésére.

Vizsgáltuk a versenyképesség növelésének finanszírozási lehetőségeit is.

ÚSZT vállalkozásfejlesztési programot fogalmaz meg, amely a támogatási rendszer egyszerűbbé és kiszámíthatóbbá tételével a fő prioritások mentén egyértelműen megfogalmazott célokhoz rendel forrásokat.

A fő prioritások is igazodnak a KKV szektor elvárásaihoz.

1. A vállalkozás-élénkítés – A vállalkozói aktivitás növelése
2. Szövetségben a vállalkozókkal a munkahelyekért
3. Üzleti környezetfejlesztés

Az ÚSZT tehát az elvi lehetőségét megteremti a vállalkozások versenyképesség növelésének. Kérdés azonban, hogy ez az elvi lehetőség mennyire tud a gyakorlatba érvényesülni. Ennek eldöntésére megvizsgáltuk a kistérségben elnyert pályázati források alakulását.

A 2004 és 2009 közti időszakban a pályázati források megszerzésében a megye kistérségei közül a győri volt a legsikeresebb. Az egy lakosra jutó elnyert pályázati forrás a Sopron-Fertőd kistérség hasonló adatának több mint kétszerese. A kistérségben a 20 legnagyobb nyertes projekt vitte el a források 88%-át, s ennek az összegnek a 97%-a soproni szervezetekhez, intézményekhez került. (ennek 80% a GySEV-hez).

A 20 legnagyobb nyertes projekt közül mindössze egy volt vállalkozás (Hirschler László egyéni vállalkozó 177 millió Ft támogatással a támogatási összeg 0,3%-át kapta). Vállalkozásfejlesztést célzó projekt a 20 legnagyobb közt nem volt.

Az ÚSZT pályázati forrásaiból a kistérség 2011-ben 2,67 milliárd Ft volt. (www.nfu.gov.hu)

Az összes elnyert pályázat 64%-a soproni pályázókhoz került, s a KKV szektor részaránya Sopronban elnyert forrásokban 46%, míg a kistérség többi részében pusztán 12% volt, s ennek mindössze 13%-a került vidékre a kistérségen belül. Az adatok szomorú képet festenek arról, hogy milyen jelentéktelen mértékben képesek a pályázati források segíteni a vidéki KKV szektor fejlesztéseit.

A kérdésre, hogy mi nehezíti a pályázást, a válaszadók 52%-a szintén a pályázatokhoz szükséges önerő hiányát jelölte meg akadályozó tényezőként. 23%-ban jelölték meg azt, hogy nincs a céljaiknak megfelelő pályázat, 14%-ban azt, hogy bonyolult a pályázati rendszer, 9%-ban azt, hogy a pályázatok előfinanszírozása gondot okoz és egy válaszadó jelezte véleményét, hogy a változó feltételrendszer nehezítő tényező. A KKV szektorban végzett kérdőíves felmérés teljes mértékben visszaigazolja a központi adatállományból nyert adatokat. A válaszadók 29%-a nyert pályázatot fejlesztéséhez, és 42%-a vett fel fejlesztési hitelt. A két válaszadói kör közös halmazának vizsgálatából azt látjuk, hogy a támogatást elnyerők 57,1%-a fejlesztési hitelt is vett fel. A támogatást nyertek 69%-a Kft, és 65,5%-uk az 50 millió Ft árbevétel feletti vállalkozások közül került ki.

A támogatások 65,5%-a a vállalkozások 21,2%-ánál összpontosult.

A fejlesztési hitelt felvevők 47,6%-a szintén a 20 millió Ft éves árbevétel feletti cégek közül kerül ki, akik az összes cég 21,2%-át teszik ki.

Összegezve a pályázati lehetőségekről a polgármesterek és a vállalkozások által elmondottakat:

- **Bürokratikus, bonyolult.** A válaszolók jelentős része jelezte, hogy a pályázati kiírások sokszor érthetetlenek, a benyújtandó formanyomtatványok, illetve a napjainkban egyre inkább elterjedt elektronikus benyújtási felületek bonyolultak. E problémakörbe tartozik az is, hogy még egy kisebb léptékű beruházás esetén is szükséges az anyagot szakemberekkel, pályázatírókkal elkészíttetni, mert az igen nehezen átlátható mindazok számára, akik nem jártasak a pályázatok világában.
- **Finanszírozási problémák.** Ebbe a csoportba sorolandó a válaszolók által megnevezett alacsony támogatás intenzitás, valamint a többségében előleg lehetősége nélküli utófinanszírozott konstrukciók. Emellett az is gondot jelent, hogy a kifizetés igénylését követően sok esetben hosszú idő telik el a támogatás utalásáig, mely a kis önkormányzatoknak súlyos pénzügyi problémát jelent.
- **Kisebbségi pályázatok hiánya.** A válaszolók egy része problémaként jelölte meg az alacsonyabb összegű, kis léptékű fejlesztések megvalósításához alkalmas pályázati kiírások hiányát. Véleményük szerint a kisvállalkozók és az alacsony lakosságszámú falvak önkormányzatainak ezekre volna szüksége.

- **Hosszas várakozás.** A késedelmes kifizetések említésével a b) pontban már érintettük ezt a problémakört. Azonban már a támogatás megítéléséig is hosszú hónapok telnek el, ez a hosszas elbírálási idő pedig sokak kedvét elveszi a pályázástól, így többen inkább az önerőből történő finanszírozást választják a fejlesztésükhöz..

A vállalkozásoknak a fejlesztési hitelek felvételénél sincs könnyebb helyzetük. A kérdőívek válaszai alapján hiteligenyléskor a legnagyobb gondot az okozta, hogy magánvagyonot is be kellett vonni a fedezetbe, illetve a válaszadók 57,1%-a egyoldalúnak ítélte a szerződési feltételeket. 52,4%-a mondta, hogy a bank túlbiztosítja magát. A hitelfelvevők 50%-a mondott igent arra is, hogy a bank nagy fedezetigényt vár el..

A kistérség vállalkozásainak helyzetfelmérését néhány gazdálkodási mutató települési átlagának a vizsgálatával folytatjuk. Ezek azok a tényezők, melyek a vállalkozások versenyképességnek alakulását alapvetően befolyásolják. A mutatók segítségével le tudtuk válogatni azokat a településeket, ahol a legversenyképesebb illetve azokat, ahol a legkevésbé versenyképes vállalkozások működnek. A vizsgált négy mutató a Tőkeellátottság, az Eladósodottság, az egy vállalkozásra jutó adózott eredmény és az export aránya az árbevételből volt. A mutatószámok alapján leválogatott települések a következők:

18. sz. táblázat: Hány vizsgált mutató vonatkozásában van a település a rosszabb adottságú települések közt?

<i>Négy</i>	<i>Három</i>	<i>Kettő</i>	<i>Egy</i>
Völcsej Hidegség Ebergőc	Kópháza Iván	Röjtökmuzsaj Agyagosszergény Szakony	Fertőboz Lövő Zsira Pinnye Sarród Harka Nagylózs

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A listában szereplő települések közül Völcsej, Hidegség, Ebergőc, Röjtökmuzsaj, Szakony Fertőboz, és Pinnye 500 fő alatti település, minimális vállalkozással. Ezeknek a vállalkozásoknak speciálisan, személyre szabott tanácsadással érdemes maximum segíteni, ha erre kifejezett igényük van. A listában két legnagyobb település Iván és Kópháza, két teljesen más adottságokkal rendelkező település. Iván fekvése miatt távol van a határtól, ennek foglalkoztatási helyzetre és külpiaci kapcsolatokra gyakorolt hatását később elemezzük.

A többi település (Agyagosszergény, Lövő, Zsira, Sarród és Nagylózs) 1000 fő feletti lélekszámú, Lövő foglalkoztatási szempontból is kiemelt település, az itt működő

vállalkozások versenyképességének növelésével mindenképpen érdemes külön foglalkozni.

Ugyanakkor a legjobb helyzetben levő települések a következők:

19. sz. táblázat: A legjobb helyzetben lévő települések a vizsgált mutatók eredményei alapján

<i>Tőkeellátottság a legmagasabb</i>	<i>Az adózott eredmény a legmagasabb</i>	<i>Az export aránya a legmagasabb</i>
Fertőd	Fertőd	Fertőd
Petőháza	Fertőszentmiklós	Lövő
Nagylózs	Újkér	Sopronkövesd
Agyagosszergény	Egyházásfalu	Fertőszentmiklós
Répceszemere	Sopronkövesd	Zsira
	Petőháza	Fertőrákos

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Fertőd mindhárom mutató szempontjából a legjobb helyzetben levő település. Fertőszentmiklós, Petőháza, Sopronkövesd két mutató szempontjából van a legjobbak közt, míg Lövő, Zsira, Nagylózs, Egyházásfalu, Agyagosszergény, Fertőrákos egy-egy vizsgált mutató szempontjából vannak jó pozícióban.

Ismerve a települések nagy vállalkozásait, látjuk, mennyit jelent egy-egy település életében, ha versenyképes a vállalkozói szektor.

Ezen települések 69%-a válaszolta azt, hogy van a településnek fejlesztési terve, s 46% válaszolta azt, hogy ennek összeállításába bevonják a helyi vállalkozásokat is. Tehát ezek a vállalkozások több szempontból is kulcsszerepet töltenek be adott település, s ezen keresztül a kistérség szempontjából.

Vizsgáltuk a személyi jellelű ráfordítások alakulását is a településeken.

A magas jövedelmeket biztosító vállalkozások Sopron, Fertőd, Lövő, Pinnye, Nagylózs és Sopronkövesd területén működnek, míg a legalacsonyabbak a jövedelmek Fertőboz, Hidegség, Ebergöc, Völce, Szakony, Egyházásfalu és Répceszemere településeken. Az adatot azért vizsgáltuk, mert egyrészt enged következtetni a településeken élők életszínvonalbeli különbségeire, másrészt az SZJA meghatározott részének a visszaosztása adott önkormányzat bevételeit, s ezen keresztül a fejlesztési lehetőségeinek a finanszírozását is befolyásolja. Adott év költségvetési törvénye meghatározza azt az arányt, mely a beszedett személyi jövedelemadóból a helyi önkormányzatokat megilleti. Például a 2010. évi CLXIX. Törvény a Magyar Köztársaság költségvetéséről a 4. számú mellékletében a településre kimutatott személyi jövedelemadó 40%-át ítéli meg a helyi önkormányzatoknak. Minél nagyobb tehát a személyi jellelű ráfordítások összege adott településen működő vállalkozásoknál, annál nagyobb lehet az az összeg, mely az SZJA visszaosztásából az önkormányzatot megilleti. Természetesen csak

10

stabil törvényi háttér mellett igaz mindez. Ugyanakkor több település elmondta, hogy ez az arányszám évről évre csökken. Az SZJA egyre nagyobb aránya központosul az Állami Költségvetésben, miközben az önkormányzatok közfeladatainak köre nem szűkül. A helyzetet tovább rontja az egykulcsos SZJA, ami a magas jövedelműek fizetett személyi jövedelemadóját lényegesen lecsökkentette, csökkentve ezzel a visszaosztás alapját is. Az önkormányzatok teljes átszervezése zajlik, remélhetőleg az új rendben a finanszírozási nehézségek is mérséklődnek.

A hazai kis- és középvállalkozó szektor valós jellemzése ma országosan is nehéz feladat. A „valódi” – ténylegesen működő - vállalkozások száma nem ismert, az országos nyilvántartásokban (KSH, NAV) nagy eltérés mutatkozik a vállalkozások számát illetően. A korrekt nyilvántartások hiánya nem csak országosan, de a kistérségben is tetten érhető, hisz a kistérség vonatkozásában is azt látjuk, hogy lényeges eltérés mutatkozik a két adatsorban. A kutatás során törekedtünk egy korrekt adatállomány felállítására a kistérségben ténylegesen működő vállalkozók vonatkozásában, de az adatok begyűjtése során azt tapasztaltuk, hogy a települések jelentős része nem rendelkezik naprakész, megbízható nyilvántartással a területén működő vállalkozásokról. Ezt Sopron jegyzőjének e-mailje vissza is igazolja, amelyben arról tájékoztat bennünket, hogy Sopron nem rendelkezik nyilvántartással a területén működő vállalkozásokról. Mindez bizonytalanná teszi az adók beszedésének teljeskörűségét is. Nyilván ezt felismerve megjelentek már azok a vállalkozások, melyek az önkormányzatokkal jutalékos rendszerben szerződve átvállalják az önkormányzatoktól a helyi adók befizetésének ellenőrzését. A NAV adatállományát vizsgálva a kistérség vonatkozásában azt látjuk, hogy azt látjuk, hogy a vállalkozásoknak több, mint 80%-a korlátlan felelősségű vállalkozás (egyéni vállalkozás, Bt, Kkt). Ez azért probléma, mert a tulajdonosok a magán vagyonukkal is felelnek a vállalkozásért, ez pedig a válság idején, amikor nagyon sok vállalkozás ment, megy csődbe, azt eredményezi, hogy a válság ezen az ágon is „begyűrűzik” a családi költségvetésbe. A kistérség vállalkozásainak 96,79%-ában 10 főnél kevesebb a foglalkoztatottak száma. Vidéken ez gyakran családi vállalkozásokat takar. Tevékenység szempontjából vizsgálva a kistérség vállalkozásait, a tipikus magyar falu vállalkozási szektora jellemző itt is: a vállalkozók egy része a földet műveli, s minden községben működik a bolt, kocsma, s a helyi igényekre épülő szolgáltató szektor, az építőipari szolgáltatások és a gépjármű javításhoz kapcsolódó szolgáltatások. (kőműves, asztalos, autószerelő, stb). Sajnálatos módon pontosan ezek azok az ágazatok, melyeket súlyosan érint a gazdasági válság.

Vizsgáltuk, hogyan érintette a gazdasági válság a vállalkozások fejlesztési hajlandóságát. A 259 válaszadó 32%-a válaszolta azt, hogy 2008 és 2010 közt végrehajtott új termék, szolgáltatás bevezetését a vállalkozásában. A személyes lekérdezések beszélgetéseiből egyértelmű volt, hogy sok vállalkozás a válság hatásainak ellensúlyozására kezdett fejlesztésbe, ami nagyon sok esetben a több lábbon állás céljából új üzletág bevezetését jelentette. Az új termék, szolgáltatás azonban nem a klasszikus innovatív értelemben jelent új terméket, szolgáltatást, hanem a kért vállalkozás szempontjából új.

42,1% nyilatkozott úgy, hogy továbbfejlesztette meglévő termékét, szolgáltatását, s a válaszadók 17,8%-a hajtott végre szervezetfejlesztést. Mindössze 15,1% vezetett be új eljárást. A vizsgálati adatok azt mutatják, hogy a termék illetve szolgáltatás fejlesztés inkább a legkisebb illetve a legnagyobb árbevételű cégek vonatkozásában jellemző, míg az eljárás illetve a szervezet-fejlesztés leginkább a nagy árbevételű cégek közt fordult elő. Leggyakoribb fejlesztők a Kft-k és az egyéni vállalkozások. Nyilván oka az, hogy ez a két legelterjedtebb vállalkozási forma.

Különböző statisztikai elemzési módszereket használva vizsgáltuk a válság és a fejlesztési döntés közti kapcsolatot. Az elemzések során azt tapasztaltuk, hogy a válság hatására a bevételek csökkenésének kell bekövetkeznie ahhoz, hogy fejlesztési döntés szülessen (egyfajta előre menekülési magatartás szerint) a vállalkozásokban. A vezetői döntések inkább a kialakult helyzet problémáinak megoldására, semmit a problémák megelőzésére irányulnak. A fejlesztés egyfajta utólagos reakció az eseményekre, de már csak akkor, amikor az események hatása a bevételek csökkenésén keresztül jelentkezik. Ez arra enged következtetni, hogy a vizsgált vállalkozói körben sem a tervezés, sem a kontrolling módszerei nincsenek jelen. A szervezetfejlesztés pedig jellemzően munkaerő elbocsájtással jár. Azon vállalkozások (s fentebb láttuk, hogy ezek a nagy cégek közül kikerülő vállalkozások), amelyek a válság hatására szervezetfejlesztéssel reagálnak, ez munkakör racionalizálásokat jelent, s munkaerő elbocsájtást eredményez.

A kérdésre, hogy hatott-e és ha igen, hogyan hatott a gazdasági válság a vállalkozásra, 238 válasz érkezett. A válaszadók 64,7%-a nyilatkozott úgy, hogy a válság hatására szűkültek a piaci lehetőségei, s 63,9% mondta, hogy csökkent a bevétele. 34% említette az elmaradó fejlesztéseket, s 19% mondta, hogy munkaerőt kellett elbocsájtani.

Vizsgáltuk azt is, hogy mennyire jellemző a forgóeszköz hitel felvétele, illetve hogy a Széchenyi kártya használata mennyire elterjedt. A válaszokból azt láttuk, hogy a vállalkozások jelentős része nem rendelkezik forgóeszköz hitellel, s viszonylag kevés (15) cég válaszolt úgy, hogy rendelkezik Széchenyi Kártyával. A Széchenyi Kártya ismertsége a kistérség vállalkozásai közt tehát még javítható. A hitellel rendelkezők 74%-a nyilatkozta, hogy a hitelt a válság miatt kellett felvennie. A hitelfelvevők 47,8%-a az 5 millió Ft éves árbevétel alatti cégek közül került ki, s 26,1%-uk az 50 millió Ft feletti éves árbevételű vállalkozások közül. A forgóeszköz hitellel rendelkezők 52,1%-a, a fejlesztési hitellel rendelkezőknek pedig 33,3%-a korlátlan felelősségű vállalkozás, tehát a tulajdonos a magán vagyonával is felel a vállalkozásért. Az elemzések szerint ez 50 vállalkozás összesen. Közülük 31% nyilatkozta, hogy az elmúlt években drágultak a hitelek, ami újabb kockázatot jelent számukra. Ebben a körben feltétlenül érdemes lenne a hitelek Széchenyi Kártyával való kiváltásának a lehetőségét megvizsgálni.

A foglalkoztatási helyzet áttekintésére a kistérségben a TeIR adatállományt használtuk, vizsgálva az egyes településeken állást keresők arányát a 2009-es évben. Vizsgálódásunk célja a kistérség foglalkoztatási gócpontjainak körvonalazása, illetve a

munkanélküliséggel legjobban sújtott települések s a legkevesebb adófizetővel rendelkező települések leválogatása.

Elsőként az ezer lakosra jutó regisztrált álláskeresők száma alapján rendeztük sorba a településeket. Átgondolva az egyes csoportba tartozó települések elhelyezkedését, azt látjuk, hogy azok a települések, ahol a legalacsonyabb a fajlagos munkanélküliség a határ mentén, vagy az osztrák határhoz közel helyezkednek el. A 30 feletti fajlagos munkanélküliség arányú települések (Répczevis, Répcseszeme, Szakony, Ágfalva, Ebergöc, Iván), a kistérség sok szempontból leghátrányosabb települései, mert a helyi vállalkozói szektor sem erős, s a közelben nincs nagy foglalkoztató, s a határtól is viszonylag távolabb helyezkednek el a települések. Az elemzések elvégzésével körvonalaztuk a kistérség foglalkoztatói gócpontjait, (Fertőd, Fertőszentmiklós, Lövő, Sopronkövesd, Sopron,) illetve a munkaerő áramlás irányát, beleértve az osztrák munkaerőpiac hatásait is. A tanulmányban egy térképpel szemléltettük a munkaerő vélhető mozgását. Vizsgáltuk azt is, hogy mennyi az önfoglalkoztató vállalkozás, illetve mekkora a kényszer vállalkozók aránya a kistérség vállalkozásai közt. A válaszadók 77%-a nyilatkozott úgy, hogy főállásban a vizsgált vállalkozásban dolgozik, s válaszadók 26%-a nyilatkozta azt, hogy kényszerből indította vállalkozását. A kényszerből indult vállalkozások 73%-a főállású, ebben az esetben az önfoglalkoztatás a cél, míg a 27%-a másodállású vállalkozás, itt a cél vélhetően a jövedelem kiegészítése. A kényszerből indult vállalkozások 38,1%-a Kft, s 41,3%-a egyéni vállalkozás és 39,7% alkalmazott nélkül dolgozik. 34,9%-uk 1 és 5 fő közti alkalmazottal, 16%-nál 5 és 20 fő közt van az alkalmazottak száma és 9,4% foglalkoztat 20 fő feletti alkalmazottat. (Közülük egy cég foglalkoztat 40 főt.) 82 válaszadónk volt, akinek nincs alkalmazottja, az ő számuk a 3 év alatt nem változott.

A 9 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások száma a vizsgált 3 év vonatkozásában nőtt, ugyancsak nőtt a 20 s 29 fő közt foglalkoztató cégek száma, ugyanakkor csökkent a 10 és 19 fő közt foglalkoztatók száma, csökkent a 30 és 39 fő közt foglalkoztatók száma, a 60 és 69 fő közt foglalkoztatók száma és a 80 és 89 fő közt foglalkoztató cégek száma. Látjuk tehát, hogy a 100 főnél kevesebbet foglalkoztató cégek közt egyfajta átrendeződés zajlott le a vizsgált években. A vizsgált vállalkozások vonatkozásában 2008 és 2010 közt 5,21%-os foglalkoztatás csökkenés figyelhető meg. Kisebb arányban csökkent a foglalkoztatás a 100 főnél kevesebbet alkalmazó cégek-nél, s jelentősebb mértékben a 100 főnél többet foglalkoztatóknál. Valójában a statisztika alakulására legjelentősebb hatást az egyik 100 főnél többet foglalkoztató cég gyakorolta, ahol jelentős létszámleépítés volt. (33, 96%-kal csökkent a létszám.) A foglalkoztatottak fele 5 millió Ft árbevétel nagyság alatti vállalkozásokban dolgozik. Tehát ezekre a vállalkozásokra kiemelten érdemes figyelni, hisz a kistérség foglalkoztatási statisztikáinak alakulásában jelentős szerepet játszanak.

A vállalkozásfejlesztésben foglalkoztatási szempontból kiemelten körvonalazódó kör, amely gazdasági, vállalkozási tanácsadásra szorulhat :

- A 20 főnél többet foglalkoztató kényszervállalkozók
- Az 5 millió Ft árbevétel alattiak, akik a foglalkoztatásban 50%-os súllyal szere-

13

pelnek.

A kérdésre, hogy munkaerő felvételkor rendelkezésre állt-e a megfelelően képzett munkaerő, mindössze 20,3% válaszolt igennel, 39,7% nemmel, és 40,1% válaszolta, hogy csak részben állt rendelkezésre a megfelelő minőségű munkaerő. A személyes lekérdezésekkor gyakran elhangzott, hogy a jó munkaerőt milyen nehéz megtartani, mert bár nagyon sokan jönnek az ország keleti feléből, de nekik gyakran az osztrák munkaerőpiac a végcéljuk.

Vizsgáltuk a vállalkozásoknak a marketinghez való viszonyát is. Célunk annak áttekintése volt, hogyan vélekednek a gazdasági válságban a vállalkozások a marketing szükségességéről. A negatív válaszok aránya a vidéki vállalkozások közt sokkal magasabb volt, mint a városi vállalkozásokban. A pozitív válaszok közt nincs lényeges eltérés a vidék és a város közt. A pozitív válaszoknál túlsúlyban vannak a Kft-k. Minden pozitív kategóriában 43-45% -os részarányt tesznek ki, míg a negatív válaszoknál túlsúlyban vannak az egyéni vállalkozók, 43,6%-os illetve 57,1%-os részarányal. Ugyanez figyelhető meg a bevétel nagyság s a marketingre adott negatív válaszok vonatkozásában is. A „Marketingre fordított összegek kidobott pénznek számítanak” állításra adott igen válaszok 76,2%-a az 5 millió Ft árbevétel alatti cégektől származik. Azt pedig, hogy válságban csökkenteni kell a marketing kiadásokat, 53,8%-ban szintén az 5 millió Ft bevétel alatti vállalkozók válaszolták.

A marketing negatív megítélése tehát a vidéki, 5 millió Ft éves árbevétel alatti, egyéni vállalkozási formában működő vállalkozások közt a legerősebb.

A kistérség vállalkozásainak jelentős része rendszeres oktatásra egyáltalán nem, vagy csak a kötelező oktatásra költ. Legrosszabb a helyzet a 10 millió Ft éves árbevétel alatti cégek közt, de a nagy, éves 50 millió Ft árbevétel feletti cégek közt szintén minden másodikra igaz ez. Az oktatás lehet az a terület, amelynek segítségével növelhető a vállalkozások stabilitása illetve versenyképessége. Természetesen az oktatás tartalma rendkívül fontos. A tematikának a vállalkozások tényleges igényeihez kell igazodnia és a gyengeségeik csökkentését kell megcéloznia. Az is fontos, hogy az oktatásokat olyan szervezet koordinálja, amellyel egyébként is szoros kapcsolatban állnak a vállalkozások. Azt, hogy mely szervezetekkel milyen szoros a kapcsolatuk, a következő részben vizsgáljuk. Ezen vizsgálatok eredményének ismeretében javaslatot tudunk tenni az oktatás szervezéséért felelős szervezetre.

A külpiaci kapcsolatok vonatkozásában is elég gyenge lábón állnak a vállalkozások. Az export értékesítés aránya nagyon kicsi, a válaszadók 26,3%-a válaszolta, hogy értékesít az Európai Unión belül, s mindössze 4,2% mondta, hogy EU-n kívüli országba is értékesít.

12 vállalkozásnak van kapcsolt vállalkozása Ausztriában, 1-nek Szlovákiában, 10-nek az EU más tagországába, s 3-nak az EU-n kívüli országban. A kérdésre, hogy tervez-e külföldi cégalapítást, 23 vállalkozás válaszolt igennel, közülük 19-en Ausztriában, egy cég Szlovákiában, kettő az EU-n belül és egy az EU-n kívül. A cégalapításra készülő 100%-ban Sopronban, vagy közvetlen vonzáskörzetében működnek. (9 cég soproni, 2 cég harkai és 2 cég nagycenki.)

14

A társadalmi gazdasági problémák közül leggyakrabban az adók mértékét és a gyakori jogszabályváltozásokat nevesítették a válaszadók.

A harmadik helyen leggyakrabban említett probléma az euró körüli bizonytalanság illetve az alacsonyan képzett munkaerő, negyedik helyen pedig az adószabályok és a bizonytalan jogi környezet. Ebben a vonatkozásban is azt mondhatjuk, hogy a kistérség vállalkozásainak problémái megegyeznek a gazdasági szakembereknek a KKV szektorral kapcsolatban oly sok helyütt leírt és elmondott problémáival. A polgármesteri mélyinterjúk egyik kérdéscsoportja arra irányult, hogy melyek a település kulcs vállalkozásai. Kerestük a legnagyobb adófizetőket, a legnagyobb foglalkoztatókat, az exportra is termelőket és a legfejlődőkéesebb cégeket. A településnek, a vállalkozásnak és az ott dolgozóknak közös érdeke, hogy a vállalkozás túlélje a gazdasági válságot. A leválogatott magyar tulajdonú cégek jelenthetik azt a kört, amely megfelelő támogatásra igényt tarthat, s amely partnere lehet a vállalkozásfejlesztési munkának. A leválogatás után 42 kulcs vállalkozás maradt. Vizsgálódásunk során a vállalkozásokat három csoportba tudtuk sorolni: Egyrészt közös jellemzőket találtunk a soproni vállalkozóknál, másrészt behatároltuk a vidéki kulcs vállalkozásokat, s a maradék vállalkozói halmazt..

Bár Sopron vonatkozásában nem állt rendelkezésre komplex vállalkozói lista, úgy gondoljuk, a visszaérkezett kérdőívek alapján néhány általános megállapítást mégis tehetünk.

A soproni vállalkozásokra is jellemző, hogy a vállalkozási forma szempontjából legjellemzőbb a KFT és az egyéni vállalkozás. A vállalkozói kultúra jellemzően magasabb, mint vidéken, aktívabbak a külpiazi kapcsolataik, néhány tervezi a külföldi cégalapítást. A pályázatokban a legsikeresebbek. Fejlesztési hitelek felvételét segíti, hogy a háttér magánvagyonuk értékesebb, mint a vidéki vállalkozásoknak.

A vidéki kulcs vállalkozások: ezek azok a vállalkozások, melyeket a polgármesterek adott település legfontosabb vállalkozásaiként neveztek meg, mint legnagyobb adófizetőt, legnagyobb foglalkoztatót, legfejlődőkéesebb vállalkozást. A vállalkozói kör közös jellemzője, hogy nyitott a támogatásokra, tanácsadásra, bár helyben nincs semiféle vállalkozásfejlesztés. A pályázati aktivitása alacsony, s a banki hitelbírálatban eséllyel ítélik hitelképesnek. A Széchenyi kártya nem ismert ebben a körben sem. A cégek jellemzően csak a kötelező oktatásokra járnak, de a válság alatt is igyekeznek fejleszteni vállalkozásukat. A település szempontjából kulcs fontosságúak ezek a vállalkozások.

Egyéb vidéki vállalkozások: az ebbe a körbe tartozó vállalkozások jellemzően a vidéki családi gazdaságok, egyéni kis vállalkozások, melyek nagyrészt kényszervállalkozások. Árbevételük 5 millió Ft alatt marad, nem jellemző a fejlesztés, nem hitelképesek, s a pályázati források

A vállalkozások a kérdőívben jelezték fejlesztési igényeiket is. Az igényelt tanácsadások közül legnagyobb súllyal az adózási és egyéb gazdasági tanácsadás szerepel (24%). Ezt követi a fejlesztésekkel kapcsolatos tanácsadás,(20%). majd a marketing tanácsadás (14%). A külpiazi kapcsolatok alakításával kapcsolatos tanácsadás követi a sor 12%-kal, majd a munkavédelmi tanácsadás következik. (11%). 10% alatti érték-

kekkel szerepel a befektetési s hiteltanácsadás, a környezetvédelmi tanácsadás és a vezetési tanácsadás.

A polgármesterek jelentős része elégedett volt a Kistérségi Társulás munkájával.

Többen jelezték, hogy látnak tartalékokat a közfeladatok hatékonyabb ellátásában. A koordináció területén a közös energia beszerzés koordinációját, a házi betegellátás – szociális gondozást, a vállalkozások koordinálását, illetve a pályázati tevékenység segítését említették többen, mint olyan feladatot, ahol tehetne többet a Társulás. Pályázati tevékenységben különösen a kisebb településeket kellene még többet segíteni.

Az együttműködés új területei lehetnek:

- Közös pályázatok kidolgozása és koordinálása
- Közösségerősítő programokra pályázati források szerzése, s ilyen programok szervezése.
- A Világörökség és a Társulás munkájának jobb összehangolása is tovább segítené a térség fejlődését
- Az iskolák munkáját segíthetné egy pszichológus alkalmazása a Társulásnál.
- Információs rendszerek kialakítása illetve közös gazdasági tevékenység kezdeményezése.
- Többen jelezték, hogy a kistérségek szervezete körüli bizonytalanság mennyire nehezíti a munkát.

A települések 60 %-a rendelkezik testvér települési kapcsolatokkal, a testvér települések a legtöbbször külföldi települések, bár a kapcsolatok jellege nem terjed ki a gazdasági kapcsolatokra, hanem a kultúra és a szabadidős tevékenység szintjén marad. A kutatási eredményeink ismeretében elvégeztünk egy SWOT-elemzést is, hogy megalapozottabban tudjuk vizsgálni a problémák ok-okozati összefüggéseit, s ezek ismeretében olyan konkrét célokat tűzhessünk ki, amelyek megvalósítása érdemben hozzá tud járulni a kistérség versenyképességének javításához s a vállalkozói szektor megerősödéséhez.

A célfában megfogalmazott célkitűzésekre konkrét javaslatokat fogalmazunk meg tanulmányunk végén.

Ezek a következők:

1. A szűkülő piaci lehetőségek ellensúlyozására a helyi piacok kialakítása, fejlesztése, különféle akciókkal.
2. Másik ilyen kísérlet lehet a helyi szolgáltatói kapacitás adatbázis felállítása és működtetése. Az adatbázisban megjelenhetne a szabad szolgáltatói kapacitás és a szolgáltatás iránti igény, s a kettő időben és térben is összeszerveződhetne virtuálisan, sok holt időt, kihasználatlan kapacitást lekötve
3. Finanszírozási gondok enyhítése: itt egyrészt a pályázati források megszerzésében kell segíteni a vállalkozásokat. A projektfejlesztés, a pályázati kiírás céljainak és a vállalkozás céljainak összehangolása gyakran speciális gondolkodást igényel, ebben minden bizonnyal komoly segítségre van szüksége a vállalkozói szektornak.

4. A Széchenyi Kártya népszerűsítése szintén hozzájárulhat a finanszírozási gondok megoldásához. Különösen fontos ez annál a mintegy 50 vállalkozásnál, amely kockázatos hitelekkel rendelkezik, s korlátlan felelősségű vállalkozási formában működik. Ebben a körben mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy ezek a hitelek nem válthatók –e ki Széchenyi Kártyával.
5. Vállalkozási tanácsadás keretében a kisvállalkozói kontrolling rendszer illetve a versenyképesség mérésére szolgáló mutatók értelmezésének megismertetése
6. Az egyes településeken kulcsvállalkozásként megjelölt mintegy 42 cég életgörbéjének felmérése. Ezek azok a vállalkozások melyek adott településen a legnagyobb adófizetők, a legnagyobb foglalkoztatók, illetve a legfejlődőképesebbek.
Hosszú távú életben maradásuk tehát fontos a település fejlődési lehetőségei szempontjából.
7. Projekt tanácsadás a kistérség mikro körzeteiben (vagy a későbbi járásokban) a környező települések és vállalkozók számára. A javasolt tanácsadás újdonsága abban van, hogy nem ragad meg az általános információk átadásánál, hanem interaktív módon egy-egy téma köré szerveződik, olyan vállalkozói kört meghívva, amely képes és tud együttműködni egy-egy fejlesztési témában s mintegy projekt csokrok kidolgozására kerülhet sor. Az első kísérleti projekt a Fertő-tó teljes körű, de legfőképpen turisztikai hasznosítása köré szerveződő projektek közös kidolgozása lehet. Erre a Fertő-parti települések részéről konkrét igény fogalmazódott meg.
8. Oktatások szervezése a vállalkozói kultúra javítására. A gazdasági válság kevés pozitív hozadéka közül az egyik lehet a vállalkozó szektor nyitottabbá válik a saját szakmai fejlődésére. Az oktatásokra fordítandó forrásokat a kamara a kötelező tagdíjakból finanszírozhatja, s tekintettel a kamara és a vállalkozó szektor szoros kapcsolatára, az oktatások szervezésére is a kamara a legalkalmasabb.
9. A vállalkozások külpiaci kapcsolatainak erősítése. A REGIONET projekt későbbi kutatási szakaszában ennek kidolgozása megoldott.
10. Együttműködés településfejlesztési tervek elkészítésében. A polgármesteri interjúk során többször megfogalmazódott az igény arra, hogy a Nyugat-magyarországi Egyetem a Kistérségi Társulás koordinálásával vegyen részt a települések hosszú távú fejlesztési elképzeléseinek a kidolgozásában
11. Nyílt nap szervezése az egyetemen folyó kutatómunka megismertetésére a polgármesterek számára
12. Polgármesteri képzések szervezése: előre kidolgozott és jóváhagyott tematika alapján a frissen megválasztott polgármesterek részt vesznek egy képzésen, melynek segítségével elsajátíthatják a konkrét tárgyi tudáson kívül, - mint a vonatkozó jogszabályok, a költségvetési gazdálkodás rendje, vagy a stratégiai tervezés – azokat a kompetenciákat is, amelyek birtokában hatékonyabban tudnak vezetőként fellépni a településen. Ilyen kompetencia az asszertív kommunikációs, a tárgyalástechnika, vagy a konfliktuskezelés.

1. Bevezetés

Jelen kutatás a Sopron-Fertőd Kistérség Többcélú Társulása és a Soproni Felsőoktatásért Alapítvány közt létrejött kutatási megbízás keretében készült. A kutatás tárgya az Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együtműködési Program 2007-2013 „REGIONET aktív” című, L00031 számú projekt keretében „A KKV-k versenyképességének vizsgálata és fejlesztési stratégia Sopron-Fertőd Kistérségben” című kutatáshoz illeszkedik, annak első munkaszakasa eredményeit foglalja össze.

Az első munkaszakasz kettős célja közül egyik a vállalkozások helyzetének felmérése a Sopron-Fertőd Kistérségben belül.

2. A kutatási feladat és kutatás módszertan ismertetése

2.1. A kutatási feladat meghatározása

A.) A Sopron-Fertőd kistérség KKV-inak helyzetfelmérése a versenyképességük vonatkozásában, a KKV szektor innovációs potenciáljának vizsgálata, a Térség fejlesztési dokumentációinak vizsgálata, különös tekintettel az Új Széchenyi Terv fejlesztési irányaira.

B.) A Kistérségben található vállalkozások alkalmazkodásának vizsgálata az elmúlt évek gazdasági változásaihoz, ennek hatása a foglalkoztatási gyakorlatokra és innovációs aktivitásukra, a várható változások áttekintése. A vállalkozási szektor szerepe a foglalkoztatásban, a helyi adófizetésben és a térségen belüli vállalati kapcsolatokban.

C.) A Kistérség vizsgálata a KKV szektort országosan sújtó problémák jelenléte szempontjából. Vannak-e olyan speciális jellemzők, melyek megkülönböztetik a kistérségben működő vállalkozásokat a többi régió, kistérség vállalkozásaitól?

D.) Melyek azok a vállalkozások, melyek egy-egy település szempontjából a legnagyobb foglalkoztatók, a legnagyobb adófizetők, a legnagyobb beszállítói körrel rendelkeznek, melyek azok a kulcs vállalkozások, amelyek stabilitása, illetve fejlődési elképzelései, lehetőségei meghatározzák adott település fejlődését is.

2.2. Az alkalmazott kutatási módszerek bemutatása

2.2.1. Mélyinterjúk készítése a települések polgármestereivel

A primer kutatás keretében strukturált mélyinterjú készült a kistérség településeinek polgármestereivel. Az interjú kérdéseinek összeállítása igazodik a fenti kutatási célok megvalósításához. A település vizsgálata során célunk volt a település, mint vállalkozási környezet vizsgálata, a fejlesztési elképzelések megismerése, a pályázati szokások, lehetőségek, illetve a kulcs vállalkozások feltérképezése. Szintén cél volt az, hogy feltárjunk olyan együttműködési lehetőségeket, melyekben a települések és a Nyugat-magyarországi Egyetem a jövőben együttműködhet. Cél volt annak áttekintése is, hogy a települések hogyan látják a Kistérségi Társulás munkáját. Végül rákérdeztünk a testvér településekre. Ezzel célunk volt egy esetleges hálózatosodás elvi lehetőségének vizsgálata.

Az interjúk elkészítésénél a személyes interjúzásra törekedtünk, ez azonban sok esetben nagy nehézségekbe ütközött. A polgármesterek egy része a telefonos időpont egyeztetésre nagyon pozitívan reagált, sikerült időpontot egyeztetni, s sikerült a mintegy 45 perces interjút lefolytatni.

Volt olyan polgármester, akivel a személyes találkozás nem sikerült, de e-mailben visszaküldte a kitöltött kérdőívet. Közülük többen csak 3-4-szeri megkeresés után, s volt olyan polgármester is, akivel nem sikerült kapcsolatba kerülni, de a körjegyző segített a kérdések eljuttatásában és a válaszok visszajuttatásában. Sajnos volt 6 település, amelynek a polgármesterével sem személyesen nem tudtam találkozni, sem az e-mailekre nem válaszolt. Közülük öt a kistérség legkisebb települései közül került ki, 19

s sajnálatos módon Sopron vonatkozásában sem sikerült a kérdések nagy részére választ kapni. Másik nagy gond volt a vállalkozói listák megszerzése. Több település a helyi adó nyilvántartásokból kigyűjtötte a vállalkozásokat, több volt, amely ezt megígérte, de többszöri megkeresés után sem tette meg, volt több olyan település, amely adótitokra hivatkozva nem adott ki vállalkozói listát, s volt olyan település is, amelyben azt a választ kaptuk, hogy a település nem tartja nyilván a vállalkozásokat, melyek a területén működnek. (pl. Sopron). Ahol volt vállalkozás nyilvántartás, az ott is csak a minimális adatot tartalmazta (cégnév, székhely), de pl. a tevékenység a nyilvántartásokból nem volt nyomon követhető.

2.2.2. Kérdőíves felmérés a kistérségben működő vállalkozások közt

Egy 38 kérdésből álló kérdőívet állítottunk össze (ld. 1. számú melléklet), amely a következő területeket fedte le:

- A vállalkozás fejlesztése a vizsgált időszakban
- A vállalkozás működése a vizsgált időszakban
- Munkaerő piaci kapcsolatok
- Külpiaci kapcsolatok
- Marketingről alkotott véleményük
- Oktatás a vállalaton belül
- Kapcsolat a vállalkozásfejlesztő szervezetekkel
- Támogatási igényük
- Véleményük a társadalmi-gazdasági közegről, melyben működniük kell.

A kérdőívet egyrészt a települések önkormányzataitól kapott listán kérdeztük le, illetve azt kiegészítettük az interneten gyűjtött adatokkal, és a korábbi kutatások kistérségre vonatkozó címadatával. Így összesen 976 vállalkozást kerestünk meg. A megkeresésnél három lekérdezési módszerrel dolgoztunk:

- A Limesurvey kérdőív szerkesztő és feldolgozó program segítségével interneten
- Személyes lekérdezéssel – ezt a módszert elsősorban azon települések vonatkozásában alkalmaztuk, ahol kevés e-mail címmel rendelkezünk, csak a cégek székhely adata állt rendelkezésünkre. Így személyes lekérdezést alkalmaztunk a következő településeken:
 - Pereszteg
 - Fertőd
 - Fertőszentmiklós
 - Csáfordjánosfa
 - Újkér
 - Sopronkövesd
 - Harka
 - Ágfalva
 - Fertőrákos
 - Fertőboz

20

○ Nagycenk

- Saját e-mail címeken, személyes ismerősi körben a kérdőívet e-mailen kiküldtünk, majd a visszaérkezett válaszokat rögzítettük a Limesurvey rendszerben.

A háromféle lekérdezési módszer eredményeként összesen 344 kérdőív született, ebből 259 volt teljes és értékelhető. Ezek feldolgozása az SPSS 16.0 Statisztikai elemzőszoftver segítségével történt.

A vállalkozói minta összetétele:

A minta vizsgálata a vállalkozások árbevétel adata alapján

1. sz. táblázat: A vállalkozások számának %-os megoszlása az árbevétel szerint
2008 és 2010 közt

Árbevétel:	2008	2009	2010
0-5 millió Ft közt	50,6	49	49
5-10 millió Ft közt	9,7	12	10
10-50 millió Ft közt	18,5	17	18,5
50 millió Ft felett	20,1	20,8	21,2
Összesen	98,9	98,8	98,7

Forrás: Limesurvey adatok alapján saját szerkesztés

A vizsgált 3 évben a vállalkozások árbevétel nagyság szerinti megoszlásában lényeges eltérést nem tapasztalunk. A válság okozta árbevétel csökkenést ez a fajta adatszolgáltatás nem tudja megmutatni, ehhez később keresztlelmzéseket fogunk majd végezni. Ugyanakkor itt szeretnénk jelezni, hogy a személyes lekérdezések során rendszeresen azt tapasztaltuk, hogy a vállalkozások jelentős része nem tudott válaszolni arra a kérdésre, hogy mekkora volt az árbevétele, s arra sem, hogy mekkora volt a vállalkozás eredménye. Ez volt az oka annak, hogy a felmérés során a kérdést úgy változtattuk meg, hogy nem kértünk pontos összeget, csak azt, hogy a fenti kategóriák közül melyikbe esett a bevétel. A vállalkozások kérdésselvetést követő tanácsalanságának lehet oka az, hogy a bevételeik egy része fekete bevétel, s a hivatalos bevételt leginkább csak a könyvelő tartja számon. Ezt persze bizonyítani nem tudjuk, hisz a rejtett gazdaság tetten érése rendkívül nehéz.

„Míg a rejtett gazdaság az 1980-as években elsősorban a magánszemélyek regisztrálatlan pénzszerzési tevékenységét értették (borraivaló, hálapénz, fusizás, stb.), addig az az 1990-es évekre a vállalkozások adókikerülő magatartása vált uralkodóvá.” (Bélyó: Statisztikai Szemle 86.2. 115.p)

A rejtett gazdaság feltérképezése nem könnyű, hiszen annak lételeme az eltitkolás. Az esetek túlnyomó részében a vizsgálatok még mindig a magánszemélyek jövedelem eltitkoló magatartásának vizsgálatára korlátozódnak (az ún. Vagyonosodási, majd21

SZJA vizsgálatok a magánszemély jövedelmi viszonyait vetik össze az életmódjával, vagyonának gyarapodásával, s ha a kettő nem áll arányban, a kimutatott különbséget eltírtolt jövedelemként kezelik, s kivetik a meg nem fizetett adót, természetesen késedelmi kamattal és mulasztási bírsággal együtt).

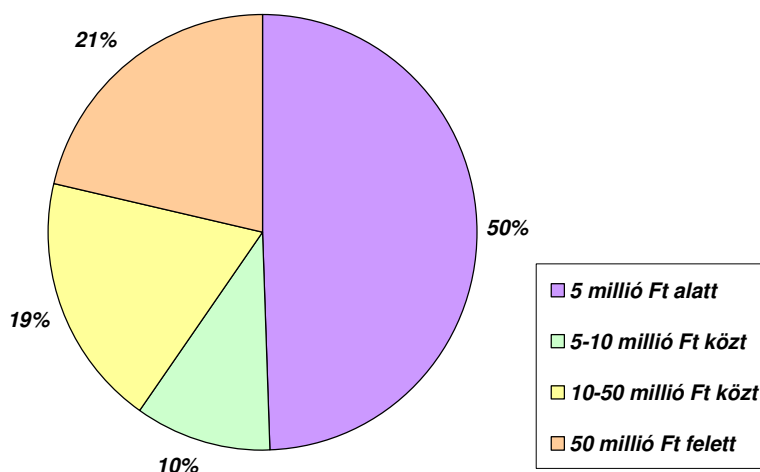
A minta vizsgálata a foglalkoztatottság szerint:

A válaszadók 77%-a nyilatkozott úgy, hogy főállásban a vizsgált vállalkozásban dolgozik, s 23% nyilatkozott úgy, hogy nem dolgozik főállásban a vállalkozásban. A válaszadók 26%-a nyilatkozta azt, hogy kényszerből indította vállalkozását.

Számos közlemény említi az ún. kényszervállalkozók által a létfenntartás céljaira létrehozott kis „cégecskéket”. Kiemelik, hogy többségüknél a vezetők képzetlenek, a cég tőkehiányos, az irányítás szakszerűtlen, a teljesítmény – és a profit – alacsony stb. Részletesebb leírást ad például Román (2003), Szerb (2005).

Általános az egyetértés viszont abban, hogy a kényszer-vállalkozók cégei közt csak egészen kivételesek azok, amelyeknél van törekvés a (nagyobb) növekedésre (Szerb, 2005).

Ha megvizsgáljuk, hogy a foglalkoztatottság hogyan oszlik meg a különböző árbevételeű cégeknél, akkor a következő diagramot kapjuk:

1. sz. ábra: A foglalkoztatottság megoszlása árbevétel nagyság szerint % 2010
Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

A diagramból látjuk, hogy a foglalkoztatottak fele 5 millió Ft árbevétel nagyság alatti vállalkozásokban dolgozik, 10%-a 5 és 10 millió Ft közti árbevételű cégnél, 19%-a 10

22

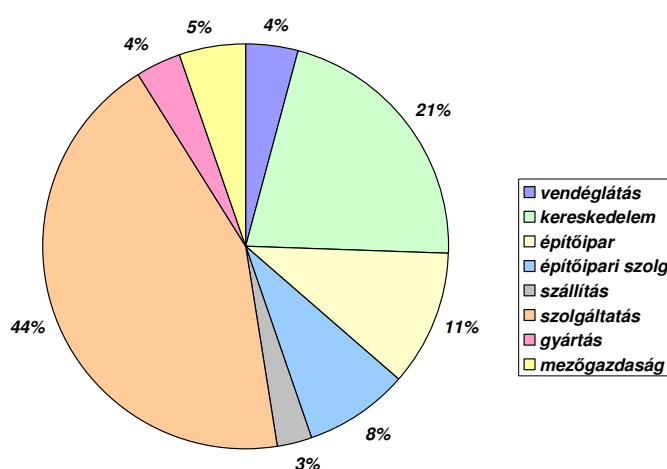
és 50 millió Ft közti árbevételű cégnél és 21% dolgozik az 50 millió Ft-ot meghaladó árbevételű vállalkozásoknál. Vagyis a legnagyobb foglalkoztatók a kis cégek, melyeknek árbevétele nem éri el az 5 millió Ft-ot.

A vizsgált minta összetétele tevékenység szerint:

A válaszadók főtevékenység szerinti megoszlását mutatja a 2.sz. ábra:

A válaszadók legnagyobb arányban (44%) a szolgáltatás területéről kerültek ki (21%) legnagyobb arány a kereskedelem, s ezt követi az építőipar, építőipari szolgáltatás aránya (11%), majd ezt követi a mezőgazdaság.

Ezek azok az ágazatok, melyek a kistérségben a leginkább jellemzőek.

2. sz. ábra: A vizsgált vállalkozások megoszlása fő tevékenységük szerint

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

Összegezve: a tevékenység szerint vizsgálva a vállalkozásokat, a legnagyobb arányt a szolgáltatási szektor teszi ki. Kiemelt szerepe van a kereskedelemnek és a harmadik leggyakoribb tevékenység az építőipar.

A tevékenység és a vállalkozási forma keresztábra elemzéséből látjuk, hogy a Kft és az egyéni vállalkozói vállalkozási forma mely ágazatokban a leggyakoribb: (Tev-Vallform Crosstabulation)

Kft	Egyéni vállalkozás
Kereskedelem	Vendéglátás
Építőipar	Szállítás
Gyártás	Szolgáltatás
Egyéb	Mező- és erdőgazdaság

A leggyakrabban előforduló tevékenységi körben, a szolgáltatásban az egyéni vállalkozói forma a leggyakoribb. Ugyancsak meglepő válaszok születtek arra vonatkozóan, hogy a vállalkozás a vizsgált 3 évben nyereséges, vagy veszteséges volt-e? A válaszadók több mint 80%-a nyereségesnek mondta vállalkozását, mindhárom vizsgált évben. Ennek okaira csak feltételezéseink lehetnek. Ha elfogadjuk, hogy a magyar gazdaságban a rejtett, vagy más néven feketegazdaság aránya egyes becslések szerint mintegy 22% (ld. Belyó Pál: A rejtett gazdaság nagysága és jellemzői. Statisztikai Szemle 86. évfolyam 2. szám. p. 118), akkor feltételezhetjük azt is, hogy a kistérségben is hasonló ez az arány. Vagyis a vállalkozások jövedelmezősége egy könyvelővel folytatott konzultáció eredményeként alakul ki („Mennyi számlát írok meg, hogy még éppen ne legyek veszteséges?”). Bár ez csak feltételezés, de az tény, hogy a válaszadók jelentős része nem tudott pontos adatot mondani az árbevételét és az eredményességét illetően, alátámasztja ezt a feltételezést.

1. 2. 3. Szekunder kutatás keretében áttekintettük az Új Széchenyi Tervet, mint a következő évek fejlesztési elképzeléseit összefoglaló dokumentumot, s azt vizsgáltuk, hogy a fejlesztési dokumentum milyen fejlődési irányt jelölt ki a térségnek, s hogyan sikerült a pályázati forrásokat a kistérség fejlesztésének szolgálatában felhasználni. Ennek jelentőségét az adja, hogy a kiírásra kerülő pályázatok célrendszere az Új Széchenyi Tervben kitűzött célokhoz fog igazodni, tehát ha egy térség a saját fejlődési irányát be tudja ágyazni a térség fejlődési terveibe, akkor nagyobb valószínűséggel fog tudni fejlesztési forrásokhoz jutni.

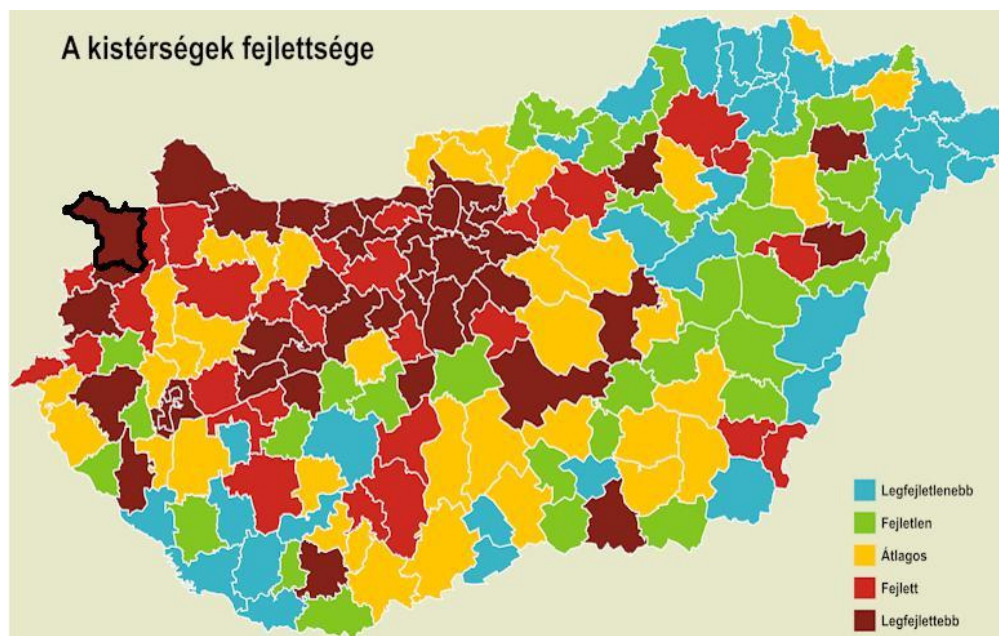
3. A kutatások eredményeinek összefoglalása a kutatási cél négy pontja alapján

3.1. A Sopron-Fertőd kistérség KKV-inak helyzetfelmérése a versenyképességük vonatkozásában, a KKV szektor innovációs potenciáljának vizsgálata, a Térség fejlesztési dokumentációinak vizsgálata, különös tekintettel az Új Széchenyi Terv fejlesztési irányaira

3.1.1. A Sopron-Fertőd kistérség helyzete az országos adatállományok illetve az interjúk és kérdőív válaszai alapján.

Jelen kutatási szakaszban nem cél, hogy átfogó képet adjunk a Sopron-Fertőd kistérségről, hisz ezt már számtalan korábbi tanulmány megtette. A kistérséget, illetve annak településeit, mint vállalkozói mikrokörnyezetet vizsgáljuk, s csak azon tényezőket tekintjük, melyek a vállalkozások működését, versenyképességét, s az ehhez kapcsolódó tényezőket befolyásolják.

A Sopron-Fertőd kistérséget 40 település alkotja, melyből 3 város (Fertőd, Fertőszentmiklós és Sopron), 37 pedig község. Területe 87.721 hektár (~877 km²), lakossága mintegy 99.314 fő. A lakosság nagyjából 60%-a él Sopronban, 40% pedig a további 39 településen oszlik meg. Magyarország 174 kistérsége között a Sopron-Fertőd a fejlettek közé tartozik. A kistérségek fejlettségbeli különbségeit szemlélteti a 67/2007. (VI.28.) Országgyűlési határozat alapján elkészített térkép.

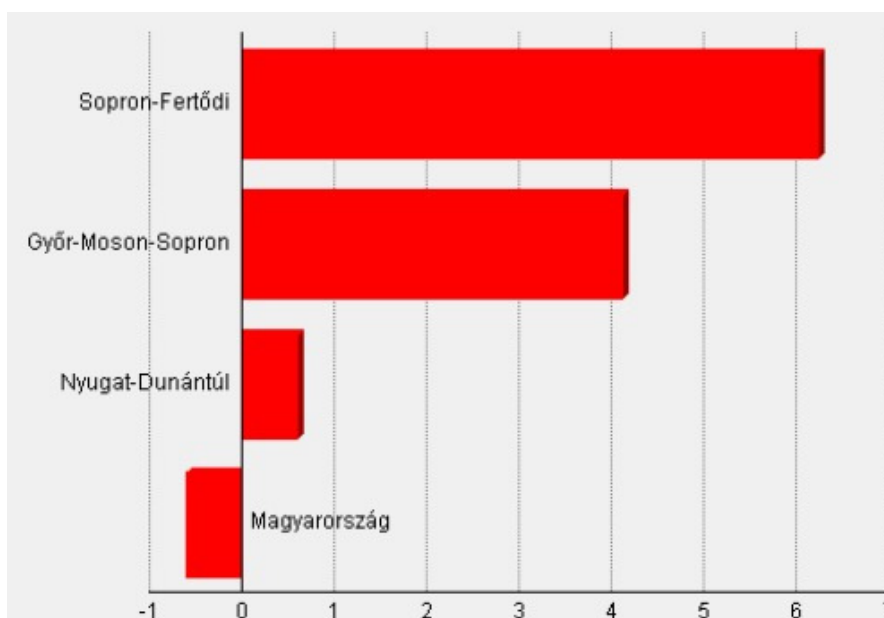

3.sz ábra: Magyarország 174 kistérsége, fejlettségi szint szerint

Forrás: KSH 2007

A kistérség fejlettsége az elmúlt évtizedben nem változott. Hátrányos helyzetűnek, pontosabban társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott településnek a 240/2006. (XI.30.) Kormányrendelet listája alapján csupán két település, Csáfordjánosfa és Csér számít.

Valamely település, térség, ország vagy bármilyen vizsgált terület esetében a fejlettség méréséhez vizsgálendő tényezők közé sorolható a népességnövekedés aránya, a munkanélküliségi ráta alakulása, a közműhálózat fejlettsége vagy akár a turisztikai vonzerő. Az említettekkel kapcsolatban áttekintünk néhány adatot, ábrát, amelyek szintén azt igazolják, hogy a vizsgált kistérség Magyarország egyik kiemelkedő területének számít. Az ábrákat a Váti Nonprofit Kft. a TeIR¹ rendszer felhasználásával, a KSH T-STAR² valamint az OMMK³ adatai alapján készítette 2011-ben, a kistérségi helyzetkép összeállításának részeként. Az adatok a www.terport.hu oldalon frissítve folyamatosan elérhetők, s jó lehetőséget adnak arra, hogy az egyes kistérségeket összehasonlítsuk.

4. sz. ábra: A Sopron-Fertődi Kistérség népességének alakulása 1998 és 2008 közt
Forrás: Sopron-Fertődi Kistérségi Helyzetkép

Az ábra alapján jól látható, hogy Magyarország 174 kistérsége között a Sopron-Fertődi a fejlettek közé tartozik. A népesség-növekedés meghaladja a régiós és a Győr-Moson-Sopron megyei átlagot is. Hozzá kell azonban tenni, hogy a növekedéshez valószínűsíthetően erősen hozzájárul az a tény, hogy az ország keleti részéből a jobb munkalehetőségek reményében egész családok települnek a térségbe. Ez a folyamat a 2011.

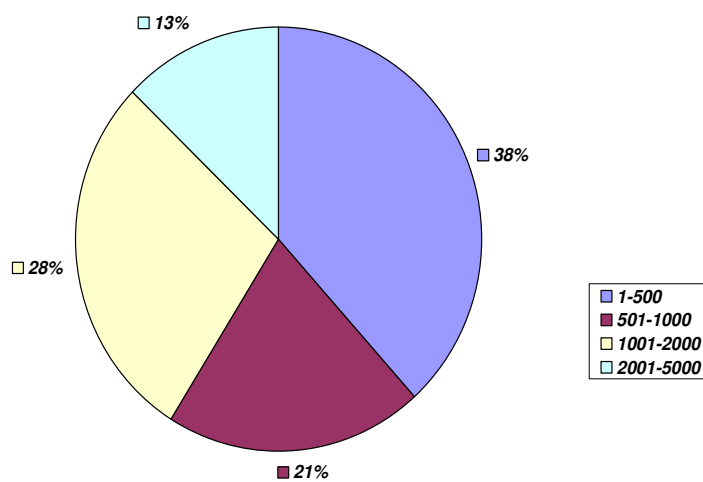
¹ Országos területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer

² Település Statisztikai Rendszer

³ Országos Munkügyi Módszertani Központ

május 1-jét követő Uniós munkaerő-piaci liberalizáció hatására vélhetően tovább erősödött.

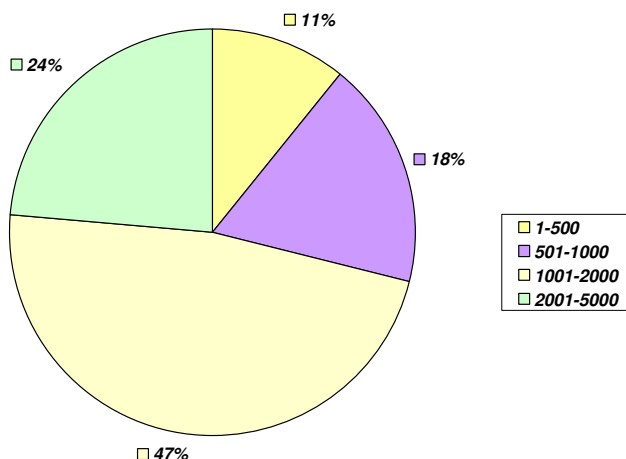
A lakosság szám különböző nagyságú települések közti megoszlásának vizsgálatával képet kapunk arról, hogy mekkora település nagyság a leggyakoribb, s a lakosság jellemzően mekkora településen él. Ezt mutatja az 1. Mellékletben található kigyűjtés. A Kistérség településeinek település nagyság szerinti megoszlását mutatja a következő grafikon:

5. sz. ábra: A Sopron-Fertőd Kistérség településeinek megoszlása település nagyság szerint 2009.

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerkesztés

A kistérség településeinek 87%-a kétezer lakosnál kisebb település. Az új önkormányzati törvény szerint a 2000 fő alatti települések önkormányzatai összevonásra kerülnek, tehát az összevonás a kistérség településeinek 87%-át fogja érinteni. Ha a lakosság szám megoszlását vizsgáljuk, a település nagyság szerint, akkor azt látjuk, hogy a Sopronon kívüli lakosság 76%-a lakik olyan településen, mely az átszervezés alá fog esni.

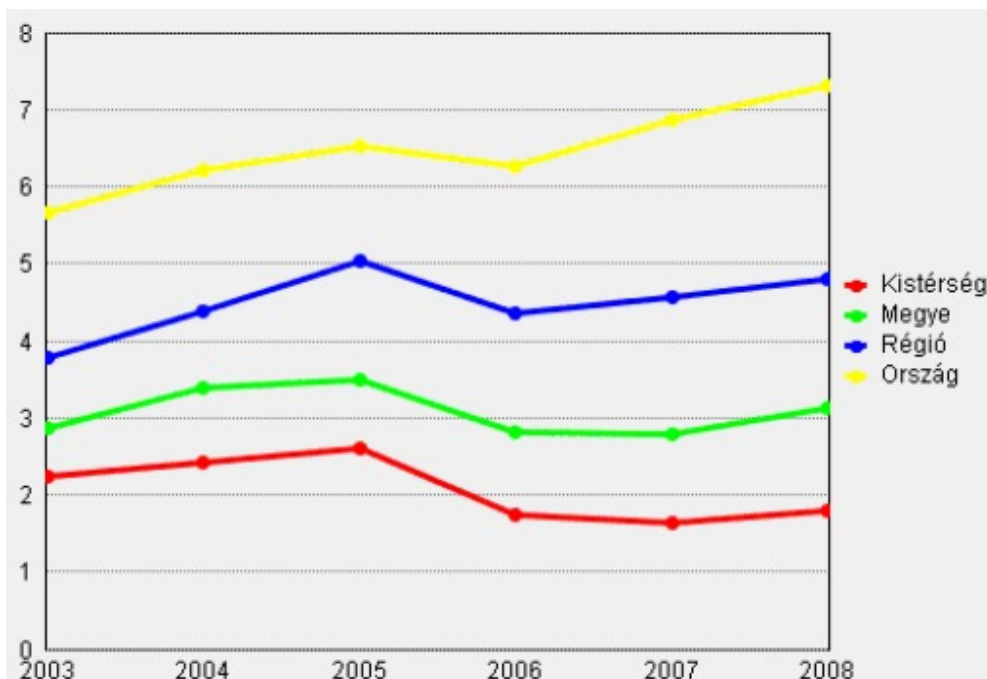

6. sz. ábra: A Sopron-Fertőd Kistérség lakosságának megoszlása Sopron nélkül, a településnagyság szerint. 2009

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerkesztés

Tagadhatatlan, hogy az önkormányzati rendszer racionalizálása nem volt tovább odázható, de az, hogy hogyan fogja mindez érinteni a településeket, a következő években fog kiderülni. Bizonyára – mint minden átszervezésnek, ennek is lesznek nyertesei és vesztesei. A közigazgatási feladatok racionalizálása az ország gazdasági helyzetének ismeretében elengedhetetlen. Ennek a folyamatnak a hátrányos helyzetű kistételepülésekre gyakorolt hatását csak közép-, illetve hosszútávon fogjuk tudni mérni. Annak veszélye azonban fennáll, hogy a folyamat tovább rontja a kistételepülések helyzetét.

A következőkben áttekintjük a kistérség munkanélküliségi helyzetét.

7. sz ábra: A munkanélküliség alakulása országos, régiós és megyei összehasonlításban

a Sopron-Fertődi kistérségben

Forrás: Sopron-Fertődi Kistérségi Helyzetkép

Az 7. számú ábra a munkanélküliségi rátát mutatja, ami a Sopron-Fertőd kistérségben jól láthatóan alacsonyabb volt az elmúlt években, mint hazánkban összességében. Szereplős helyzetű térségről van szó, néhány nagyobb multinacionális vállalat is munkát biztosít az itt élőknek. Különösen Sopron hatása erős ebben a tekintetben, de a munkanélküliség alakulásának alacsony szintjében Ausztria szerepe sem elhanyagolható. A foglalkoztatási helyzet részletesebb vizsgálatára később még visszatérünk.

Ahogy láttuk, a népesség alakulása meghaladja az országos, a megyei, és a régiós adatokat, s a viszonylag magas népesség átlagon aluli munkanélküliségi szinttel párosul. Ez a kedvező helyzet egyértelműen az osztrák munkaerőpiac munkaerő-felszívó képességének köszönhető.

Vizsgáljuk meg, hogy a települések polgármestereivel és a vállalkozásokkal folytatott felmérések eredményei alapján milyen problémák körvonalazódnak.

Az elmúlt 3 év legfontosabb fejlesztései a településen? - kérdeztük a polgármesteri interjúk során.

Az interjúk során kapott válaszokat csoportokba rendeztük, majd ezen csoportok gyakorlatosságát vizsgáltuk a kapott válaszokban. A vizsgálat SPSS tábláinak eredményeit foglalja össze a következő táblázat:

29

2. sz táblázat: A településeken előforduló fejlesztéstípusok, s azok gyakoriságai a kérdőív válaszaiban

Fejlesztés	Igen válasz		Megoszlás	Fejlesztés jellege
	db szám	arány %		
Középületek felújítása, fejlesztése	25	62,5	40,3	Közfeladat
Turisztikai fejlesztések	14	35	22,6	gazdasági fejl.
Út, járda építés, felújítás	14	35	22,6	részben gazd. fejl.
Csapadékvíz elvezetés	6	15	9,7	Közfeladat
Falukép fejlesztés	3	7,5	4,8	Közfeladat
Összesen:	62		100,0	

Forrás: saját szerkesztés az SPSS táblákból

A kapott válaszok szerint a települések 62,5%-ában került sor az elmúlt 3 évben valamilyen középület (iskola, óvoda, polgármesteri hivatal épület stb.) felújítására, fejlesztésre, 35-35%-ban volt jellemző valamilyen turisztikai fejlesztés (kerékpárút, kerékpáros pihenő kiépítése, tanösvény, sétány kialakítás, templomfelújítás, stb.), illetve út-, járdaépítés, felújítás. 15%-ban a fejlesztések a csapadékvíz elvezetés megoldását célozták meg és 7,5%-ban a faluközpont felújítását. Az összes fejlesztés 54,8%-a (a középületek felújítása, fejlesztése, a csapadékvíz elvezetés megoldása illetve a falukép fejlesztés) közfeladatok ellátásához kapcsolódik, s csak a turisztikai fejlesztések illetve részben az út- és járdaépítés, felújítás ítéhető a település gazdasági fejlődését célzó beruházásnak. Természetesen mindez magyarázható azzal, hogy a

közfeladatok ellátása törvényi kötelezettsége egy településnek, s a szűkös finanszírozási források nagy részét elviszik ezek a kötelező feladatok.

Rendelkezik-e a település fejlesztési tervvel, s annak összeállításába bevonták-e a helyi vállalkozásokat?

A válaszadók 75%-a válaszolt igennel erre a kérdésre. Ugyanakkor azt tapasztaltuk, hogy a fejlesztési terv az esetek nagy részében (a 30 igen válaszból 19 település esetében) a 4 éves ciklushoz igazodik, s csak 3 település számolt be egy cikluson túlmutató, hosszú távú fejlesztési tervről. 5 vállalkozás válaszolta a kérdésre, hogy a rendezési terv a fejlesztési terve. Arra a kérdésre, hogy a fejlesztési terv összeállításába bevonták-e a helyi vállalkozókat, a következő válaszok születtek: 20 polgármestertől kaptuk azt a választ, hogy igen, törekszenek rá, hogy bevonják a tervezés folyamatába a helyi vállalkozásokat, 12-en mondták azt, hogy nem. Ezt a polgármesterek egy része azzal

indokolta, hogy nincs erre igény a vállalkozói körben, más részük pedig úgy ítélte meg, hogy nem indokolt a tervek összeállításába bevonni a helyi vállalkozásokat.

Mi az Ön által vezetett település jelenlegi legnagyobb problémája?

A kérdésre kapott válaszokat összegezve és csoportosítva a következő válaszok születtek:

3. sz. táblázat: A problémák fajtái, megoszlása, előfordulás gyakorisága

Problémák	Előfordulás db	Arány %	Megoszl. %
<i>Utak, járdák rossz állapota</i>	11	27,5	21
<i>Forráshiány</i>	11	27,5	21
<i>Nincs helyben munkahely</i>	7	17,5	13
<i>Csökkenő gyereklétszám, elöregedés</i>	7	17,5	13
<i>A középületek rossz állapota</i>	6	15	12
<i>A jó munkaerő Ausztriában vállal munkát</i>	4	10	8
<i>Bürokrácia</i>	2	5	4
<i>Egyéb</i>	4	10	8
Összesen:	52		100

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Azt látjuk, hogy a válaszadó polgármesterek leggyakrabban az utak, járdák rossz állapotát, illetve a forráshiányt nevezték meg a település legnagyobb problémájaként (a válaszok összesen 55%-ában szerepel ez a két probléma, s az összes megnevezett problémának a 42%-át ez a két probléma teszi ki). Szintén nagy súllyal szerepel a problémák közt az, hogy nincs megfelelő munkahely a településen, illetve ami ezzel nyilvánvalóan összefügg, s ennek következményeként lehet kezelni, hogy csökken a gyereklétszám, s elöregszik a település. Ez a két probléma együtt 26%-ot tesz ki. Hat településen a középületek rossz állapotát jelölte meg a válaszadó legnagyobb problémaként, négyen pedig azt, hogy a jó munkaerő Ausztriában vállal munkát. Két polgármester a bürokráciát nevezte meg legnagyobb gondként, ami gátolja a településen a fejlesztést. Ezen kívül említett probléma volt még az eladósodottság, a közfeladatok alulfinanszírozottsága, a bizonytalan jogszabályi környezet és az, hogy a település „alvó” település.

A következő kérdésben a polgármesterek véleményét kértük arról, hogy a megítélésük szerint mi a vállalkozások legnagyobb problémája? - itt célunk az volt, hogy vizsgáljuk, mennyire ismeri és érzi át egy település vezetése a vállalkozói szektor problémáit. Ezt később össze tudjuk vetni a vállalkozások tényleges válaszaival.

A kapott válaszok összesítéséből készült a következő, 4. sz. táblázat.

A kérdésre 35 polgármester válaszolt, ebből 5 polgármester jelezte, hogy nincs információja a vállalkozók problémáiról. A többiek válaszait mutatja a következő táblázat:

4. sz. táblázat: A vállalkozások problémái a polgármesterek megítélése szerint.

<i>Problémák</i>	<i>Előfordulás db</i>	<i>Arány %</i>	<i>Megoszlás %</i>
<i>Forgalom visszaesés</i>	20	50	43
<i>Tőkehiány</i>	13	32,5	28
<i>A jó munkaerő hiánya</i>	6	15	13
<i>Bizonytalan pénzügyi helyzet</i>	3	7,5	7
<i>Egyéb</i>	4	10	9
<i>Összesen:</i>	46		100

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A válaszok közt legnagyobb arányban a forgalom visszaesése és a tőkehiány szerepel, a válaszadók közel háromnegyede ezt a két problémát tartja a legsúlyosabbnak vállalkozói körökben. Szerepel még a jó munkaerő hiánya és a bizonytalan pénzügyi helyzet, de csak kis súllyal. Az egyéb kategóriába sorolt válaszok közt szerepel a rossz fizetési fegyelem, a vállalkozások működésének koordinálatlansága, a fejlesztési kényszer és a bürokrácia.

Mindössze 4 polgármester válaszolta azt, hogy nem tudja, nincs információja erről. Vagyis a polgármesterek nagyobb része aktív kapcsolatban van a településen működő vállalkozásokkal, tisztában van a problémáikkal.

Kérdés az, hogy mindez a napi munkában, illetve az önkormányzati célokban is visszaköszön-e? Ahhoz, hogy erre választ kaphassunk, a **mélyinterjú során egyik kérdés arra irányult, hogy van-e a településen bármiféle vállalkozástámogatás?**

A kapott válaszokat mutatja az 5. sz. táblázat:

5. sz. táblázat Vállalkozás-támogatás az egyes településeken

<i>Vállalkozástámogatás</i>	<i>Előfordulás db</i>	<i>Arány %</i>	<i>Megoszlás %</i>
<i>Igen, törekvés van az önkormányzat részéről</i>	9	15	26
<i>Igen, a kamara bevonásával</i>	2	2	6
<i>Igen, helyi vállalkozók kezdeményezésében</i>	2	5	6
<i>Nincs</i>	21	52,2	62
<i>Összesen:</i>	34		100

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Az adatokból látható, hogy a kérdésre 34 polgármester válaszolt, s közülük 21 nyilatkozott úgy, hogy semmiféle vállalkozás-támogatás nincs a településükön.

Kilenc polgármester jelezte, hogy van törekvés valamiféle vállalkozás-támogatás kialakítására, (egy település van, ahol már működik egy vállalkozás támogató rendszer), s 2-2 olyan település van, ahol vagy a kamara, vagy helyi vállalkozók kezdeményezésére van kialakulóban valamiféle fejlődést segítő együttműködés.

Mik a következő 3 év legfontosabb fejlesztései?

Ezzel a kérdéssel ismét az volt a célunk, hogy lássuk, hány település középtávú terveiben jelenik meg a vállalkozások működési feltételeinek javítása.

A kapott válaszokat mutatja a 6. sz. táblázat.

6. sz. táblázat: A következő 3 évre tervezett legfontosabb fejlesztések az egyes településeken

<i>Fejlesztések:</i>	<i>Előfordulás db</i>	<i>Megoszlás %</i>
<i>Közterületek, turisztikai látnivalók fejlesztése</i>	24	27
<i>Középiletek felújítása</i>	20	22
<i>Út-, járdafelújítás</i>	16	18
<i>Falukép fejlesztés</i>	12	13
<i>Csapadékvíz elvezetés megoldása</i>	10	11
<i>Lakóövezet kialakítása</i>	4	4
<i>Ipari övezet kialakítása</i>	3	3
<i>Civil szervezetek fejlesztése</i>	1	1
<i>Összes megnevezett fejlesztés</i>	90	100

Forrás: saját szerkesztés az SPSS adatok alapján

A válaszok áttekintése után láthatjuk, hogy mindössze 2 település tervez olyan jellegű fejlesztéseket, melyekkel a vállalkozások működési környezetét szeretné javítani. Az ipari övezet kialakítása csak két település vonatkozásában jelent meg a célok közt, s ez mindössze az összes tervezett fejlesztés 3%-a. Közvetve segítheti a vállalkozások működését az utak állapotának javítása, illetve a turisztikai vállalkozások működését segíthetik a tervezett turisztikai fejlesztések. Ha ezeket a tervezett fejlesztéseket is figyelembe vesszük, akkor némileg jobb a helyzet, bár ezen fejlesztések gazdaságélénkítő hatása csak nagyon közvetett, s várhatóan több éven múlva jelentkezik csak. Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a település, mint a vállalkozások mikrokörnyezete a vállalkozások fejlesztését nem tudja érdemben segíteni. A válaszadó települések 40%-a csak a közfeladataihoz kapcsolódó fejlesztéseket tudja végrehajtani, a település gazdasági fejlesztése szinte csak turisztikai fejlesztések formájában jelenik meg, de ez is csak a válaszadó települések 22%-ánál.

Bár a települések háromnegyede rendelkezik fejlesztési tervekkel ezek a fejlesztési tervek a néhány éve törvénybe foglalt kötelező formátumban készülnek, néha csak minimum szinten, s a választási cikluson túlnyúló fejlesztési tervről mindössze három polgármester számolt be. A települések nagyobbik része igyekszik bevonni a településfejlesztési elképzelések kialakításába a helyi vállalkozásokat, különösen erősen megjelent a szándék azoknál a településeknél, ahol a polgármester maga is vállalkozó (pl. Fertőboz, Hidegség vagy Pereszteg). Néhány településen a jegyző készíti a fej-

34

lesztési tervet és nem tartják indokoltnak a vállalkozások megkérdezését pl. Fertőrákos). A települések következő 3 évet érintő fejlesztési elképzeléseiben sem jelenik meg a vállalkozások fejlődésének segítése.

Vizsgáljuk meg a kistérség vállalászási szektorát a versenyképesség, illetve az innovációs képesség vonatkozásában is.

3.1.2. A vállalászói szektor vizsgálata az innovációs képesség és a versenyképesség szempontjából

Adott térség versenyképességét – vagyis, hogy mennyire képes folyamatosan korszerű termékekkel ellátni a piacot – a szakemberek nagyrészt az innovációs képességgel hozzák kapcsolatba, azt pedig a következő tényezőkkel magyarázzák: (Grosz-Rechnitzer, 2005)

- innováció áramlást segítő szervezetek jelenléte, kapcsolatuk a vállalászási szektorral
- a fejlesztési folyamat finanszírozhatósága
- az együttműködés, a hálózatosodás fejlettsége

Az innovációs potenciál elemei közt egy 2005-ben készült MTA tanulmány (Grosz-Rechnitzer, 2005) kiemelten foglalkozik a felsőoktatási intézmények térségfejlesztő szerepével.

A tanulmány szerint a felsőoktatás egy-egy térség innovációs képességének alakításában jelentős szerepet játszik, ugyanakkor a vidéki felsőoktatási intézmények kutatási tevékenységét, szellemi irányító és szervező szerepét nagyban gátolja, ha a minősített kutatók nem a térségben telepsznek le, hanem csak oktatási céllal utaznak adott településre, ún. „intercity-professzorok” (Grosz-Rechnitzer, 2005)

A kutatás és gazdaság együttműködési hatékonyságának növelése segítheti a vállalászói szektor versenyképességét, innovációs képességét. Az egyetemeken 1995-ben átalakított tudományos minősítő rendszer is. A Sopron–Fertőd kistérség sok kistérséghez képest jó helyzetben van, hisz a területén működik egy 10 kart magába foglaló felsőoktatási intézmény. Kérdés, hogy a kutatás és gazdaság kapcsolata mennyire jellemző. Ahhoz, hogy válaszolhassunk a kérdésre, vizsgáltuk egyrészt a települési önkormányzatok kapcsolatát a Nyugat-magyarországi Egyetemmel, másrészt vizsgáltuk a vállalászói szektor és a vállalászásfejlesztő szervezetek, ezen belül a felsőoktatási intézmények kapcsolatát is. A kérdés a polgármesterekhez így hangzott:

Megítélése szerint milyen szerepe lehet a Nyugat-magyarországi Egyetemnek a települések fejlesztésében?

A kérdésre 35 polgármester adott választ, s egy polgármester több területet is megjelölhetett.

A válaszadók közül 7-en mondták azt, hogy nem látnak együttműködési lehetőséget, ezt leginkább azzal magyarázták, hogy nem tudják, nem ismerik az egyetemen folyó munkát. A mélyinterjú erőssége, hogy lehetőség van a kapott válaszok fényében újabb kérdéseket feltenni, így született meg az a kérdéskör, ami arra irányult, hogy az egyetem és a települések közti kapcsolat erősítésének lehetőségeit keresse. Ennek kiértékelésére később térünk ki.

Az együttműködésre igennel válaszolók a következő együttműködési területeket nevezték meg:

7. sz. táblázat: Az NYME szerepe a települések fejlesztésében.

AZ NYME lehetséges szerepe a települések fejlesztésében	Előfordulás db	Arány %	Megoszlás %
Tanácsadásban	13	32,5	30
Település fejlesztési terv kidolgozása	10	25	23
Turizmusmarketingben	7	17,5	16
Oktatás	4	10	9
Külföldi tőke betelepítése	2	5	6
Nem lát ilyen területet	7	17,5	16
Összesen:	43		100

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

Láthatjuk, hogy a leggyakrabban említett lehetséges együttműködési terület a tanácsadás (elsősorban pályázati tanácsadás), illetve a településfejlesztési tervek elkészítése. A kapott válaszok összesen 53%-ban ezt a két területet nevezik meg, mint potenciális együttműködési területet. 16%-ban szerepel még a turizmusmarketing, 9%-ban az oktatás, illetve 2 esetben elhangzott a külföldi tőke közvetítése is, mint potenciális együttműködési terület.

Néhány konkrét együttműködési lehetőség illetve igény a települések részéről:

8. sz. táblázat: Együttműködési lehetőségek a Kistérség települései és a Nyugat-magyarországi Egyetem közt

Fertőd:	Határon átnyúló kapcsolatok kialakulásának segítése
Fertőszentmiklós:	Közös kutatások, közös konferenciák szervezése Életszerű problémákat megoldó diplomadolgozatok
Fertőhomok:	Turisztikai lehetőségek feltárása A Fertő-tó használatában rejlő lehetőségek feltárása a mikro-környezetben
Fertőszéplak:	Falukép kialakítás megtervezése
Harka:	Szabadegyetemi előadások folytatása
Hegykő:	Turizmusmarketing koncepció kidolgozása Kérdőíves felmérés készítése a nyaraló vendégek körében a fejlesztési irányokra vonatkozóan
Iván:	Erdészeti tanácsok Szaktanácsok a parkosításhoz
Kópháza:	Környezetvédelmi tanulmány készítése A Szabadegyetem előadásainak folytatása
Lövő:	Hosszú távú településfejlesztési terv kidolgozása
Nagycenk:	Vállalkozói adatbázis összeállítása A Szabadegyetem előadásainak folytatása
Nagylózs:	Településre szabott tanácsadás a problémák megoldására
Pereszteg:	Vállalkozások segítése tanácsadással, pályázatfigyeléssel Adójogszabályok figyelése, tanácsadás A település jövőképeinek kidolgozása
Pinnye:	Tanácsadás
Répceszemere:	Az egyetem szellemi potenciáljának felhasználása a települések fejlesztésében Tudástranszfer, - a Győri Egyetemmel már dolgoznak Diplomadolgozatok készítése adott településsel együttműködve
Fertőboz:	Faluközpont kialakítás megtervezése (AMI)
Zsira:	Befektetők közvetítése

Forrás: saját szerkesztés az interjúkban kapott válaszok alapján.

Vizsgáltuk azt is, hogy a megkérdezettek szerint vannak-e tartalékok a kistérségi települések és a Nyugat-magyarországi Egyetem kapcsolatában? Melyik félnek kell nyitnia a másik fél felé, s mi kellene ahhoz, hogy kiaknázható legyen ez a tartalék az együttműködésben?

Tizenkét esetben hangzott el, hogy vannak tartalékok a kapcsolatban, s ha a települé-

37

sek polgármesterei jobban ismernék az egyetemen folyó kutatás-fejlesztést, akkor jobban kiaknázhatóak lennének a kapcsolatban rejlő előnyök és lehetőségek. Tíz polgármesternek volt az a véleménye, hogy az egyetemnek kell nyitnia a települések felé, egy polgármesternek volt az a véleménye, hogy adott településnek kell keresnie az egyetemet konkrét fejlesztési igénnyel, ketten voltak azon a véleményen, hogy közösen kell nyitni egymás felé és egy polgármester gondolja úgy, hogy a Kistérségnek kellene a kapcsolatot koordinálnia.

A polgármesterek egybehangzó véleménye szerint, ha jobban ismernék az egyetemi kutatásokat, akkor konkrétabb és szorosabb lehetne az együttműködés.

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy az innovációt, s ezen keresztül a versenyképességet segítő egyéb szervezetek mennyire vannak jelen a kistérségben, s van-e a vállalkozásoknak kapcsolata ezekkel a szervezetekkel? A térségi innovációs potenciált vizsgáló szakemberek hangsúlyozzák az innovációt segítő szervezetek fontosságát. A szervezetek közé sorolja a szakirodalom az érdekvédelmi szervezeteket, kamarákat, klasztereket, vállalkozásfejlesztési központokat, innovációs központokat, ipari parkokat, kutatóhelyeket, és a felsőoktatási intézményeket. Ezen szervezetek feladata és felelőssége lenne a tudástranszfer folyamat segítése, a kutatás és a gazdaság hatékony összekapcsolása. A kistérségben szép számban léteznek szervezetek, melyek feladata a vállalkozás-támogatás.

Közülük csak néhányat sorolunk fel, a teljesség igénye nélkül:

- Győr-Moson-Sopron megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány
- Kereskedelmi és Iparkamara
- NYME Regionális Egyetemi Tudásközpont
- NYME KKK Nonprofit Kft
- Sopron Délkeleti Ipari Park
- Sopron, Logisztikai Klaszter
- Fa- és Bútoripari Klaszter
- Soproni Innovációs Központ

Az érintett szervezetekről teljes körű képet nagyon nehéz felvázolni. A 2004 és 2009 közt a vállalkozások innovációs járuléka forrásaiból finanszírozott Baross Pályázat sok százmillió Ft forrást osztott szép különféle szervezetek, intézmények közt, az innovációs folyamat segítésére.

Mára azonban ugyanúgy igaz, ahogy 10 évvel ezelőtt is igaz volt, hogy a hazai innovációs lánc leggyengébb láncszeme a KKV-szektor.

Vizsgáljuk meg, hogy a kistérség vállalkozásainak van-e, s ha igen, milyen erős kapcsolata az innovációs folyamatot segítő szervezetekkel:

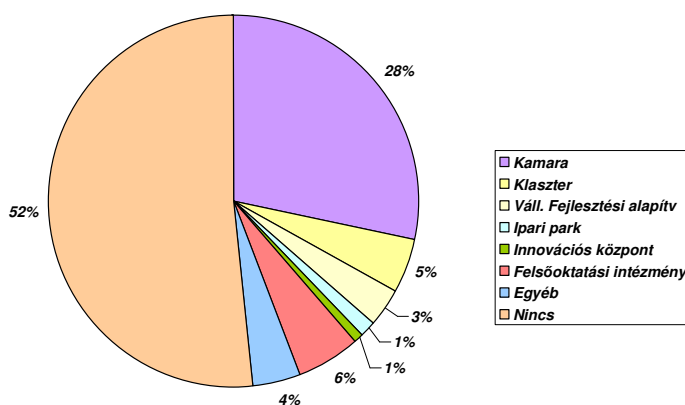
A feltett kérdés így hangzott:

Van-e kapcsolata vállalkozásfejlesztő szervezetekkel? (Több válasz is lehetséges volt.)

1. Kamara
2. Klaszter
3. Vállalkozásfejlesztési alapítvány

4. Ipari park
5. Innovációs központ
6. Felsőoktatási intézmény
7. Egyéb:
8. Nincs kapcsolatunk vállalkozásfejlesztő szervezetekkel.

A kérdésre adott válaszok megoszlását mutatja a következő diagram.

7. sz. ábra. A vizsgált vállalkozások kapcsolata különféle vállalkozástámogató szervezetekkel

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Sajnálatos módon a vállalkozások több mint felének nincs kapcsolata a felsorolt szervezetekkel. A kapcsolattal rendelkezők közül leggyakrabban a kamarát említették. Nyilván ez a kapcsolat a januártól kötelezővé vált kamarai tagsággal általánossá válik. Remélhetőleg a kamara képes lesz felőni a feladathoz és a kötelező kamarai tagdíj fejében érdemi támogatást fog tudni adni a vállalkozásoknak. Nézzük meg, hogy a vállalkozások melyik csoportjából kerülnek ki az egyes vállalkozás-támogatókkal kapcsolatot tartók.

7.sz. táblázat. Az árbevétel nagyság szerint vizsgált vállalkozások kapcsolatának megoszlása a különféle vállalkozástámogató szervezetek közt (%)

Szervezet	Árbevétel			
	5 m Ft alatt	5-10 m Ft között	10-50 m Ft között	50 m Ft felett
Kamara	20,2	40	30,2	40,8
Klaszter	1,7	0	9,3	10,2
Váll.fejl.alapítvány	2,5	4	4,7	4,1
Ipari park	0,8	0	0	4,1
Innovációs központ	0,8	4	0	0
Felsőoktatási int.	5	8	4,7	6,1
Egyéb	4,2	12	2,3	2
Nincs kapcsolat	64,7	32	48,8	32,7
Összesen	100	100	100	100

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

A táblázatból látjuk, hogy valamennyi árbevétel kategóriában a kamarákkal van a leggyakoribb kapcsolat. Legkevésbé állnak kapcsolatban a vállalkozások innovációs központokkal, ipari parkokkal, nyilván ennek oka ezen szervezetek inaktív vállalkozásfejlesztő tevékenysége. Szintén gyenge a kapcsolat a klaszterekkel, itt leginkább az 50 millió Ft feletti forgalmú cégek dolgoznak klaszterekkel, legtöbbször ezek a cégek hozzák azokat létre. A kisebb cégek (10 millió Ft árbevétel alattiak) nagyon nagy hányada (64,7%-a) semmiféle vállalkozás-fejlesztő szervezettel nincs kapcsolatban. Érdemes kiemelni, hogy - bár nem túl nagy arányban, de - valamennyi cégkategóriában vannak a felsőoktatási intézményekkel kapcsolatban álló vállalkozások. Arányuk 4,7 és 8% közt van. Megvizsgálva a kapcsolat létét aszerint, hogy milyen vállalkozási formában működik a vállalkozás, azt tapasztaljuk, hogy az egyéni vállalkozások 58,3%-ának, a Kft-k 40,4%-ának semmiféle vállalkozás-fejlesztő szervezettel nincs kapcsolata.

9.sz. táblázat. A tevékenység szerint vizsgált vállalkozások kapcsolatának megoszlása
különbéféle vállalkozástámogató szervezetek közt.

%

Szervezet	Tevékenység							
	Vendégl.	keresk.	Ép.ip	Száll.	Szolg	Gyártás	Mg és erdőgazd.	Egyéb
Kamara	0	17	33,3	37,5	29,1	36,4	35,7	33,3
Klaszter	0	4,3	0	25	5,8	9,1	0	0
Váll.fejl.alapítv	0	4,3	0	0	4,9	0	0	11,1
Ipari park	0	0	5,6	0	0	9,1	0	11,1
Innovációs Kp	0	0	0	0	1,9	0	0	0
Felsőoktatási Int	0	4,3	11,1	0	6,8	0	0	22,2
Egyéb	0	4,3	5,6	0	4,9	0	0	11,1
Nincs kapcsolat	100	66	44,4	37,5	46,6	45,5	64,3	11,1
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100

Forrás: SPSS alapján saját szerk.

Ha a tevékenység alapján vizsgálódunk, azt tapasztaljuk, hogy minden tevékenységű-
pusban a kamarákkal a leggyakoribb a kapcsolat.

Ezt követik a következő kapcsolattípusok:

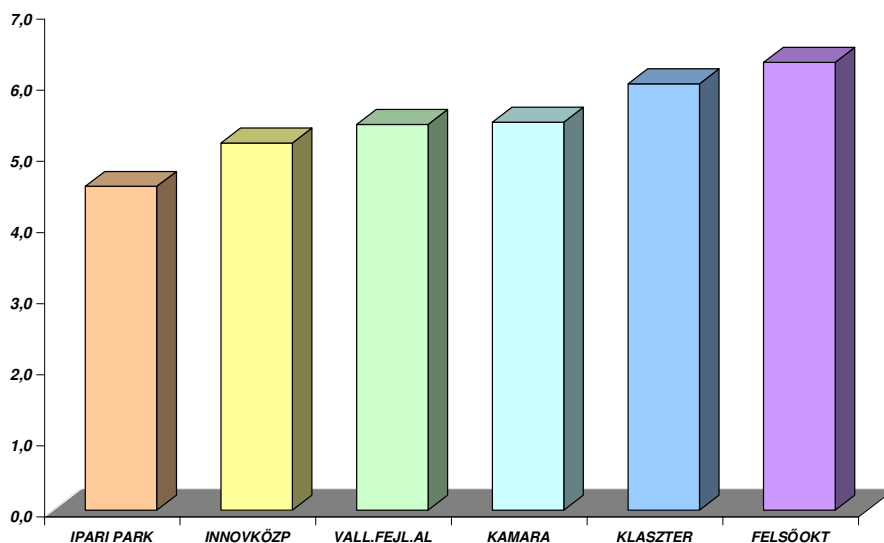
- Szállítás – klaszterek: 25%
- Építőipar – felsőoktatási intézmények: 11.1%
- Gyártás – klaszterek: 9,1%
- Gyártás – ipari park: 9,1%
- Az egyéb kategóriába kutatással foglalkozó cégeket soroltunk, ezek kapcsolata a vállalkozásfejlesztési alapítvánnyal, az ipari parkkal, a felsőoktatási intézményekkel is megvan.

Persze világosan kell látni, hogy a százalékok mögött gyakran néhány cég van mind-
össze!

A vállalkozói kérdőívekben vizsgáltuk azt is, hogy mennyire ítélik hasznosnak a vál-
lalkozók

a kapcsolatot saját vállalkozásuk számára. Az értékelés 1-től 10-ig terjedő skálán tör-
tént.

A válaszokból képzett átlagok alakulását mutatja a következő diagram.

9. sz. ábra: A vállalkozástámogató szervezetek tevékenységének hasznossága 1-től 10-ig terjedő skálán mérve

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Leghasznosabbnak a klaszterekkel, illetve a felsőoktatási intézményekkel kialakított kapcsolatot tartották a válaszadók. Talán ez azzal magyarázható, hogy ezekhez a szervezetekhez konkrét kérdésekkel fordultak a vállalkozások, az együttműködés sokkal személyre szabottabb, és ettől sokkal eredményesebb volt. Érdeemes megvizsgálni, hogy melyik kapcsolatot hány vállalkozás értékelte.

10.sz. táblázat: Az egyes szervezetek tevékenységét értékelő vállalkozások száma

Szervezet	Válaszadók száma
Innovációs központ	6
Váll.fejl.alapítvány	14
Kamara	83
Klaszter	15
Felsőokt. Intézmény	20
Összesen:	132

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Átlag felettire értékelték a klaszterekkel és a felsőoktatási intézményekkel kialakult 42

kapcsolatok hasznosságát is, bár csak 15-20 vállalkozás értékelte ezeket a szervezeteket. A legtöbb vállalkozás a gazdasági kamarával kialakult kapcsolatát értékelte. Miután a kamarával van a legtöbb vállalkozásnak kapcsolata, értelemszerű, hogy azokat értékelték a legtöbben, s átlagosan 5,5-ös értékelést kapott. A 10-es skálán ez közepesenél kissé kedvezőbb hasznosságot jelent.

A felsőoktatási intézmények pótlólagos források bevonása nélkül a vállalkozásfejlesztésben nem fognak tudni hatékonyan részt venni. Az innovációs járulék, illetve szakképzési hozzájárulás befogadási lehetőség elvonása a felsőoktatástól olyan fokú forráshiányt teremt a kutatás-fejlesztésben, mely nem teszi lehetővé az innovációs folyamatok, illetve a vállalkozások fejlődési igényének hatékony támogatását.

A kamara lehet tehát az a szervezet, mely pótlólagos forrásokhoz jutva (kötelező kamarai tagdíj) érdemben sokat tud tenni a vállalkozások támogatása terén. A kamara lehet az a szervezet, mely felvállalja a hídképző szerepet a kutatás és a vállalkozói szféra közt, s forrásokat csoportosíthat át a folyamat hatékonyságának növelésére.

A szöveges értékelés néhány mondata:

„Előadásokra járunk mindkét szervezethez (kamara, felsőoktatási intézmény). Az előadások színvonala megfelelő” (19. sz. válaszadó)

„Gyenge” (ipari park, klaszter – 26. sz. válaszadó)

„Az ügyvédi kamara szakmai anyagokat rendszeresen küld, a tagdíj arányosnak nevezhető. Az ipartestület az érdekképviselőten keresztül segít, a klaszter főleg képzési lehetőséget és információcserét jelent” (27. sz. válaszadó)

„jók” (31. sz. válaszadó)

„A klaszter nem hatékony Az Egyetem meg nem fizet” (32. sz. válaszadó)

„JÓ.” (36. sz. válaszadó)

„Értesítik a változásokról a vállalkozót.” (38. sz. válaszadó)

„Segítséget nyújt folyamatosan” (39. sz. válaszadó)

„Tájékoztatás széleskörű” (46. sz. válaszadó)

„Nem látom hasznát a kamarának. Amikor még nem volt, akkor sem voltam hátrányosabb helyzetben.” (53. sz. válaszadó)

„Számomra nem hasznos a kamarával való kapcsolat”(54. sz. válaszadó)

„Hasznosnak ítélem a kamarával a kapcsolatot, a tevékenységet.” (59. sz. válaszadó)

„Felkészültek a kollégák, de a rendszer működése lassú, lassú döntések.” (59. sz. válaszadó)

„Néha elmegy előadásokra” (61. sz. válaszadó)

„adós előadások” (62. sz. válaszadó)

„Tanuló van a Bt-ben”(63. sz. válaszadó)

„A kisvállalkozók összefogása hiányzik, nincs kihez fordulni. Biztosítás közvetítőknek nincs érdekvédelmi szervezete.” (72. sz. válaszadó)

„Kamarával a kötelező dolgok.” (81. sz. válaszadó)

„Több fórumon is segítik a munkánkat. Tájékoztatnak a jogszabályok változásáról, előadásokat szerveznek, melyre a tagok ingyen mehetnek.” (84. sz. válaszadó)

43

- „Innovációs kutatásokban, fejlesztésekben jó együttműködés”. (88. sz. válaszadó)
- „A felsőoktatási intézmény munkalehetőséget biztosít számára.” (94. sz. válaszadó)
- „Szakmán belüli kapcsolattartást ők intézik”. (96. sz. válaszadó)
- „Érdekeinket képviseli”. (98. sz. válaszadó)
- „Az ügyintéző készséggel áll rendelkezésre, de nem gyakran kommunikál velük” (117. sz. válaszadó)
- „A köztük lévő kapcsolat nem jelentős” (118. sz. válaszadó.)
- „Konkrétan a vállalkozásfejlesztésben nem tudtak segítséget nyújtani, de az ügyintéző egyéb kérdésekben mindig készséggel áll rendelkezésre.” (119. sz. válaszadó)
- „Bármely kérdésben készséges, de néha nehézkes az ügyvitel.” (122. sz. válaszadó)
- „A Győri Kézműves Kamara kiadja a szerződést, hogy tanulókat foglalkoztathasson”. (124. sz. válaszadó)
- „Segítőkészek, de a problémái megoldásában nem igazán tudnak segíteni.” (125. sz. válaszadó)
- „Nincs különösebb szakmai kapcsolata a kamarával”. (128. sz. válaszadó)
- „Gyakorlati oktatás miatt vette fel a kapcsolatot a kamarával. Ezzel kapcsolatban minden segítséget megkapott tőlük” (129. sz. válaszadó)
- „A kamarai szervezet segíti szakmai munkámat, továbbképzésekkel, előadásokkal, ami elengedhetetlen a működésben” (138. sz. válaszadó)
- „Magyar Kábelkommunikációs Szövetség: Kiváló hozzáértés, profi gyakorlat mindennapos élön tartott kapcsolat, azonnali segítségnyújtás” (140. sz. válaszadó)
- „hasznos, fontos dolognak tartom” (146. sz. válaszadó)
- „kiváló” (148. sz. válaszadó)
- „Jónak tartom a munkakapcsolatot.” (151. sz. válaszadó)
- „Kamara=vice” (156. sz. válaszadó)
- „Ügyintézés tekintve korrekt és gyors, a kötelező ügynevezett szakmai továbbképzés kidobott pénz és csúnya lehúzás” (132. sz. válaszadó)
- „Rendszeres kapcsolat, rendezvényeiken aktív részvételünk biztosított. Információik időben eljutnak hozzánk. Konzultációs lehetőség.” (182. sz. válaszadó)
- „ A Nyugat-magyarországi Egyetemmel szoros az együttműködés, közösen került kidolgozásra egy logisztikai koncepció. A tanácsadó vállalattal a válság hatására lazább lett a kapcsolat, de 2 évente menedzsment-fejlesztést hajtunk végre” (200. sz. válaszadó)
- „Középiskolákkal terembérlet kapcsán megfelelő” (204. sz. válaszadó)
- „Amennyi munkát beleteszek, annyit várhatok vissza” (205. sz. válaszadó)
- „Jó a kapcsolat” (206. sz. válaszadó)
- „Megfelelő”(213. sz. válaszadó)
- „Értik a dolgukat” (214. sz. válaszadó)
- „A munka rendszeres, az együttműködést hasznosnak tartom”. (216. sz. válaszadó)
- „A kamarák fontossága sajnos csökkent, pedig iparágankénti összefogást segítő szerepe magasabb is lehetne.” (220. sz. válaszadó)
- „Könyvvizsgálói Kamara: Szakmai segítség, érdekvédelem, bár ez néha lehetne erő- 44

sebb.” (221. sz. válaszadó)

„Szakmai továbbképzésekkel nagyon meg vannak elégedve” (225. sz. válaszadó)

„fölösleges költségeknek vélik” (229. sz. válaszadó)

„Oktatás, továbbképzés igénybevétele a fenti szervezetektől”

„Szakmai kapcsolat van a Kamarával, valamint a Handler szakképző iskolával, vizsgáztatóként és oktatóként tevékenykedek.” (231. sz. válaszadó)

„Nagyon jó volt az előadássorozat. Szombathelyről jött a cég, pályázaton nyert a cég erre forrást. (232. sz. válaszadó)

„A kapcsolattartás nem permanens és a minősége nagyon változó.” (237. sz. válaszadó)

„gazdasági társaságoknak tényleges segítséget nem ad!!!” (245. sz. válaszadó)

A válaszokból látjuk, hogy a kapcsolat jellege nagyon sokszor inkább csak a szakképzésben való részvételre, szakmai érdekvédelemre és szakmai előadásokra terjed ki. Ritkán számolnak be a válaszadók igazi közös fejlesztési együttműködésről.

3.1.3. Az innovációs folyamat finanszírozhatósága

Ahogy korábban említettük, a versenyképesség egyik összetevője az, hogy hogyan tudják fejlesztéseiket finanszírozni a vállalkozások. Ennek vizsgálatát egyrészt a pályázati rendszer működésének áttekintésével, másrészt a vállalkozások hitelezésének vizsgálatával végezzük el.

- Áttekintjük az Új Széchenyi Tervet, mint a legfontosabb fejlesztési dokumentumot
- Áttekintjük a nyertes pályázatokat a térségben 2004 és 2009 közt.
- Ismertetjük a polgármesteri interjúkban tapasztaltakat
- Ismertetjük a vállalkozói kérdőívek pályázati rendszerre vonatkozó válaszait
- Összegezzük a pályázati rendszerről kialakult véleményt
- Vizsgáljuk a vállalkozások eladósodottságát, illetve véleményüket a hitelezési gyakorlatról

3.1.3.1. Az Új Széchenyi Terv prioritásai, a lehívott pályázati források

2011. január 14-én meghirdetésre került az **Új Széchenyi Terv. (ÚSZT)**

A kormány a programban átfogó képet ad a KKV-k helyzetéről, s 9 pontban foglalja össze, mint kíván a magyar vállalkozói szféra?

1. Stabilitás és kiszámíthatóság
2. Bürokrácia csökkentése
3. Vállalkozásbarát önkormányzat
4. Uniós támogatások hasznos, gyors és egyszerű felhasználása
5. Növekvő hazai piac
6. Tisztességes viszony a kereskedelemben
7. Fogyasztóvédelem
8. Hazai KKV-k külpiacra juttatása

9. Szövetkezés, hálózatépítés

Ezen igények figyelembe vételére törekedve, az ÚSZT vállalkozásfejlesztési programot fogalmaz meg, amely a támogatási rendszer egyszerűbbé és kiszámíthatóbbá tételével a fő prioritások mentén egyértelműen megfogalmazott célokhoz rendel forrásokat.

A fő prioritások is igazodnak a KKV szektor elvárásaihoz.

4. A vállalkozás-élénkítés – A vállalkozói aktivitás növelése
5. Szövetségben a vállalkozókkal a munkahelyekért
6. Üzleti környezetfejlesztés

A fő prioritások mentén 17 alprogramot fogalmaz meg, melyek egyrészt a KKV szektor finanszírozását hivatottak segíteni, (mikrohitel program, Széchenyi Kártya, tőkebefektetés) másrészt az adófizető munkahelyek teremtéséért fogalmaznak meg célokat (vállalkozói kapacitásbővítés, versenyképességi szerződések, ötletpályázatok), harmadrészt pedig a vállalkozói üzleti környezet fejlesztésével tervezik segíteni a vállalkozói szektort (vállalkozói kultúra és ismeretek fejlesztése, üzleti inkubációs szolgáltatások, adminisztrációs terhek csökkentése, minőségi jogalkotás, vállalkozásminősítő programok, külpiaci lehetőségek bővítése, stb.).

Ezen alprogramon belül figyelemre méltó a Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Övezet alprogram, mely további 6 területen nevez meg fejlesztendő együttműködést, a Kárpát-medence térségét egységes gazdasági övezetnek tekintve. (export ösztönzés, közös KKV-támogatás, klaszteresedés erősítése, stratégia fejlesztés, határ menti közlekedés fejlesztés, közös szak- és felnőttképzés).

Tekintsük át, tanulmányunk készítésének idején milyen pályázati kiírások vannak a KKV szektor számára az ÚSZT-ben. A www.gov.hu oldalon a pályázati információs portált használtuk ehhez.

A portálon 10 vállalkozásfejlesztés témakörében kiírt pályázatot találtunk, melyek kiírásai 2011-ben születtek, s 2012-re is meghosszabbították a beadási határidőt. A pályázati kiírásokat egyenként meg kell nyitnunk ahhoz, hogy a feltételeket megismerjük. (Tehát pl. az a pályázó, akinél elsődleges szempont a támogatás intenzitás, ehhez az információhoz csak sok keresgélés után jut hozzá, a portál kezelése elég nehézkes). Szűrőpróba-szerűen kinyitottunk egy pályázati kiírást, mely a régió és a kistérség vállalkozásainak fejlődése szempontjából fontos kiírás lehet: *GOP'2011'1.3.1/C Innovációs eredmények hasznosításának támogatása mikro-, kis- és középvállalkozások részére*

A pályázati kiírás támogatás intenzitása 65%-ban van maximalizálva, a kistérségre vonatkozó konkrét támogatásintenzitás a „RÉSZLETES PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ a Gazdaságfejlesztési Operatív Program és a Közép-Magyarországi Operatív Program GOP tükör Intézkedéseinek vissza nem térítendő támogatásokat kínáló pályázati kiírásaihoz” c. dokumentumból ismerhető meg. Ennek mértéke a Nyugat-dunántúli Régióra vonatkozóan szokásosan 30%.

A pályázati kiírás a „kötelező vállalások” részben is olyan feltételeket támaszt a pályázóval szemben, amelyek csak nagyon stabil gazdasági helyzetben vállalhatóak. A46

nyertes pályázó választhat, hogy a létszám megtartásán kívül a személyi jellegű ráfordítások évenkénti átlagos 5%-os növelését választja, vagy az elnyert pályázati forrás 5%-ával növeli a projektzárást követő két év átlagában a személyi jellegű ráfordításokat. A létszám megtartás konkrétan azt jelenti, hogy ha egy vállalkozó 2012-ben pályázatot nyer, s a projektet pl. 180 hónap alatt fejezi be, akkor a 2011-es átlagos statisztikai állományi létszámot kell tartani 2015 végéig. Nyilván ezekben a nehéz gazdasági években ezt sokan nem merik bevállalni. A másik kötelező elvárás a következő: az elnyert pályázati összeg 5%-ával, vagy ennél nagyobb mértékben növelni a személyi jellegű ráfordításokat. Nyilván a jogszabály alkotónak a célja az volt ezekkel a kitételekkel, hogy javítsa a foglalkoztatási helyzetet, s a feketén foglalkoztatást visszaszorítsa, tekintettel azonban az élő munka költségek drágulására 2012-től, ez egyúttal azt is jelenti, hogy bár csak közvetetten, de a támogatások nagyobb része landol beszedett adók formájában a költségvetésben, holott ezeknek a támogatásoknak nem ez volt a rendeltetési célja. A pályázati kiírások bonyolultak, azokat egy vállalkozó sem és egy önkormányzati alkalmazott sem érti meg egykönnyen. A helyzetet tovább rontja, hogy a kiírások gyakran hibásak. Pl. a szűrőpróba-szerűen megnyitott kiírás is bosszantó képlethibákkal jelent meg, hisz a tizedesvesszőt nem kezeli. Ha szó szerint értelmezzük, akkor a támogatási összeg ötszörösénél magasabb összeggel kell átlagosan emelni a személyi jellegű ráfordításokat.

A kiírásban szereplő képletek: $Sz_b + (T * 5) \leq (Sz_1 + Sz_2)/2$; $Sz_b * 105 \leq (Sz_1 + Sz_2)/2$

Vizsgáljuk még a kistérségben 2004 és 2009 közt elnyert támogatások arányát, összehasonlítva a megye többi kistérségével.

3.1.3.2. A kistérség pályázati tevékenységének eredményessége

11. sz. táblázat: A Győr-Moson-Sopron megyei kistérségek által elnyert pályázatok nagysága 2004 és 2009 között.

Kistérség neve	Terület	Lélekszám fő	Település	Elnyert EU támogatások M Ft	Elnyert hazai támogatások M Ft	Összesen M Ft	1 lakosra jutó támogatás M Ft/fő
	(km ²)	(2007. január 1.)					
Csornai kistérség	598,78	34 904	34	20 906 899	1 117 524	22 024 423	631,0
Győri kistérség	742,54	178 582	27	22 258 670	3 987 833	26 246 503	1492,8
Kapuvár–Beledi kistérség	362,72	23 955	18	4 933 939	363 770	5 297 709	160,8
Mosonmagyaróvári kistérség	930,69	73 529	26	11 195 965	1 636 644	12 832 609	174,5
Pannonhalmi kistérség	320,59	16 981	18	450 168	5 358 676	5 808 844	342,1
Sopron–Fertődi kistérség	877,19	95 470	40	1 894 009	67 927 390	69 821 399	731,3
Téti kistérség	375,59	19 246	19	394 427	2 180 033	2 574 460	133,8

Forrás: TERPORT adatok alapján saját szerkesztés

A 2004 és 2009 közti időszakban a pályázati források megszerzésében a megye kistérségei közül a győri volt a legsikeresebb. Az egy lakosra jutó elnyert pályázati forrás a Sopron-Fertődi kistérség hasonló adatának több mint kétszerese. A kistérségben a 20 legnagyobb nyertes projekt vitte el a források 88%-át, s ennek az összegnek a 97%-a soproni szervezetekhez, intézményekhez került. (ebből 80% a GySEV-hez). A 20 legnagyobb nyertes projekt közül mindössze egy volt vállalkozás (Hirschler László egyéni vállalkozó 177 millió Ft támogatással a támogatási összeg 0,3%-át kapta). Vállalkozásfejlesztést célzó projekt a 20 legnagyobb közt nem volt.

A projektek fejlesztési célkitűzései közül a legjellemzőbbek:

- közlekedési infrastruktúra-fejlesztés
- műemlékvédelem
- városközpont rekonstrukció
- iskola felújítás
- szakképzési rendszer átszervezése
- kutatás–fejlesztés (NYME)
- kerékpárút építés

- természetvédelem
- hulladékkezelés

Fenti adatok illusztrálására tekintsük a következő táblázatot:

12. sz. táblázat: A 2004 és 2009 közti időszak 20 legnagyobb nyertes kistérségi projektjének megoszlása a kistérség települései közt

<i>Település</i>	<i>Nyertes projektek száma</i>	<i>Támogatás eFt</i>	<i>Megoszlás %</i>
<i>Sopron</i>	17	58614	97,1
<i>ebből GySEV</i>	3	46721	77,4
<i>Fertőd</i>	2	1522	2,5
<i>Fertőszentmiklós</i>	1	198	0,4
<i>Összesen:</i>	20	60334	100

Forrás: TERPORT adatok alapján saját szerkesztés

Vizsgáljuk az elnyert pályázatok megoszlását a kistérségen belül. A 2011-es évben az ÚSZT-ből elnyert források összegét és megoszlását mutatja a következő táblázat:

13. sz. táblázat: Az Új Széchenyi Tervből elnyer pályázati források alakulása a Sopron-Fertőd kistérségben

<i>Térség</i>	<i>Összes elnyert pályázat</i>		<i>Ebből KKV szektor</i>		<i>KKV szektor aránya %</i>
	<i>M Ft</i>	<i>%</i>	<i>Ft</i>	<i>%</i>	
<i>Sopron</i>	1 717	64	795	87	46
<i>Kistérség Sopronon kívül</i>	962	36	119	13	12
<i>Kistérség összesen</i>	2 679	100	913	100	34

Forrás: NFÚ adatai alapján saját szerkesztés

Az összes elnyert pályázat 64%-a soproni pályázókhoz került, s a KKV szektor részaránya Sopronban elnyert forrásokban 46%, míg a kistérség többi részében pusztán 12%. A KKV-k által nyert pályázati források 13%-a került összesen vidékre, a kistérségen belül. Az adatok szomorú képet festenek arról, hogy milyen mértékben képesek a pályázati források segíteni a vidéki KKV szektor fejlesztéseit.

Nézzük meg, az adatokat visszaigazolja-e a polgármesteri interjúk, illetve a vállalkozói kérdőívek?

3.1.3.3. A települések és a vállalkozói szektor fejlesztés-finanszírozása

A polgármesteri interjú kérdése a pályázati rendszer eredményességével kapcsolatban így hangzott:

Tud-e élni a település a pályázati lehetőségekkel?

Célunk egyrészt az volt, hogy lássuk, mennyire tudnak pályázati forrásokat bevonni a település fejlesztésébe, illetve véleményt kértünk a pályázati rendszerről is. A kérdés kiterjedt arra is, hogy a pályázataikat maguk írják, vagy külső cég segítségét veszik igénybe.

A válaszadók közül mindössze 4 település polgármestere nyilatkozott úgy, hogy nem tudnak élni a pályázati lehetőségekkel, 6-an nem válaszoltak, a többiek igennel válaszoltak a kérdésre.

Akik egyáltalán nem tudnak élni a pályázati lehetőségekkel, mindannyian az önerő hiányát jelölték meg okként.

A kérdésre, hogy mi nehezíti a pályázást, a válaszadók 52%-a szintén a pályázatokhoz szükséges önerő hiányát jelölte meg akadályozó tényezőként. 23%-ban jelölték meg azt, hogy nincs a céljaiknak megfelelő pályázat, 14%-ban azt, hogy bonyolult a pályázati rendszer, 9%-ban azt, hogy a pályázatok előfinanszírozása gondot okoz és egy válaszadó jelezte véleményét, hogy a változó feltételrendszer nehezítő tényező.

14. sz. táblázat: A pályázati források megszerzését nehezítő körülmények

<i>Vélemény</i>	<i>Előfordulás</i>	<i>Megoszlás %</i>
<i>Az önerő hiánya korlátot jelent</i>	22	51
<i>Nincs megfelelő pályázat</i>	10	23
<i>Bonyolult a pályázati rendszer</i>	6	14
<i>Az előfinanszírozás gond</i>	4	9
<i>A változó feltételrendszer nehezíti a pályázást</i>	1	3
<i>Összesen:</i>	43	100

Forrás: a kérdőívek adataiból saját szerkesztés

A vállalkozói kérdőívek kiértékelése a pályázatok illetve a fejlesztési hitelek szempontjából:

A fejlesztések finanszírozásával kapcsolatos kérdések a következők voltak

„Fejlesztéseikhez vett-e igénybe EU-s, illetve hazai központi költségvetési forrásból finanszírozott támogatást?”

1: Igen 2 Nem”

50

„Fejlesztéseikhez vett-e igénybe banki, vagy egyéb hitelt?

1. igen 2. nem”

„Ha igen: milyenek voltak a hitelezéssel kapcsolatos tapasztalatai?

Kérjük, karikázza be, ha igaznak érzi az állítást:

1. hosszú hitelbírálati idő
2. nagy fedezetigény
3. túlbiztosítottság
4. egyoldalú szerződési feltételek
5. sok plusz adminisztrációs teher
6. előre nem ismerhető hitelbírálati feltételek”

„Ha igen: Kellett-e magánvagyonot bevonni fedezetként a hitelhez?

1. igen 2. Nem

A válaszadók 29%-a nyert pályázatot fejlesztéseikhez, és 42%-a vett fel fejlesztési hitelt. A két válaszadói kör közös halmazának vizsgálatából azt látjuk, hogy a támogatást elnyerők 57,1%-a fejlesztési hitelt is vett fel.

Az egyes fejlesztés fajtákhoz igénybevett támogatások és fejlesztési hitelek arányát foglaltuk össze a következő táblázatban.

14. sz. táblázat: A fejlesztések finanszírozásának megoszlása

Fejlesztés finanszírozási forrása	Termék, szolgáltatás-fejlesztés		Új eljárás fejlesztése	Szervezet fejlesztés
	Új	Meglevő		
Támogatás	25,3	18,6	23,1	23,8
Fejlesztési hitel	29,5	27,7	39,5	36,6

Forrás: SPSS adatok alapján saját fejlesztés

Az új terméket, szolgáltatást kifejlesztők 25,3%-a kapott támogatást is fejlesztése finanszírozásához, míg a fejlesztési hitelek felvételénél a leggyakoribb ok az új eljárások kifejlesztése. A támogatást nyertek 69%-a Kft, és 65,5%-uk az 50 millió Ft árbevétel feletti vállalkozások közül került ki. **A támogatások 65,5%-a a vállalkozások 21,2%-ánál összpontosult.** A fejlesztési hitelt felvevők 47,6%-a szintén a 20 millió Ft éves árbevétel feletti cégek közül kerül ki, akik az összes cég 21,2%-át teszik ki.

A következő kérdésben azt vizsgáltuk, hogy hitelfelvételkor milyen problémákat ész-

leltek a hiteligénylők.

A kapott válaszok előfordulási gyakoriságát mutatja a következő táblázat:

15. sz. táblázat: A hiteligénylők által észlelt problémák hitelfelvételkor

<i>Problémák a hitelfelvételkor</i>	<i>Igen vála- szok a hitelt felvevők közt %</i>
<i>Hosszú bírálati idő</i>	35,7
<i>Nagy fedezetigény</i>	50
<i>Túlbiztosítottság</i>	52,4
<i>Egyoldalú feltételek</i>	57,1
<i>Sok a plusz adminisztráció</i>	42,9
<i>Előre nem látható feltételek</i>	31
<i>Magánvagyon is be kellett vonni a fede- zetbe</i>	60

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Láthatóan a legnagyobb gondot az okozta, hogy magánvagyon is be kellett vonni a fedezetbe, illetve a válaszadók 57,1%-a egyoldalúnak ítélte a szerződési feltételeket, s 52,4%-a mondta, hogy a bank túlbiztosítja magát. A hitelfelvevők 50%-a mondott igent arra is, hogy a bank nagy fedezetigényt vár el. A legkevésbé az előre nem látható bírálati feltételek és a hosszú bírálati idő bizonyultak igaz állításnak.

Összegezve a pályázati lehetőségekről a polgármesterek és a vállalkozások által elmondottakat:

- a) *Bürokratikus, bonyolult.* A válaszolók jelentős része jelezte, hogy a pályázati kiírások sokszor érthetetlenek, a benyújtandó formanyomtatványok, illetve a napjainkban egyre inkább elterjedt elektronikus benyújtási felületek bonyolultak. E problémakörbe tartozik az is, hogy még egy kisebb léptékű beruházás esetén is szükséges az anyagot szakemberekkel, pályázatírókkal elkészíttetni, mert az igen nehezen átlátható mindazok számára, akik nem jártasak a pályázatok világában.
- b) *Finanszírozási problémák.* Ebbe a csoportba sorolandó a válaszolók által megnevezett alacsony támogatás intenzitás, valamint a többségében előleg lehetősége nélküli utófinanszírozott konstrukciók. Emellett az is gondot jelent, hogy a kifizetés igénylését követően sok esetben hosszú idő telik el a támogatás utalásáig, mely a kis önkormányzatoknak súlyos pénzügyi problémát jelent.

- c) *Kisebbs pályázatok hiánya.* A válaszolók egy része problémaként jelölte meg az alacsonyabb összegű, kis léptékű fejlesztések megvalósításához alkalmas pályázati kiírások hiányát. Véleményük szerint a kisvállalkozók és az alacsony lakosság számú falvak önkormányzatainak ezekre volna szüksége.
- d) *Hosszas várakozás.* A késedelmes kifizetések említésével a b) pontban már érintettük ezt a problémakört. Azonban már a támogatás megítéléséig is hosszú hónapok telnek el, ez a hosszúság elbírálási idő pedig sokak kedvét elveszi a pályázástól, így többen inkább az önerőből történő finanszírozást választják a fejlesztésükhöz..

Hasonlóan vélekedik több szakmai szervezet, köztük a Magyar Innovációs Szövetség is. *Farkas József a MISZ elnökségi tagja a pályázati rendszerről a következőt mondja:*

„A források előteremtése tekintetében a kkv-k a gazdasági válság miatt kétszeres hátránnyal számolhattak. Annak ellenére, hogy a lehetőségek adottak, és ma már számtalan pályázat és forráslehetőség létezik (Magyarországon ilyen a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap, Új Magyarország Fejlesztési Terv forrásai, Regionális programok, uniós szinten az FP7, az Eurostars stb.), amelyek az innovációs technológia megalkotását segíthetnék, a kritériumok szigorúak, így csak az erős kkv-k tudnak a feltételeknek megfelelni és pályázatot benyújtani...

..... a hazai kkv-k nagyobb része pályázattal rendelkező céggel képes csak elkészíttetni az anyagokat, amely viszont komoly anyagi terhekkal sújtja az amúgy is pénzhiányban szenvedő kisvállalkozásokat.....

..... olyan pályázatokat kell kiírni, amelyek lehetővé teszik, hogy a kis- és közepes vállalkozások élni tudjanak a lehetőséggel. A pályázatok önrésze ne haladja meg a 40 százalékot, a leghátrányosabb térségekben a 20 százalékot, az önrészhez kedvező kamatozású hitelt tudjanak felvenni, a forgóeszköz hitelek költsége garantáltan a nemzetközi átlagszinten legyen. Továbbá pedig lehetővé kell tenni, hogy ezek a vállalkozások nemzetközi beszállítási tendereken indulhassanak, és olyan versenyhelyzetben legyenek, hogy nyerhessenek is.

(forrás: www.misz.hu)

A vállalkozások versenyképességének mérésére sok szakirodalom a gazdasági elemzés mutatószám rendszerét javasolja. Néhány gazdasági mutató vizsgálatával rövid áttekintést adunk a legversenyképesebb és legkevésbé versenyképes vállalkozások, s ezen keresztül a települések elhelyezkedéséről.

2.1.3.3 A kistérség településeinek vizsgálata a vállalkozásaik versenyképessége szerint

A javasolt versenyképességi mutatók a következők:

16. sz. táblázat: Versenyképességi mutatók

53

REGIONET AKTIV wird im Rahmen des Programms zur grenzüberschreitenden Kooperation Österreich-Ungarn 2007-2013 durch den Europäischen Fonds für regionale Entwicklung, das Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend, die Republik Ungarn, die Wirtschaftskammer Niederösterreich, die Wirtschaftskammer Burgenland und die Landesregierung Steiermark, Abt. 16 Raumplanung gefördert.

Vagyoni helyzet	Pénzügyi helyzet	Jövedelmezőség	Hatékonyság
Befektetett eszközök aránya	Adósságállomány aránya	Árbevétel-arányos jövedelmezőség	Élőmunka-hatékonyság
Forgóeszközök aránya	Adósságszolgálat fedezete	Tőkearányos jövedelmezőség (ROE)	Tárgyi eszköz hatékonyság
Tőkeerősség	Eladósodottság	Élőmunka-arányos jövedelmezőség	Bérhatékonyság
Eladósodottság	Likviditás		Tőkehatékonyság
Befektetett eszközök fedezete	Rövid távú likviditás	Eszközarányos jövedelmezőség (ROI)	Tőkeintenzitás
Saját tőke növekedése	Likviditási gyorsráta		Készlethatékonyság
Eszközigényesség	Azonnali likviditás	Erőforrás-arányos (komplex) jövedelmezőség	Egy vállalatra jutó saját tőke*
			Egy vállalatra jutó eredmény*

* Csak vállalatcsoportokra értelmezhető

Forrás: Bíró-Pucsek-Sztanó (2001). és Sándorné (2000) alapján Némethné Gál Andrea szerkesztése (2007)

A kistérség vállalkozásainak helyzetfelmérését – tekintettel a tanulmány terjedelmi korlátaira – csak néhány gazdálkodási mutató települési átlagának a vizsgálatával folytatjuk. Ezek azok a tényezők, melyek a vállalkozások versenyképességnek alakulását alapvetően befolyásolják.

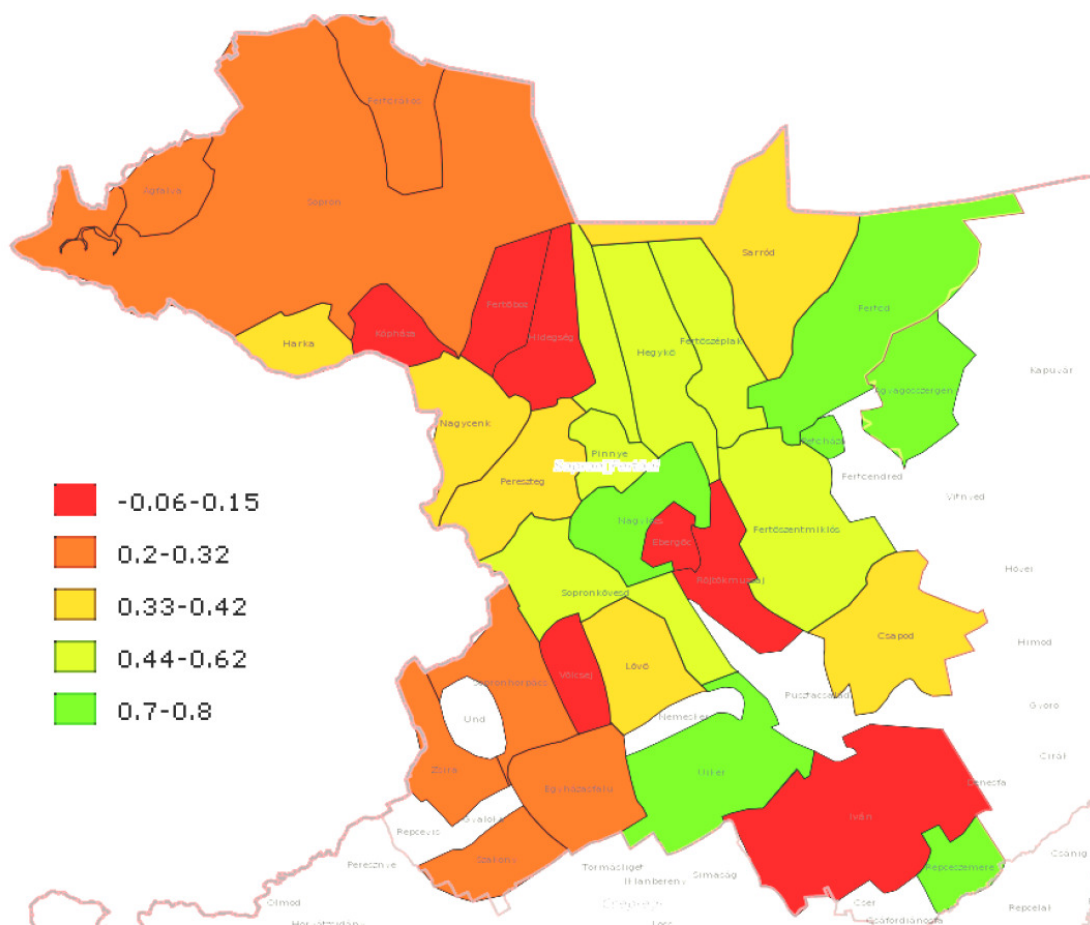
A számításokat a 2009-es NAV adatállomány alapján végeztük el. Az adatállomány szerint nincs számítható adat – vagyis nem működik vállalkozás (vagy nem érkezett be adóbevallás) 2009-ben: Csér, Csáfordjánosfa, Gyalóka, Répcevis, Und, Nemeskér, Fertőendréd és Pusztacsalád területén.

A Tőkeellátottsági mutató a vállalkozás saját eszközeit viszonyítja az összes eszközhez.

$$\text{Tőkeellátottsági mutató} = \text{Saját tőke} / \text{Összes eszköz}$$

A vállalkozás tőkeerejét mutatja meg, értéke azt jelzi, hogy a vállalkozás erőforrásainak mekkora hányadát finanszírozza a saját tőke. A vállalkozásfinanszírozásban "kockázat kiegyenlítési arany szabályként" szokták említeni azt a szabályt, amely kimondja, hogy a saját tőke lehetőleg múlja felül az idegen forrásokat. Értéke annál kedvezőbb minél magasabb. A Világbank 35% fölötti értéket, a kereskedelmi bankok általában 40-60% körüli értékeket tartanak jónak.

Nézzük ezek után a Kistérség helyzetét a vállalkozásai tőkeellátottsága szempontjából: Lenti térkép a TeIR-ben található NAV adatok alapján készült, a település szintű lebontását kérve a saját tőke adatokat osztottuk a összes eszközzel. A kapott adatokra kartográfot szerkesztettünk.

1. számú kartográf: A Sopron-Fertőd Kistérség településeinek helyzete a vállalkozásai tőkeellátottsága szempontjából.

Forrás: TeIR

A térképet vizsgálva azt látjuk, hogy a banki hitelképesség szempontjából megfelelő helyzetben levő vállalkozások (0,44 feletti értékkel rendelkező települések) Fertőszentmiklós, Hegykő, Pinnye, Fertőszéplak és Sopronkövesd térségében működnek. A többi település vállalkozásai egy kereskedelmi banki hiteligénylés esetén a Tőkeellátottsági mutató szempontjából vizsgálva nehezen tudnak banki fejlesztési forrásokhoz jutni.

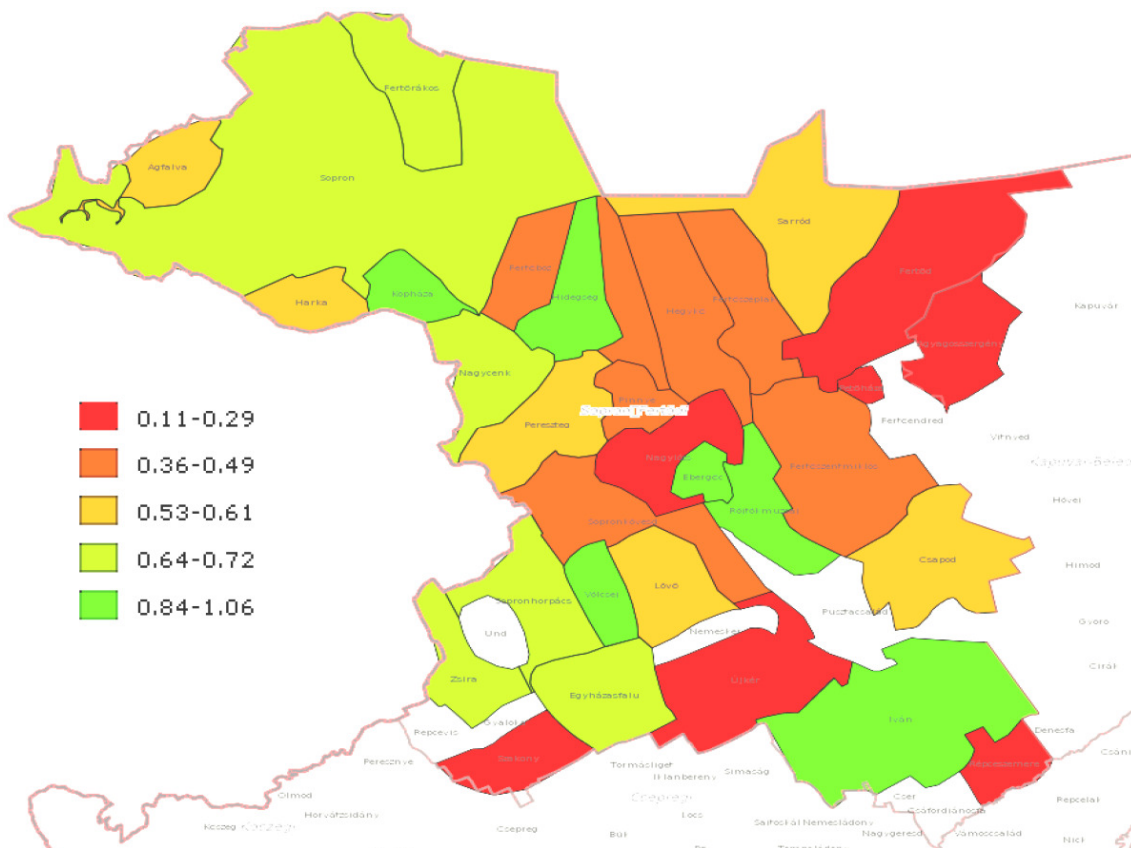
A következő vizsgált mutató az Eladósodottsági ráta, ami értelemszerűen hasonló képet fog mutatni.

$$\text{Eladósodottsági ráta} = \text{Idegen tőke} / \text{összes eszköz}$$

A mutató azt vizsgálja, hogy a vállalkozás eszközeinek hány százalékát finanszírozza idegen tőke. Minél magasabb ez az arány, annál kedvezőtlenebb a vállalkozás helyzete. A mutató értéke 70% alatt fogadható el. Optimálisnak a 40%-30% alatti arány mondható.

A legrosszabb helyzetben levő települések a vállalkozásaik eladósodottsága szempontjából: Kópháza, Hidegség, Iván, Ebergőc Röjtökmuzsaj és Völcséj. (0,84 feletti érték)
Az optimálisnál rosszabb a helyzet: Egyházásfalu, Sopronhorpács, Zsira, Nagycenk, Sopron és Fertőrákos vonatkozásában (0,64 és 0,72 közti érték)

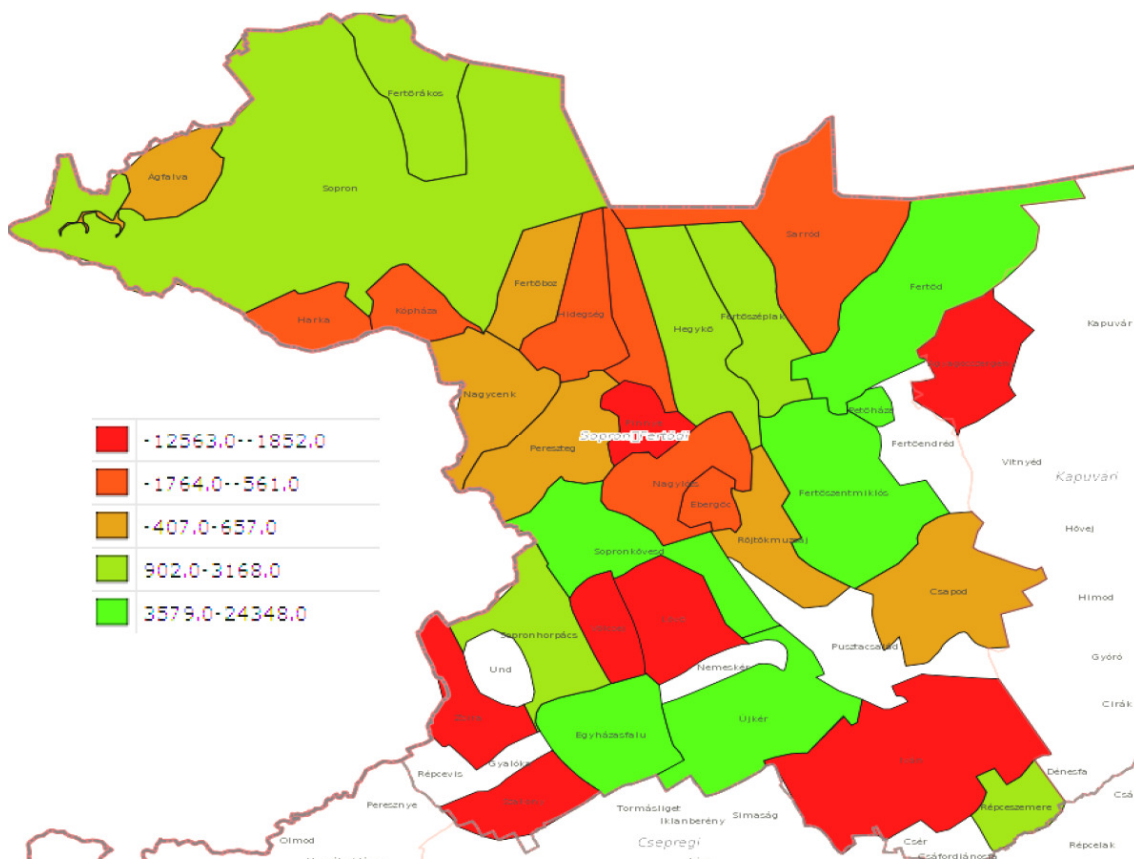
A legjobb mutatókat produkáló vállalkozások Fertődön, Agyagosszergényben, Nagylózson, Petőházán, Újkéren, Répceszemerén és Szakonyban vannak. (0,11 és 0,29 közti érték a térképen)

2. sz. kartográf: A Sopron-Fertődi Kistérség térképe a vállalkozások eladósodottsága szempontjából

Forrás: TeIR alapján saját szerkesztés

A következő vizsgálandó tényező az egy vállalkozásra jutó adózott eredmény:

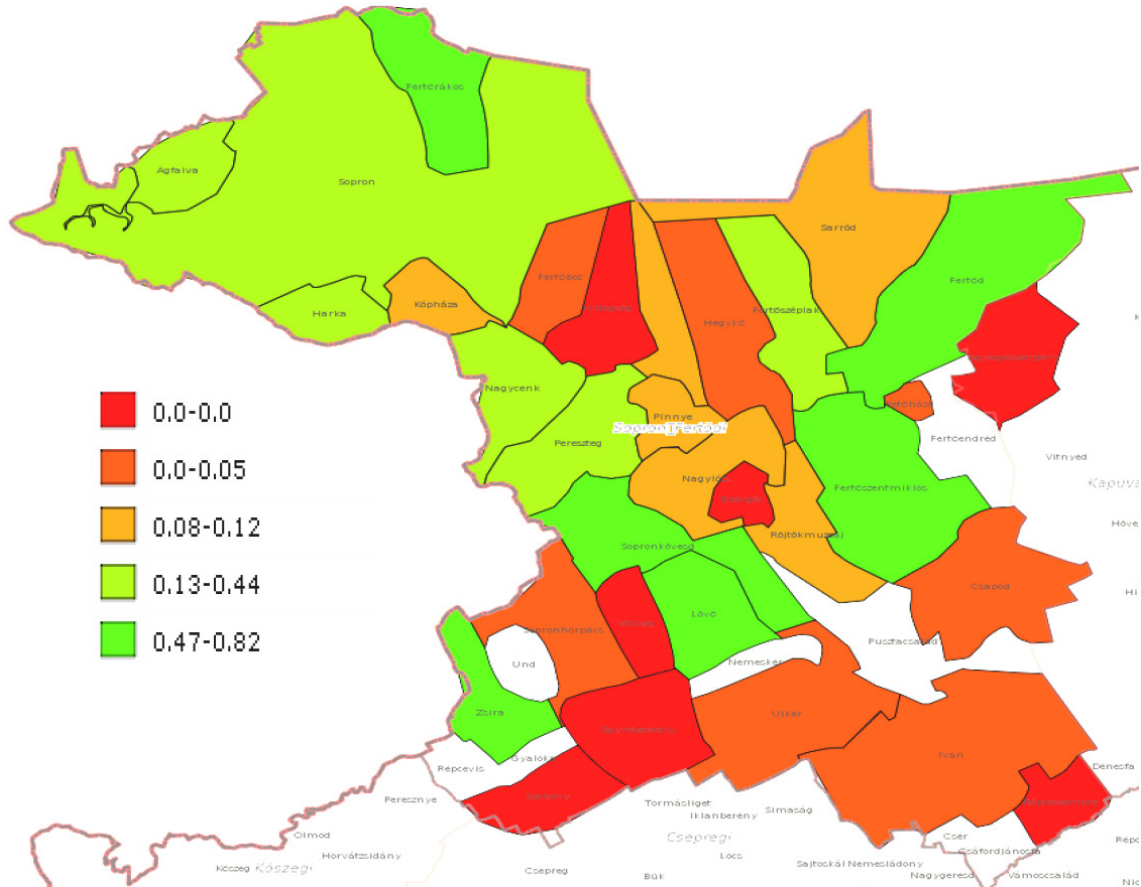
3. sz. kartográf: Az egy vállalkozásra jutó adózott eredmény a Sopron-Fertőd kistérség területén.

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerkesztés

Az egy vállalkozásra jutó adózott eredmény a legmagasabb Fertőd, Fertőszentmiklós, Sopronkövesd és Egyházaskövesd vonatkozásában. A legrosszabb a mutató (561 ezer Ft veszteségnél rosszabb a mutató) : Agyagosszergény, Lövé, Völcséj, Zsira, Iván, Szakony, Pinnye, (piros szín a térképen), illetve Sarród, Hidegség, Harka, Kópháza, Nagylózs és Ebergöc vonatkozásában.

Vizsgáltuk még az exportból származó bevétel arányát az összes nettó árbevételen belül.

Ennek alakulását a következő térkép mutatja.

4. sz. kartográf: Az exportból származó bevétel aránya a településeken működő vállalkozásoknál 2009

Forrás: TeIR adataiból saját szerkesztés

Legmagasabb az export árbevétel aránya Fertőd, Fertőszentmiklós, Lövő, Sopronkövesd Zsira és Fertőrákos vonatkozásában, egyáltalán nincs viszont exportra termelés Agyagosszergény, Hidegség, Völcsej, Ebergőc, Egyházaskövesd Szakony és Répceszemere területén működő vállalkozásoknál.

A konkrét számadatokat mutatja be a következő táblázat:

16. sz. táblázat: Az exportból származó bevétel aránya a településeken működő vállalkozásoknál 2009

<i>47% feletti az export aránya</i>	<i>8-47% közti az export aránya</i>	<i>8% alatti az export aránya</i>	<i>Nincs exportra termelés</i>
Fertőd Fertőszentmiklós Lövő Sopronkövesd Fertőrákos Zsira	Fertőszéplak Sopron Nagycenk Pereszteg Ágfalva Harka Sarród Röjtökmuzsaj Nagylózs Pinnye Kópháza	Csapod Újkér Iván Petőháza Hegykő Fertőboz	Agyagosszergény Hidegség Ebergőc Völcséj Egyházaskövesd Szakony Répceszemere

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerkesztés

A négy vizsgált mutató eredményeit összevetve a leginkább hátrányos helyzetű településeket keressük. Ez támpontot fog adni ahhoz, hogy hol keressük azokat a vállalkozásokat, amelyek komoly támogatásra szorulnak, melyeknek a versenyképessége a legalacsonyabb.

A 4 térképet vizsgálva látjuk, hogy azon fehér folttal szerepelnek a következő települések: Und, Nemeskér, Fertőendréd, Pusztacsalád, Répcevis, Gyalóka Csér és Csáfordjánosfa. Részben ezek közül a települések közül kerülnek ki azok a települések is, amelyeknél nem sikerült lefolytatni a polgármesterekkel az interjút, s a vállalkozók kérdőívvezése is elmaradt. Tekintettel azonban a települések méretére, úgy gondoljuk, ez nem torzítja a felmérés eredményét.

17. sz. táblázat: A leginkább hátrányos helyzetű települések a négy vizsgált mutató eredményei alapján

<i>Tőkeellátottság a legrosszabb</i>	<i>Eladósodottság a legmagasabb</i>	<i>Egyáltalán nincs export</i>	<i>Egy vállalkozásra jutó veszteség a legmagasabb</i>
Kópháza Fertőboz Hidegség Völcséj Iván Ebergőc Röjtökmuzsaj	Kópháza Hidegség Völcséj Iván Ebergőc Röjtökmuzsaj	Agyagosszergény Hidegség Völcséj Ebergőc Egyházásfalú Szakony Répceszemere	Agyagosszergény Lövő Völcséj Zsira Iván Szakony Pinnye Sarród Hidegség Harka Kópháza Nagylózs Ebergőc

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Hány vizsgált mutató vonatkozásában van a település a rosszabb adottságú települések közt?

18. sz. táblázat: Hány vizsgált mutató vonatkozásában van a település a rosszabb adottságú települések közt?

<i>Négy</i>	<i>Három</i>	<i>Kettő</i>	<i>Egy</i>
Völcséj Hidegség Ebergőc	Kópháza Iván	Röjtökmuzsaj Agyagosszergény Szakony	Fertőboz Lövő Zsira Pinnye Sarród Harka Nagylózs

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Természetesen fenti településeket differenciáltan érdemes kezelni, A listában szereplő települések közül Völcséj, Hidegség, Ebergőc, Röjtökmuzsaj, Szakony Fertőboz, és Pinnye 500 fő alatti település, minimális vállalkozással. Ezeknek a vállalkozásoknak speciálisan, személyre szabott tanácsadással érdemes maximum segíteni, ha erre

kifejezett igényük van. A listában két legnagyobb település Iván és Kópháza, két teljesen más adottságokkal rendelkező település. Iván fekvése miatt távol van a határtól, ennek foglalkoztatási helyzetre és külpiazi kapcsolatokra gyakorolt hatását később elemezzük. A többi település (Agyagosszergény, Lövő, Zsira, Sarród és Nagylózs) 1000 fő feletti lélekszámú, Lövő foglalkoztatási szempontból is kiemelt település, az itt működő vállalkozások versenyképességének növelésével mindenképpen érdemes külön foglalkozni.

Ugyanakkor a legjobb helyzetben levő települések a következők:

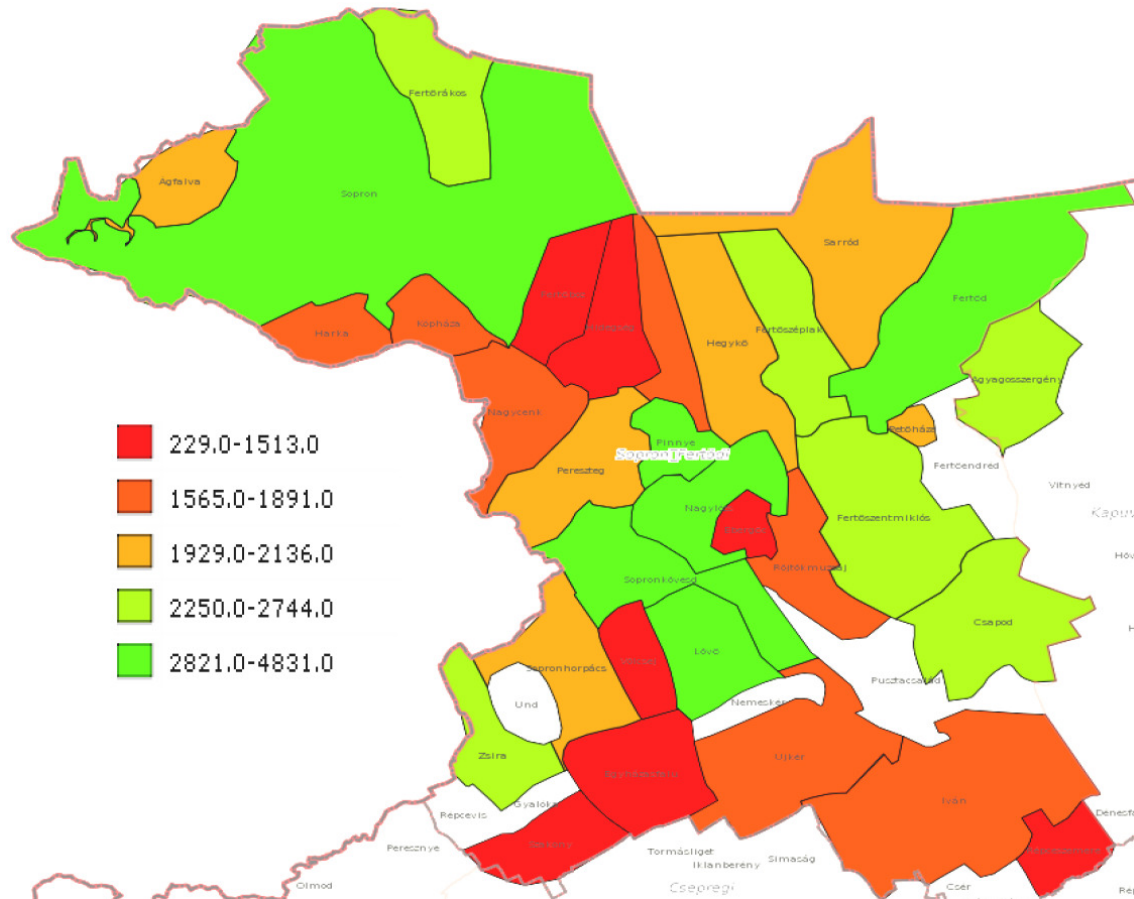
19. sz. táblázat: A legjobb helyzetben lévő települések a vizsgált mutatók eredményei alapján

<i>Tőkeellátottság a legmagasabb</i>	<i>Az adózott eredmény a legmagasabb</i>	<i>Az export aránya a legmagasabb</i>
Fertőd Petőháza Nagylózs Agyagosszergény Répceszemere	Fertőd Fertőszentmiklós Újkér Egyházásfalu Sopronkövesd Petőháza	Fertőd Lövő Sopronkövesd Fertőszentmiklós Zsira Fertőrákos

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Fertőd mindhárom mutató szempontjából a legjobb helyzetben levő település. Fertőszentmiklós, Petőháza, Sopronkövesd két mutató szempontjából van a legjobbak közt, míg Lövő, Zsira, Nagylózs, Egyházásfalu, Agyagosszergény, Fertőrákos egy-egy vizsgált mutató szempontjából vannak jó pozícióban. Ismerve a települések nagy vállalkozásait, látjuk, mennyit jelent egy-egy település életében, ha versenyképes a vállalkozói szektor. Ezen települések 69%-a válaszolta azt, hogy van a településnek fejlesztési terve, s 46% válaszolta azt, hogy ennek összeállításába bevonják a helyi vállalkozásokat is. Tehát ezek a vállalkozások több szempontból is kulcsszerepet töltenek be adott település, s ezen keresztül a kistérség szempontjából.

Vizsgáltuk még a személyi jellegű ráfordítások átlagát a vállalkozásoknál, települési bontásban.

5. sz. kartográf: A személyi jellegű ráfordítások átlaga településenként 2009-ben
Forrás: TeIR adatok alapján saját szerk.

A magas jövedelmeket biztosító vállalkozások Sopron, Fertőd, Lövő, Pinnye, Nagylózs és Sopronkövesd területén működnek, míg a legalacsonyabbak a jövedelmek Fertőboz, Hidegség, Ebergöc, Völcsej, Szakony, Egyházaskövesd és Répceszemere településeken.

Az adatot azért vizsgáltuk, mert egyrészt enged következtetni a településeken élők életszínvonalbeli különbségeire, másrészt az SZJA meghatározott részének a visszaosztása adott önkormányzat bevételeit, s ezen keresztül a fejlesztési lehetőségeinek a finanszírozását is befolyásolja. Adott év költségvetési törvénye meghatározza azt az arányt, mely a beszedett

személyi jövedelemadóból a helyi önkormányzatokat megilleti. Például a 2010. évi CLXIX. Törvény a Magyar Köztársaság költségvetéséről a 4. számú mellékletében a településre kimutatott személyi jövedelemadó 40%-át ítéli meg a helyi önkormányzatoknak. Minél nagyobb tehát a személyi jellegű ráfordítások összege adott településen működő vállalkozásoknál, annál nagyobb lehet az az összeg, mely az SZJA visszaosztásából az önkormányzatot megilleti. Természetesen csak stabil törvényi háttér mel-

lett igaz mindez. Ugyanakkor több település elmondta, hogy ez az arányszám évről évre csökken. Az SZJA egyre nagyobb aránya központosul az Állami Költségvetésben, miközben az önkormányzatok közfeladatainak köre nem szűkül. A helyzetet tovább rontja az egykulcsos SZJA, ami a magas jövedelműek fizetett személyi jövedelemadóját lényegesen lecsökkentette, csökkentve ezzel a visszaosztás alapját is.

Az önkormányzatok teljes átszervezése zajlik, remélhetőleg az új rendben a finanszírozási nehézségek is mérséklődnek.

Összegzés:

A Sopron-Fertőd kistérséget 40 település alkotja, melyből 3 város (Fertőd, Fertőszentmiklós és Sopron), 37 pedig község. Területe 87.721 hektár (~877 km²), lakossága mintegy 99.314 fő. A lakosság nagyjából 60%-a él Sopronban, 40% pedig a további 39 településen oszlik meg. Magyarország 174 kistérsége között a Sopron-Fertőd a fejlettek közé tartozik. A kistérség fejlettsége az elmúlt évtizedben nem változott. Hátrányos helyzetűnek, pontosabban társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott településnek a 240/2006. (XI.30.) Kormányrendelet listája alapján csupán két település, Csáfordjánosfa és Csér számít. A népesség-növekedés meghaladja a régiós és a Győr-Moson-Sopron megyei átlagot is. Hozzá kell azonban tenni, hogy a növekedéshez valószínűsíthetően erősen hozzájárul az a tény, hogy az ország keleti részéből a jobb munkalehetőségek reményében egész családok települnek a térségbe. Ez a folyamat a 2011. május 1-jét követő Uniós munkaerő-piaci liberalizáció hatására vélhetően tovább erősödött. A népesség alakulása meghaladja az országos, a megyei, és a régiós adatokat, s a viszonylag magas népesség átlagon aluli munkanélküliségi szinttel párosul. Ez a kedvező helyzet egyértelműen az osztrák munkaerőpiac munkaerő-felszívó képességének köszönhető.

A kistérség településeinek 87%-a kétezer lakosnál kisebb település. Ha a lakosságszám megoszlását vizsgáljuk, a településnagyság szerint, akkor azt látjuk, hogy a Sopronon kívüli lakosság 76%-a lakik olyan településen, mely az átszervezés alá fog esni. Az egyes településeken az elmúlt 3 évben lezajlott összes fejlesztés 54,8%-a (a középületek felújítása, fejlesztése, a csapadékvíz elvezetés megoldása illetve a falukép fejlesztés) közfeladatok ellátásához kapcsolódik, s csak a turisztikai fejlesztések illetve részben az út- és járdaépítés, felújítás ítéhető a település gazdasági fejlődését célzó beruházásnak. A közfeladatok ellátása törvényi kötelezettsége egy településnek, s a szűkös finanszírozási források nagy részét elviszik ezek a kötelező feladatok. A válaszadók 75%-a válaszolt igennel erre a kérdésre. Ugyanakkor azt tapasztaltuk, hogy a fejlesztési terv az esetek nagy részében (a 30 igen válaszból 19 település esetében) a 4 éves ciklushoz igazodik, s csak 3 település számolt be egy cikluson túlmutató, hosszú távú fejlesztési tervről. 5 vállalkozás válaszolta a kérdésre, hogy a rendezési terv a fejlesztési terve. Arra a kérdésre, hogy a fejlesztési terv összeállításába bevonták-e a helyi vállalkozókat, 20 polgármester válaszolt igennel, 12-en mondták azt, hogy nem. Ezt a polgármesterek egy része azzal indokolta, hogy nincs erre igény a vállalkozói körben, más részük pedig úgy ítélte meg, hogy nem indokolt a tervek összeállításába bevon-

ni a helyi vállalkozásokat. A település legnagyobb problémájaként a válaszadó polgármesterek leggyakrabban az utak, járdák rossz állapotát, illetve a forráshiányt nevezték meg. (a válaszok összesen 55%-ában szerepel ez a két probléma, s az összes megnevezett problémának a 42%-át ez a két probléma teszi ki). Szintén nagy súllyal szerepel a problémák közt az, hogy nincs megfelelő munkahely a településen, illetve ami ezzel nyilvánvalóan összefügg, s ennek következményeként lehet kezelni, hogy csökken a gyereklétszám, s elöregszik a település. Ez a két probléma együtt 26%-ot tesz ki. Hat településen a középületek rossz állapotát jelölte meg a válaszadó legnagyobb problémaként, négyen pedig azt, hogy a jó munkaerő Ausztriában vállal munkát. Az interjúkból kitűnt, hogy a polgármesterek tisztában vannak a településen működő vállalkozások gondjaival. Legnagyobb arányban a forgalom visszaesést és a tőkehiányt nevezték meg problémaként, de szerepel még a válaszok közt a jó munkaerő hiánya és a bizonytalan pénzügyi helyzet is. A kérdésre, hogy működik-e bármiféle vállalkozás támogatás a településen, 34 polgármester válaszolt, s közülük 21 nyilatkozta azt, hogy semmiféle vállalkozás-támogatás nincs a településükön.

Kilenc polgármester jelezte, hogy van törekvés valamiféle vállalkozás-támogatás kialakítására, (egy település van, ahol már működik egy vállalkozás támogató rendszer), s 2-2 olyan település van, ahol vagy a kamara, vagy helyi vállalkozók kezdeményezésére kialakulóban van valamiféle fejlődést segítő együttműködés. A jövő fejlesztéseire vonatkozóan feltett kérdésre kapcsán azt látjuk, hogy mindössze 2 település tervez olyan jellegű fejlesztéseket, melyekkel a vállalkozások működési környezetét szeretné javítani. Az ipari övezet kialakítása csak két település vonatkozásában jelent meg a célok közt, s ez mindössze az összes tervezett fejlesztés 3%-a. Közvetve segítheti a vállalkozások működését az utak állapotának javítása, illetve a turisztikai vállalkozások működését segíthetik a tervezett turisztikai fejlesztések. Ha ezeket a tervezett fejlesztéseket is figyelembe vesszük, akkor némileg jobb a helyzet, bár ezen fejlesztések gazdaságélénkítő hatása csak nagyon közvetett, s várhatóan több éven múlva jelentkezik csak. Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a település, mint a vállalkozások mikrokörnyezete a vállalkozások fejlesztését nem tudja érdemben segíteni. A válaszadó települések 40%-a csak a közfeladataihoz kapcsolódó fejlesztéseket tudja végrehajtani, a település gazdasági fejlesztése szinte csak turisztikai fejlesztések formájában jelenik meg, de ez is csak a válaszadó települések 22%-ánál.

Adott térség versenyképességét – vagyis, hogy mennyire képes folyamatosan korszerű termékekkel ellátni a piacot – a szakemberek nagyrészt az innovációs képességgel hozzák kapcsolatba, azt pedig a következő tényezőkkel magyarázzák: (Grosz-Rechnitzer, 2005)

- innováció áramlást segítő szervezetek jelenléte, kapcsolatuk a vállalalkozási szektorral
- a fejlesztési folyamat finanszírozhatósága
- az együttműködés, a hálózatosodás fejlettsége

Az innovációs potenciál elemei közt egy 2005-ben készült MTA tanulmány (Grosz-Rechnitzer, 2005) kiemelten foglalkozik a felsőoktatási intézmények térségfejlesztő szerepével. A Sopron-Fertői kistérség előnyös helyzetben van, mert a területén működik egy olyan felsőoktatási intézmény, mely 10 kart fog össze. Kérdés, hogy a Nyugat-magyarországi Egyetem mennyire hatékonyan tud bekapcsolódni a térség fejlesztésébe. Ennek megítélésére vizsgáltuk a felmérés során egyrészt a települések, másrészt a vállalkozások kapcsolatát az Egyetemmel.

A válaszadó 35 polgármester közül mindössze 7-en mondták azt, hogy nem látnak együttműködési lehetőséget, ezt leginkább azzal magyarázták, hogy nem tudják, nem ismerik az egyetemen folyó munkát. A mélyinterjú erőssége, hogy lehetőség van a kapott válaszok fényében újabb kérdéseket feltenni, így született meg az a kérdéskör, ami arra irányult, hogy az egyetem és a települések közti kapcsolat erősítésének lehetőségeit keresse. Az együttműködésre igennel válaszolók konkrét együttműködési területeket neveztek meg.

Ilyen volt pl. a tanácsadás, a település hosszú távú fejlesztési tervének elkészítése, vagy a marketing tanácsadás, de megemlítették a külföldi tőke letelepedésének segítését is.

Tizenkét esetben hangzott el, hogy vannak tartalékok a kapcsolatban, s ha a települések polgármesterei jobban ismernék az egyetemen folyó kutatás-fejlesztést, akkor jobban kiaknázhatóak lennének a kapcsolatban rejlő előnyök és lehetőségek. Tíz polgármesternek volt az a véleménye, hogy az egyetemnek kell nyitnia a települések felé, egy polgármesternek volt az a véleménye, hogy adott településnek kell keresnie az egyetemet konkrét fejlesztési igénnyel, ketten voltak azon a véleményen, hogy közösen kell nyitni egymás felé és egy polgármester gondolja úgy, hogy a Kistérségi Társulásnak kellene a kapcsolatot koordinálnia.

A polgármesterek egybehangzó véleménye szerint, ha jobban ismernék az egyetemi kutatásokat, akkor konkrétabb és szorosabb lehetne az együttműködés. A vállalkozásoknál nem csak az egyetemmel, de minden más a térségben működő vállalkozás támogató szervezetével (klaszterek, ipari parkok, Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, kamarák) meglévő kapcsolatot is vizsgáltunk. Sajnálatos módon a vállalkozások több mint felének nincs kapcsolata a felsorolt szervezetekkel. A kapcsolattal rendelkezők közül leggyakrabban a kamarát említették. Nyilván ez a kapcsolat a januártól kötelezővé vált kamarai tagsággal általánossá válik. Remélhetőleg a kamara képes lesz felnőni a feladathoz és a kötelező kamarai tagdíj fejében érdemi támogatást fog tudni adni a vállalkozásoknak. A kapcsolat hasznossága szempontjából átlag felettire értékelték a klaszterekkel és a felsőoktatási intézményekkel kialakult kapcsolatok hasznosságát a vállalkozások. Talán ez azzal magyarázható, hogy ezekhez a szervezetekhez konkrét kérdésekkel fordultak a vállalkozások, az együttműködés sokkal személyre szabottabb, és ettől sokkal eredményesebb volt. Érdemes megvizsgálni, hogy melyik kapcsolatot hány vállalkozás értékelt. A legtöbb vállalkozás a gazdasági kamarával kialakult kapcsolatát értékelt.

Miután a kamarával van a legtöbb vállalkozásnak kapcsolata, értelemszerű, hogy azokat értékelték a legtöbben, s átlagosan 5,5-ös értékelést kapott. A 10-es skálán ez közepesnél kissé kedvezőbb hasznosságot jelent. A felsőoktatási intézmények pótlólagos források bevonása nélkül a vállalkozás-fejlesztésben nem fognak tudni hatékonyan részt venni. Az innovációs járulék, illetve szakképzési hozzájárulás befogadási lehetőség elvonása a felsőoktatástól olyan fokú forráshiányt teremt a kutatás-fejlesztésben, mely nem teszi lehetővé az innovációs folyamatok, illetve a vállalkozások fejlődési igényének hatékony támogatását. A kamara lehet tehát az a szervezet, mely pótlólagos forrásokhoz jutva (kötelező kamarai tagdíj) érdemben sokat tud tenni a vállalkozások támogatása terén. A kamara lehet az a szervezet, mely felvállalja a hídképző szerepet a kutatás és a vállalkozói szféra közt, s forrásokat csoportosíthat át a folyamat hatékonyságának növelésére.

Vizsgáltuk a versenyképesség növelésének finanszírozási lehetőségeit is.

ÚSZT vállalkozásfejlesztési programot fogalmaz meg, amely a támogatási rendszer egyszerűbbé és kiszámíthatóbbá tételével a fő prioritások mentén egyértelműen megfogalmazott célokhoz rendel forrásokat.

A fő prioritások is igazodnak a KKV szektor elvárásaihoz.

7. A vállalkozás-élénkítés – A vállalkozói aktivitás növelése
8. Szövetségben a vállalkozókkal a munkahelyekért
9. Üzleti környezetfejlesztés

Az ÚSZT tehát az elvi lehetőségét megteremti a vállalkozások versenyképesség növelésének. Kérdés azonban, hogy ez az elvi lehetőség mennyire tud a gyakorlatba érvényesülni. Ennek eldöntésére megvizsgáltuk a kistérségben elnyert pályázati források alakulását. A 2004 és 2009 közti időszakban a pályázati források megszerzésében a megye kistérségei közül a győri volt a legsikeresebb. Az egy lakosra jutó elnyert pályázati forrás a Sopron-Fertőd kistérség hasonló adatának több mint kétszerese. A kistérségben a 20 legnagyobb nyertes projekt vitte el a források 88%-át, s ennek az összegnek a 97%-a soproni szervezetekhez, intézményekhez került. (ebből 80% a GySEV-hez). A 20 legnagyobb nyertes projekt közül mindössze egy volt vállalkozás (Hirschler László egyéni vállalkozó 177 millió Ft támogatással a támogatási összeg 0,3%-át kapta).

Vállalkozásfejlesztést célzó projekt a 20 legnagyobb közt nem volt.

Az ÚSZT pályázati forrásaiból a kistérség 2011-ben 2,67 milliárd Ft volt. (www.nfu.gov.hu)

Az összes elnyert pályázat 64%-a soproni pályázókhoz került, s a KKV szektor részaránya Sopronban elnyert forrásokban 46%, míg a kistérség többi részében pusztán 12% volt, s ennek mindössze 13%-a került vidékre a kistérségen belül.

Az adatok szomorú képet festenek arról, hogy milyen jelentéktelen mértékben képesek a pályázati források segíteni a vidéki KKV szektor fejlesztéseit. A kérdésre, hogy mi nehezíti a pályázást, a válaszadók 52%-a szintén a pályázatokhoz szükséges önerő hiányát jelölte meg akadályozó tényezőként. 23%-ban jelölték meg azt, hogy nincs a céljaiknak megfelelő pályázat, 14%-ban azt, hogy bonyolult a pályázati rendszer, 9%-67

ban azt, hogy a pályázatok előfinanszírozása gondot okoz és egy válaszadó jelezte véleményét, hogy a változó feltételrendszer nehezítő tényező. A KKV szektorban végzett kérdőíves felmérés teljes mértékben visszaigazolja a központi adatállományból nyert adatokat.

A válaszadók 29%-a nyert pályázatot fejlesztéseikhez, és 42%-a vett fel fejlesztési hitelt. A két válaszadói kör közös halmazának vizsgálatából azt látjuk, hogy a támogatást elnyerők 57,1%-a fejlesztési hitelt is vett fel. A támogatást nyertek 69%-a Kft, és 65,5%-uk az 50 millió Ft árbevétel feletti vállalkozások közül került ki. **A támogatások 65,5%-a a vállalkozások 21,2%-ánál összpontosult.** A fejlesztési hitelt felvevők 47,6%-a szintén a 20 millió Ft éves árbevétel feletti cégek közül kerül ki, akik az összes cég 21,2%-át teszik ki.

Összegezve a pályázati lehetőségekről a polgármesterek és a vállalkozások által elmondottakat:

- e) *Bürokratikus, bonyolult.* A válaszolók jelentős része jelezte, hogy a pályázati kiírások sokszor érthetetlenek, a benyújtandó formanyomtatványok, illetve a napjainkban egyre inkább elterjedt elektronikus benyújtási felületek bonyolultak. E problémakörbe tartozik az is, hogy még egy kisebb léptékű beruházás esetén is szükséges az anyagot szakemberekkel, pályázatírókkal elkészíttetni, mert az igen nehezen átlátható mindazok számára, akik nem jártasak a pályázatok világában.
- f) *Finanszírozási problémák.* Ebbe a csoportba sorolandó a válaszolók által megnevezett alacsony támogatás intenzitás, valamint a többségében előleg lehetősége nélküli utófinanszírozott konstrukciók. Emellett az is gondot jelent, hogy a kifizetés igénylését követően sok esetben hosszú idő telik el a támogatás utalásáig, mely a kis önkormányzatoknak súlyos pénzügyi problémát jelent.
- g) *Kisebbségi pályázatok hiánya.* A válaszolók egy része problémaként jelölte meg az alacsonyabb összegű, kis léptékű fejlesztések megvalósításához alkalmas pályázati kiírások hiányát. Véleményük szerint a kisvállalkozók és az alacsony lakosság számú falvak önkormányzatainak ezekre volna szüksége.
- h) *Hosszas várakozás.* A késedelmes kifizetések említésével a b) pontban már érintettük ezt a problémakört. Azonban már a támogatás megítéléséig is hosszú hónapok telnek el, ez a hosszas elbírálási idő pedig sokak kedvét elveszi a pályázástól, így többen inkább az önerőből történő finanszírozást választják a fejlesztésükhöz..

A vállalkozásoknak a fejlesztési hitelek felvételénél sincs könnyebb helyzetük. A kérdőívek válaszai alapján hiteligenyéléskor a legnagyobb gondot az okozta, hogy magánvagyonot is be kellett vonni a fedezetbe, illetve a válaszadók 57,1%-a egyoldalúnak ítélte a szerződési feltételeket. 52,4%-a mondta, hogy a bank túlbiztosítja magát. A hitelfelvevők 50%-a mondott igent arra is, hogy a bank nagy fedezetigényt vár el. A kistérség vállalkozásainak helyzetfelmérését néhány gazdálkodási mutató települési átlagának a vizsgálatával folytatjuk. Ezek azok a tényezők, melyek a vállalkozások

versenyképességnek alakulását alapvetően befolyásolják. A mutatók segítségével le tudtuk válogatni azokat a településeket, ahol a legversenyképesebb illetve azokat, ahol a legkevésbé versenyképes vállalkozások működnek.

A vizsgált négy mutató a Tőkeellátottság, az Eladósodottság, az egy vállalkozásra jutó adózott eredmény és az export aránya az árbevételből volt.

A mutatószámok alapján leválogatott települések a következők: (taulmányunk 73.oldalán található 18. sz táblázat adatai alapján)

18. sz. táblázat: Hány vizsgált mutató vonatkozásában van a település a rosszabb adottságú települések közt?

<i>Négy</i>	<i>Három</i>	<i>Kettő</i>	<i>Egy</i>
Völcselj Hidegség Ebergőc	Kópháza Iván	Röjtökmuzsaj Agyagosszergény Szakony	Fertőboz Lövő Zsira Pinnye Sarród Harka Nagylózs

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A listában szereplő települések közül Völcselj, Hidegség, Ebergőc, Röjtökmuzsaj, Szakony Fertőboz, és Pinnye 500 fő alatti település, minimális vállalkozással. Ezeknek a vállalkozásoknak speciálisan, személyre szabott tanácsadással érdemes maximum segíteni, ha erre kifejezett igényük van. A listában két legnagyobb település Iván és Kópháza, két teljesen más adottságokkal rendelkező település. Iván fekvése miatt távol van a határtól, ennek foglalkoztatási helyzetre és külpiaci kapcsolatokra gyakorolt hatását később elemezzük. A többi település (Agyagosszergény, Lövő, Zsira, Sarród és Nagylózs) 1000 fő feletti lélekszámú, Lövő foglalkoztatási szempontból is kiemelt település, az itt működő vállalkozások versenyképességének növelésével mindenképpen érdemes külön foglalkozni.

Ugyanakkor a legjobb helyzetben levő települések a következők: (tanulmányunk 74.oldalán található 19. sz. táblázat adatai alapján)

19. sz. táblázat: A legjobb helyzetben lévő települések a vizsgált mutatók eredményei alapján

<i>Tőkeellátottság a legmagasabb</i>	<i>Az adózott eredmény a legmagasabb</i>	<i>Az export aránya a legmagasabb</i>
Fertőd Petőháza Nagylózs Agyagosszergény Répceszemere	Fertőd Fertőszentmiklós Újkér Egyházásfalu Sopronkövesd Petőháza	Fertőd Lövő Sopronkövesd Fertőszentmiklós Zsira Fertőrákos

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Fertőd mindhárom mutató szempontjából a legjobb helyzetben levő település. Fertőszentmiklós, Petőháza, Sopronkövesd két mutató szempontjából van a legjobbak közt, míg Lövő, Zsira, Nagylózs, Egyházásfalu, Agyagosszergény, Fertőrákos egy-egy vizsgált mutató szempontjából vannak jó pozícióban.

Ismerve a települések nagy vállalkozásait, látjuk, mennyit jelent egy-egy település életében, ha versenyképes a vállalkozói szektor. Ezen települések 69%-a válaszolta azt, hogy van a településnek fejlesztési terve, s 46% válaszolta azt, hogy ennek összeállításába bevonják a helyi vállalkozásokat is. Tehát ezek a vállalkozások több szempontból is kulcsszerepet töltenek be adott település, s ezen keresztül a kistérség szempontjából. Vizsgáltuk a személyi jellegű ráfordítások alakulását is a településeken.

A magas jövedelmeket biztosító vállalkozások Sopron, Fertőd, Lövő, Pinnye, Nagylózs és Sopronkövesd területén működnek, míg a legalacsonyabbak a jövedelmek Fertőboz, Hidegség, Ebergöc, Völcsej, Szakony, Egyházásfalu és Répceszemere településeken. Az adatot azért vizsgáltuk, mert egyrészt enged következtetni a településeken élők életszínvonalbeli különbségeire, másrészt az SZJA meghatározott részének a visszaosztása adott önkormányzat bevételeit, s ezen keresztül a fejlesztési lehetőségeinek a finanszírozását is befolyásolja. Adott év költségvetési törvénye meghatározza azt az arányt, mely a beszedett személyi jövedelemadóból a helyi önkormányzatokat megilleti. Például a 2010. évi CLXIX. Törvény a Magyar Köztársaság költségvetéséről a 4. számú mellékletében a településre kimutatott személyi jövedelemadó 40%-át ítéli meg a helyi önkormányzatoknak. Minél nagyobb tehát a személyi jellegű ráfordítások összege adott településen működő vállalkozásoknál, annál nagyobb lehet az az összeg, mely az SZJA visszaosztásából az önkormányzatot megilleti. Természetesen csak stabil törvényi háttér mellett igaz mindez. Ugyanakkor több település elmondta, hogy ez az arányszám évről évre csökken. Az SZJA egyre nagyobb aránya központosul az Állami Költségvetésben, miközben az önkormányzatok közfeladatainak köre nem szűkül. A helyzetet tovább rontja az egykulcsos SZJA, ami a magas jövedelműek fizetett sze-

70

mélyi jövedelemadókat lényegesen lecsökkentette, csökkentve ezzel a visszaosztás alapját is.

Az önkormányzatok teljes átszervezése zajlik, remélhetőleg az új rendben a finanszírozási nehézségek is mérséklődnek.

3.2. A Kistérségben található vállalkozások alkalmazkodásának vizsgálata az elmúlt évek gazdasági változásaihoz, ennek hatása a foglalkoztatási gyakorlatokra és innovációs aktivitásukra, a várható változások áttekintése. A vállalkozási szektor szerepe a foglalkoztatásban, a helyi adófizetésben és a térségen belüli vállalati kapcsolatokban

Ahhoz, hogy áttekinthessük a kistérség vállalkozásainak alkalmazkodását az elmúlt évek gazdasági változásokhoz, nézzük meg részletesebben a vállalkozások összetételét a kistérségben.

3.2.1. A Sopron-Fertődi kistérség vállalkozási szektorának néhány jellemzője

Elsőként megvizsgáljuk, hogy egyáltalán hány vállalkozás van az egyes kistérségi településeken.

A hazai kis- és középvállalkozó szektor valós jellemzése ma országosan is nehéz feladat.

„Jelenleg nincsen ember Magyarországon, aki meg tudná mondani, tulajdonképpen hány hazai kkv is van. A 2008. novemberi KSH statisztika 1,651,503 regisztrált vállalatról szól, 22 ugyanakkor mindenki jól tudja, e cégek jó része nem valódi vállalat, hanem kisléptékű önfoglalkoztató, őstermelő, másodállású vállalkozó, vagy fantomcég. Az EUROSTAT adatai szerint 2006 végén Magyarországon 698.146 'valódi' vállalat volt, ezzel szemben a hazai módszertan szerinti statisztika ekkor 1,183,953 regisztrált céget jelzett. A 'valódiak' közül is csak nagyjából 228,000 olyan, ahol a tulajdonos mellett legalább még egy alkalmazott volt.” - mondja ezt az a tanulmány, melyet a NFG Minisztérium készített 2009-ben a kis-és középvállalkozói szektor helyzetéről. (Andrási Zoltán - dr. Borsi Balázs - Farkas László - Némethné Pál Katalin - dr. Papanek Gábor D.Sc. (kutatásvezető) - Viszt Erzsébet – 2009)

Nézzük meg, mi a helyzet a kistérség vonatkozásában ezzel a problémával. Adataink a TeIR adatállományból származnak.

20. sz. táblázat: A vállalkozások számának alakulása a KSH, NAV és egyéb adatforrások szerint 2009

<i>Település</i>	<i>NAV</i>	<i>KSH</i>	<i>Saját gyűjtés</i>	<i>Település</i>	<i>NAV</i>	<i>KSH</i>	<i>Saját gyűjtés</i>
Ágfalva	42	187	125	Lövő	21	202	115
Agyagosszergény	3	72	9	Nagycenk	78	280	231
Csáfordjánosfa		25	n.a.	Nagylózs	6	121	70
Csapod	19	81	6	Nemeskér	0	27	2
Csér		5	n.a.	Pereszteg	43	187	38
Ebergőc	3	11	2	Petőháza	43	142	121
Egyházashalu	9	144	16	Pinnye	6	45	40
Fertőboz	7	28	16	Pusztacsalád	0	30	9
Fertőd	95	462	51	Répceszemere	5	26	25
Fertőendréd		54	20	Répcervis	0	40	11
Fertőhomok	15	114	25	Röjtökmuzsaj	8	69	8
Fertőrákos	47	280	9	Sarród	19	115	n.a.
Fertőszentmiklós	108	577	222	Sopron	2313	8286	n.a.
Fertőszéplak	19	122	88	Sopronhorpács	29	145	77
Gyalóka		3	n.a.	Sopronkövesd	24	197	78
Harka	50	206	154	Szakony	7	83	n.a.
Hegykő	36	234	175	Újkér	6	149	52
Hidegség	15	65	15	Und	0	52	14
Iván	26	150	62	Völcsej	5	61	25
Kópháza	70	262	130	Zsira	24	105	32

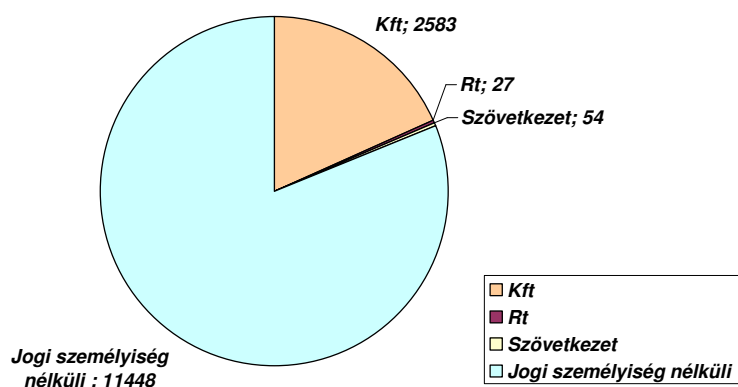
Forrás: TeIR adatok, illetve saját szerkesztés

A vállalkozások számának alakulására vonatkozó KSH és a NAV adatállományt egymás mellé téve a kistérség vonatkozásában azt látjuk, hogy lényeges eltérés mutatkozik a két adatsorban. A korrekt nyilvántartások hiánya nem csak országosan, de a kistérségben is tetten érhető. A harmadik oszlopban a tanulmány elkészítése során saját kutatásban összeállított vállalkozói listák adatait mutatjuk be. A vastagon kiemelt számok olyan vállalkozói listák adatait tartalmazzák, melyeket az érintett település polgármesteri hivatala bocsájtott a rendelkezésünkre. A többi adatot a település honlapjáról vagy az internetről, nyilvános adatforrásokból gyűjtöttük. A vállalkozói listák begyűjtése során azt tapasztaltuk, hogy a települések jelentős része nem rendelkezik naprakész, megbízható nyilvántartással a területén működő vállalkozásokról. Ezt Sopron jegyzőjének e-mailje vissza is igazolja, amelyben arról tájékoztat bennünket, hogy Sopron nem rendelkezik nyilvántartással a területén működő vállalkozásokról.

72

Mindez bizonytalanná teszi az adók beszedésének teljeskörűségét is. Nyilván ezt felismerve megjelentek már azok a vállalkozások, melyek az önkormányzatokkal jutalékos rendszerben szerződve átvállalják az önkormányzatoktól a helyi adók befizetésének ellenőrzését.

A következőkben vizsgáltuk a Sopron-Fertőd Kistérség vállalkozásainak összetételét a vállalkozási forma szerint. Ez teljes mértékben tükrözi a Nyugat-dunántúli Régióra jellemző képet.

10. sz. ábra: A Sopron-Fertődi kistérség vállalkozásainak megoszlása vállalkozási forma szerint

Forrás: TeIR adataiból saját szerkesztés

Azt látjuk, hogy a vállalkozásoknak több, mint 80%-a korlátlan felelősségű vállalkozás (egyéni vállalkozás, Bt, Kkt). Ez azért probléma, mert a tulajdonosok a magán vagyonukkal is felelnek a vállalkozásért, ez pedig a válság idején, amikor nagyon sok vállalkozás ment, megy csődbe, azt eredményezi, hogy a válság ezen az ágon is „begyűrűzik” a családi költségvetésbe. Később, a vállalkozások eladósodottságának a vizsgálatánál látni fogjuk, mennyire jellemző az, hogy adott bankhitel felvételekor magánvagyonot is fel kell ajánlani fedezetként.

Nem jobb a helyzet akkor sem, ha a foglalkoztatottság szempontjából vizsgáljuk a vállalkozások összetételét. Az adatsor annyira egyoldalú, hogy grafikonon nem is volt lehetőség ábrázolni:

21. sz. táblázat: A vállalkozások száma a foglalkoztatottak szempontjából. 2009

Vállalkozások a foglalkoztatottak száma szerint:	Vállalkozások száma:	Megoszlás %
1-9 fő	10462	96,79
10-19- fő	202	1,87
20-49 fő	96	0,89
50-249 fő	49	0,45
összes vállalkozás:	10809	100,00

Forrás: TeIR saját szerkesztés

A kistérség vállalkozásainak 96,79%-ában 10 főnél kevesebb a foglalkoztatottak száma. Vidéken ez gyakran családi vállalkozásokat takar. Érdekes lesz majd kiértékelni, hogy közülük hányan nyilatkozik úgy, hogy kényszerből indították vállalkozásukat. Tekintsük át a kistérség vállalkozási szektorát nemzetgazdasági ág szerint is. Célunk annak vizsgálata, hogy az egyes kistérségi településeken jellemzően milyen profilú vállalkozások működnek. A gazdasági válság, bár minden ágazatot egyaránt sújtott, mégis mára köztudott, hogy voltak, vannak ágazatok, melyeket jobban érintett, érint – hisz sajnos nem beszélhetünk múlt időben a gazdasági válságról. Rövid áttekintést teszünk arról, hogy néhány ágazat helyzete hogyan alakult a gazdasági válságban. Nem törekszünk teljes körű elemzésre, csak azokat az ágazatokat vizsgáljuk, melyek jellemzően jelen vannak a kistérség településein. Az adatokat a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének honlapján megjelent tanulmány szolgáltatta. (MSZOSZ, 2010)

Elsőként vizsgáljuk a **mezőgazdaság** helyzetét. A mezőgazdaságban a termelés volumene az utóbbi néhány évben erősen ingadozott. Ennek oka egyrészt a válság, másrészt az ágazat erős kitettsége a természeti tényezőknek. 2007-ről 2008-ra 28%-os volt az ágazat növekedése, míg 2008-ról 2009-re 10%-os volt a csökkenés. A mezőgazdasági termékek termelői ára 2008-ra 2,7%-kal, míg 2009-re ennél jóval jelentősebben, 9,5%-kal esett vissza. Ugyanakkor a ráfordítások 2008-ban 15%-kal emelkedtek, míg 2009-ben ugyan mérséklődtek, de a termelői árscsökkenés mértékénél jóval kisebb mértékben, csak 5,8%-kal. Nem szólnak még adatok a 2010-es, 2011-es évről, de a jelentős és folyamatos üzemanyag áremelkedés, s különösen a diesel áremelkedése tovább rontja ezeket az adatokat.

Az **építőiparban** 2006 óta folyamatos a csökkenés. A visszaesés hátterében a lakásépítések és az irodaépítések csökkenése húzódik meg. A lakásépítések csökkenése mára köztudottan a gazdasági válságnak, illetve a lakossági hitelezés megváltozott körülményeinek tudható be. 2008-ban 36 ezer lakás épült, 2009-ben már csak 32 ezer, s a szám azóta is csökken. Ráadásul a lakások harmada a fővárosban épül, ami nem jelent lehetőséget a kistérség építőipari vállalkozásai számára.

A **kereskedelemben** a lakossági kereslet reálértékének csökkenése fejt ki negatív hatásait. Ez hátrányosan érinti a kereskedelmi forgalmat. 2009 második felére mintegy 42 ezer kereskedelmi vállalkozás dőlt be. A folyamat 2009 második felére stabilizálódott. A 2009-es folyó áron számított forgalom mintegy 280 milliárd Ft-tal esett vissza. A **turizmus, vendéglátás** forgalma 2009-re szintén csökkent. A csökkenés mértéke 7% volt, ami úgy a külföldi, mind a hazai turizmus visszaeséséből adódott. A külföldi vendégéjszakák száma 9%-kal, míg a hazai turizmusból adódó vendégéjszakák száma 7%-kal csökkent. A kereskedelmi szálláshelyek bevétele folyó áron 10%-kal kevesebb volt, mint 2008-ban. A bevételek 57%-át a szállásdíj bevételek tették ki. Ezek 60%-a származott a külföldi, 40%-a a belföldi vendégek forgalmából. A vendéglátóhelyek eladási forgalma - a kereskedelmi szálláshelyek vendéglátó egységeivel együtt - összesen 682 milliárd forintot tett ki 2009-ben, ennek 86%-a a kereskedelmi (ezen belül 9,8% a szálláshelyi), 14%-a a munkahelyi forgalomban keletkezett. A vendéglátóhelyek forgalma minden hónapban elmaradt az előző év azonos időszakitól, a visszaesés üteme az év második felében kisebb volt.

A válság gazdaságot sújtó negatív hatásai alól a kistérség vállalkozásai sem mentesülnek.

Vizsgáljuk meg a kistérség vállalkozási szektorának összetételét ágazatok szerint:

Ebben a táblázatban csak azokat a településeket vizsgáltuk, ahol a KSH adatok szerint 100 feletti a vállalkozások száma.

22. sz. táblázat: A kistérség településein működő vállalkozások tevékenység szerint

Települések:	Összes vállalk. KSH 2009	Mg, erdőgazd, halászat	Feldolg. Ipar	Ker, gépjárműjav	Ingatlan ügyletek	Építőip.	Szálláshely szolg.	Szakmai, tudom, műszaki tev.	Minden egyéb
	db	%	%	%	%	%	%	%	%
Ágfalva	183	18,0	13,0	11,0	11,0	9,0	4,0	8,0	26,0
Egyházásfalva	143	69,2	7,7	5,0	3,0	6,0	4,0	0,0	5,1
Fertőd	460	35,7	13,0	14,0	12,0	8,0	7,0	6,0	4,3
Fertőrákos	278	18,7	4,7	6,0	14,0	10,0	21,0	5,0	20,6
Fertőszentmiklós	575	43,3	7,5	11,0	10,0	8,0	4,0	4,0	12,2
Fertőszéplak	120	44,2	5,0	8,0	7,0	8,0	9,0	8,0	10,8
Harka	203	36,0	3,4	12,0	9,0	7,0	3,0	8,0	21,6
Hegykő	236	39,6	1,3	9,0	9,0	6,0	17,0	5,0	13,1
Iván	152	56,6	3,9	8,0	3,0	5,0	2,0	2,0	19,5
Kópháza	261	28,0	7,3	14,0	11,0	10,0	4,0	7,0	18,7
Lövő	197	48,2	7,1	8,0	2,0	11,0	4,0	4,0	15,7
Nagycenk	276	34,4	3,6	10,0	15,0	9,0	5,0	7,0	16,0
Nagylózs	118	62,7	3,4	5,0	3,0	3,0	3,0	5,0	14,9
Pereszteg	186	46,2	8,1	7,0	10,0	11,0	4,0	3,0	10,7
Petőháza	143	29,4	7,7	9,0	11,0	11,0	6,0	9,0	16,9
Sarród	116	52,6	1,7	6,0	7,0	4,0	9,0	2,0	17,7
Sopron	8732	10,4	5,5	12,0	26,0	6,0	4,0	11,0	25,1
Sopronhorpács	146	59,6	2,7	6,0	3,0	10,0	2,0	5,0	11,7
Sopronkövesd	196	51,0	7,7	7,0	8,0	11,0	3,0	3,0	9,3
Újkér	149	73,8	3,4	4,0	2,0	7,0	2,0	1,0	6,8
Zsira	107	55,1	2,7	5,0	5,0	7,0	6,0	5,0	14,2

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerk.

A legnagyobb arányt a mezőgazdasági vállalkozások képviselik. (18 településen szerepel ez az első helyen – barna kiemelés) A kiugró gyakoriságot természetesen az is okozza, hogy a mezőgazdaságban elterjedt vállalkozási forma az östermelő, s gyakran minden családtag önállóan östermelőként be van jelentve.

A második leggyakoribb profil (9 településen szerepel ez a második helyen – zöld kiemelés) az ingatlan ügyletekhez kapcsolódó vállalkozás, a harmadik helyen pedig egyrészt az építőipar, másrészt a kereskedelem és a gépjárműhöz kapcsolódó szolgáltatás szerepel. (7 -7 településen szerepel a harmadik leggyakoribb tevékenységként – sárga kiemelés).

A tipikus magyar falu vállalkozási szektora jellemző itt is: a vállalkozók egy része a földet műveli, s minden községben működik a bolt, kocsmá, s a helyi igényekre épülő szolgáltató szektor, az építőipari szolgáltatások és a gépjármű javításhoz kapcsolódó szolgáltatások. (kőműves, asztalos, autószerelő, stb).

Ezt követően nézzük meg, hogy nyilatkoztak a vállalkozások az elmúlt 3 év fejlesztéseiről, illetve a válság vállalkozásukra gyakorolt hatásairól.

Fejlesztésre vonatkozó kérdések

A 259 válaszadó 32%-a válaszolta azt, hogy 2008 és 2010 közt végrehajtott új termék, szolgáltatás bevezetést a vállalkozásában. A személyes lekérdezések beszélgetéseiből egyértelmű volt, hogy sok vállalkozás a válság hatásainak ellensúlyozására kezdett fejlesztésbe, ami nagyon sok esetben a több lábbon állás céljából új üzletág bevezetését jelentette. Az új termék, szolgáltatás tehát nem a klasszikus innovatív értelemben jelent új terméket, szolgáltatást, hanem a kérdezett vállalkozás szempontjából új, de egyébként a piacon bejáratott és ismert terméket, szolgáltatást jelent. Pl. az autókereskedő cég kárrendezési központot hozott létre, illetve alkatrész kereskedelemmel kezdett foglalkozni, a speciális anyagból egyfajta terméket gyártó cég az alapanyag új alkalmazási módjait vezette be. (Az ablakkönyöklök gyártásához használt műmárvány egyéb belsőépítészeti célokra való felhasználása, mint pl. falburkolat, konyhai munkapult stb.) vagy pl. a fűrészélező szolgáltatás mellé kiegészítésként kereskedelmi tevékenységgel kezdett foglalkozni a vállalkozás. 42,1% nyilatkozott úgy, hogy továbbfejlesztette meglévő termékét, szolgáltatását. A válaszadók 17,8%-a hajtott végre szervezetfejlesztést, s mindössze 15,1% vezetett be új eljárást.

A keresztlemez módszerét alkalmazva megvizsgáltuk, hogy a fejlesztést végrehajtók:

- Melyik árbevételi kategóriába tartoznak?
- Vállalkozási formájuk milyen ?
- Hogyan hatott rájuk a válság? Ebben a vizsgált körben is igaz-e az a megállapítás, amelyet egy korábbi Dunántúlon folytatott kutatás visszaigazolt: A vállalkozások a válság túlélése reményében - mintegy előre menekülve - a fejlesztést választják. (Kaufman 2012)

A fejlesztést végrehajtók árbevétel adatait mutatja a következő, SPSS keresztábra adataiból összeállított táblázat:

23. sz. táblázat: A különféle árbevétel kategóriába tartozó cégek fejlesztési gyakorisága 2008 és 2010 közt %

Árbevétel kategória	Termék, szolgáltatás fejlesztés		Új eljárás fejlesztés	Szervezet fejlesztés
	Új	Meglevő		
5 millió Ft alatt	34,9	38,5	23,1	26,1
5-10 millió Ft közt	8,4	8,3	10,3	4,3
10-50 millió Ft közt	25,3	24,8	30,8	32,6
50 millió Ft felett	31,3	28,4	35,9	37

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

Az adatok azt mutatják, hogy a termék illetve szolgáltatás fejlesztés inkább a legkisebb illetve a legnagyobb árbevételű cégek vonatkozásában jellemző, míg az eljárás illetve a szervezet fejlesztés leginkább a nagy árbevételű cégek közt fordult elő.

24. sz. táblázat: A 2008 és 2010 közt fejlesztők megoszlása vállalkezési forma szerint (%)

Vállalkozási forma	Termék, szolgáltatás fejlesztés		Új eljárás fejlesztés	Szervezet fejlesztés
	Új	Meglevő		
Kft	47,1	45	53,9	54,4
Bt	10,8	12,8	17,9	17,4
KKT	1,2	0,9	0	0
Szövetkezet	1,2	1,8	2,6	0
Egyéni vállalkozás	37,3	34,9	25,6	23,9
Egyéb	2,4	4,6	0	4,3
Összesen	100	100	100	100

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

A táblázat adatai alapján a leggyakrabban fejlesztők a kft-k illetve az egyéni vállalkozások, de ezt természetes, hisz a vizsgált minta összetételében (s a kistérség vállalkozásainak összetételében is) ez a két leggyakrabban előforduló vállalkezési forma.

Vizsgáljuk ezután, mennyire függ össze a végrehajtott fejlesztés, illetve a válság vállalkozásra gyakorolt hatása? Elsőként megnézzük, hogy hányan fejlesztettek azok közül, akik azt válaszolták, hogy a válság hatására csökkent a bevételük?

Ehhez ismét a keresztábla elemzés módszerét hívjuk segítségül.

A keresztábla adataiból készült a következő táblázat:

25. sz. táblázat: A fejlesztésre és a válság különböző hatásaira egyaránt igennel válaszolók aránya %

Válság hatása	Termék, szolgáltatás fejlesztés		Új eljárás fejlesztés	Szervezet fejlesztés
	Új	Meglevő		
Csökkenő bevétel	48,1	56,1	48,7	44,4
Szűkülő piaci lehetőségek	63,0	67,3	69,2	57,8
Munkaerőt kellett elbocsájtani	42,2	44,4	13,3	31,3

Forrás: SPSS keresztáblák alapján saját szerkesztés

Legnagyobb a közös halmaz a szűkülő piaci lehetőségekről nyilatkozók és a fejlesztést végrehajtók közt. Ahhoz, hogy a két változó közti kapcsolat valós meglétét vizsgáljuk, néhány statisztikai mutatót hívunk segítségül. A táblázat valamennyi sorában és oszlopában található változó vonatkozásában kiszámítva a χ^2 mutatót, választ kapunk arra, hogy valóban létező-e a változók közti kapcsolat (vagyis a válság adott hatása valóban generálta-e az adott fejlesztést), s ha valós kapcsolatot találunk, akkor vizsgálni tudjuk a kapcsolat erősségét a Cramer V mutatóval. A vizsgálatokat az SPSS 16.0 statisztikai elemző szoftver segítségével elvégeztük.

A mutatók a következőképpen alakulnak:

26. sz. táblázat: A χ^2 mutató és a szignifikancia szintek alakulásának vizsgálata

Válság hatása	Termék, szolgáltatás fejlesztés		Új eljárás fejlesztés	Szervezet fejlesztés
	Új	Meglevő		
Csökkenő bevétel	13,14 szig=0	5,113 szig=0,05	4,638 szig=0,031	9,07 szig=0,003
Szűkülő piaci lehetőségek	0,163 szig=0,686	0,568 szig=0,451	0,418 szig=0,518	1,116 szig=0,280
Munkaerőt kellett elbocsájtani	1,657 szig=0,198	0,06 szig=0,939	0,378 szig=0,539	5,390 szig=0,02

Forrás: SPSS elemzés alapján saját szerkesztés

A statisztikai elemzési szabályok szerint csak azok az összefüggések valósak, ahol a szignifikancia szint 0,05 alatt van. Ha ennél magasabb a szignifikancia szint, az azt jelenti, hogy nincs valós kapcsolat a vizsgált mutatók közt.

Ez alapján valós kapcsolatot találunk:

- A Csökkenő bevétel és a fejlesztések közt
- A Munkaerő elbocsájtás és a szervezetfejlesztés közt.

Ez egyrészt azt jelenti, hogy a válság hatására a bevételek csökkenésének kell bekövetkeznie ahhoz, hogy fejlesztési döntés szülessen (egyfajta előre menekülési magatartás szerint) a vállalkozásokban. A vezetői döntések inkább a kialakult helyzet problémáinak megoldására, semmit a problémák megelőzésére irányulnak. A fejlesztés egyfajta utólagos reakció az

eseményekre, de már csak akkor, amikor az események hatása a bevételek csökkenésén keresztül jelentkezik. Ez arra enged következtetni, hogy a vizsgált vállalkozói körben sem a tervezés, sem a kontrolling módszerei nincsenek jelen. A szervezetfejlesztés pedig jellemzően munkaerő elbocsájtással jár. Azon vállalkozások (s fentebb láttuk, hogy ezek a nagy cégek közül kikerülő vállalkozások), amelyek a válság hatására szervezetfejlesztéssel reagálnak, ez munkakör racionalizálásokat jelent, s munkaerő elbocsájtást eredményez.

A Cramer V mutatók alakulásának vizsgálatával arra keressük a választ, hogy a kimutatott kapcsolatok közül melyik a legerősebb. Ezt a mutatót értelemszerűen már csak ott számoljuk, ahol valós kapcsolatot tudunk kimutatni a vállaltozók közt, tehát a bevételcsökkenés és a fejlesztési formák közt, illetve a szervezetfejlesztés és a létszámcsökkentés közt.

27. sz. táblázat: A kimutatott kapcsolatok erősségének vizsgálata a Cramer V mutató segítségével.

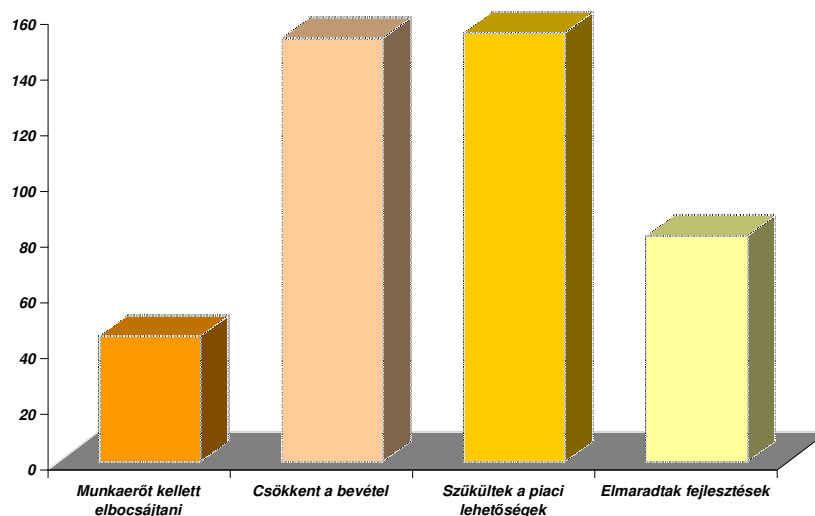
<i>Válság hatása</i>	<i>Termék, szolgáltatás fejlesztés</i>		<i>Új eljárás fejlesztés</i>	<i>Szervezet fejlesztés</i>
	<i>Új</i>	<i>Meglevő</i>		
<i>Csökkenő bevétel</i>	0,235 szig=0	0,147 szig=0,024	0,14 szig=0,031	0,195 szig=0,03
<i>Munkaerőt kellett elbocsájtani</i>	NEM	NEM	NEM	0,15 szig=0,02

Forrás: SPSS elemzés alapján saját szerkesztés

A vizsgált változók vonatkozásában a legerősebb kapcsolat a válság hatására kialakult bevételcsökkenés és az új termék, szolgáltatás bevezetése közt van, ezt követi a szervezetfejlesztés, ugyanakkor említésre méltó a kapcsolat erőssége a válság hatására végrehajtott szervezetfejlesztés és a munkaerő elbocsájtás közt.

3.2.2. A válság hatása a vállalkozásra

A kérdésre 238 válasz érkezett. A válaszadók 64,7%-a nyilatkozott úgy, hogy a válság hatására szűkültek a piaci lehetőségei, s 63,9% mondta, hogy csökkent a bevétele. 34% említette az elmaradó fejlesztéseket, s 19% mondta, hogy munkaerőt kellett elbocsájtani.

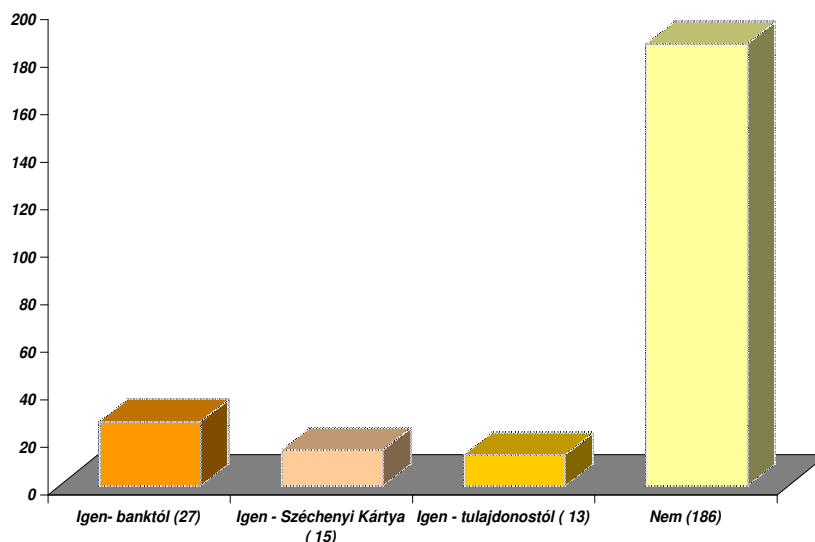

11. ábra: A válság hatása a vállalkozásra
Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

3.2.3 A vállalkozások működésének finanszírozása

A vállalkozói kérőív erre irányuló vizsgálatában azt néztük, hogy mennyire jellemző a forgóeszköz hitel felvétele, illetve hogy a Széchenyi kártya használata mennyire jellemző.

Rendelkezik-e a vállalkozás forgóeszköz hitellel?

12. ábra: Rendelkezik-e a vállalkozás forgóeszköz hitellel?
Forrás: Limesurvey adatok alapján saját szerkesztés

Látjuk, hogy a válaszadók jelentős része nem rendelkezik forgóeszköz hitellel, s viszonylag kevés, a válaszadók közül mindössze 15 cég válaszolt úgy, hogy rendelkezik Széchenyi Kártyával. A Széchenyi Kártya ismertsége a kistérség vállalkozásai közt tehát még javítható.

A hitellel rendelkezők 74%-a nyilatkozta, hogy a hitelt a válság miatt kellett felvennie.

A hitelfelvevők 47,8%-a az 5 millió Ft éves árbevétel alatti cégek közül került ki, s 26,1%-uk az 50 millió Ft feletti éves árbevételű vállalkozások közül.

A forgóeszköz hitellel rendelkezők 52,1%-a, a fejlesztési hitellel rendelkezőknek pedig 33,3%-a korlátlan felelősségű vállalkozás, tehát a tulajdonos a magán vagyonával is felel a vállalkozásért. Az elemzések szerint ez 50 vállalkozás összesen. Közülük 31% nyilatkozta, hogy az elmúlt években drágultak a hitelek, ami újabb kockázatot jelent számukra. Ebben a körben feltétlenül érdemes lenne a hitelek Széchenyi Kártyával való kiváltásának a lehetőségét megvizsgálni.

3.2.4 Foglalkoztatási helyzet a kistérségben

A foglalkoztatási helyzet áttekintésére a TeIR adatállományt használtuk, vizsgálva az egyes településeken állást keresők arányát a 2009-es évben.

A táblázat adatai mutatják az egyes települések lakosságát, az összes adófizetőt, a nyilvántartott álláskeresőt és az 1000 lakosra jutó számított fajlagos mutatókat. Vizsgálódásunk célja a kistérség foglalkoztatási gócpontjainak körvonalazása, illetve a munkanélküliséggel legjobban sújtott települések s a legkevesebb adófizetővel rendelkező települések leválogatása. A fajlagos mutatók számítását az indokolja, hogy össze tudjuk hasonlítani az egyébként eltérő lélekszámú településeket. A könnyebb áttekinthetőség céljából a fajlagos mutatók alapján sorba rendeztük a településeket. A kialakult település listák alapján következtetéseket vonhatunk le a munkaerő ingázás irányára vonatkozóan, illetve azt vizsgálhatjuk, hogyan érinti mindez a településeket. Ugyanis ha egy településnél azt valószínűsíthetjük, hogy a lakosai Ausztria fele ingáznak, akkor annak a településnek a lakói kevesebb adót fizetnek (vagy egyáltalán nem fizetnek adót) Magyarországon így befizetett kevesebb adóból kisebb mértékben tud csak visszakapni a település is. Ugyanakkor ezek a lakosok, illetve családjaik a közszolgáltatásokat a lakhelyük szerint, azaz Magyarországon veszik igénybe. Ezt a problémát már a polgármesteri interjúkban is megfogalmazták.

Később megvizsgáljuk azt is, hogy a központi adatokból levont következtetéseket visszaigazolják-e a település polgármesterével folytatott interjúk.

28. sz. táblázat: 1000 lakosra jutó nyilvántartott munkanélküli

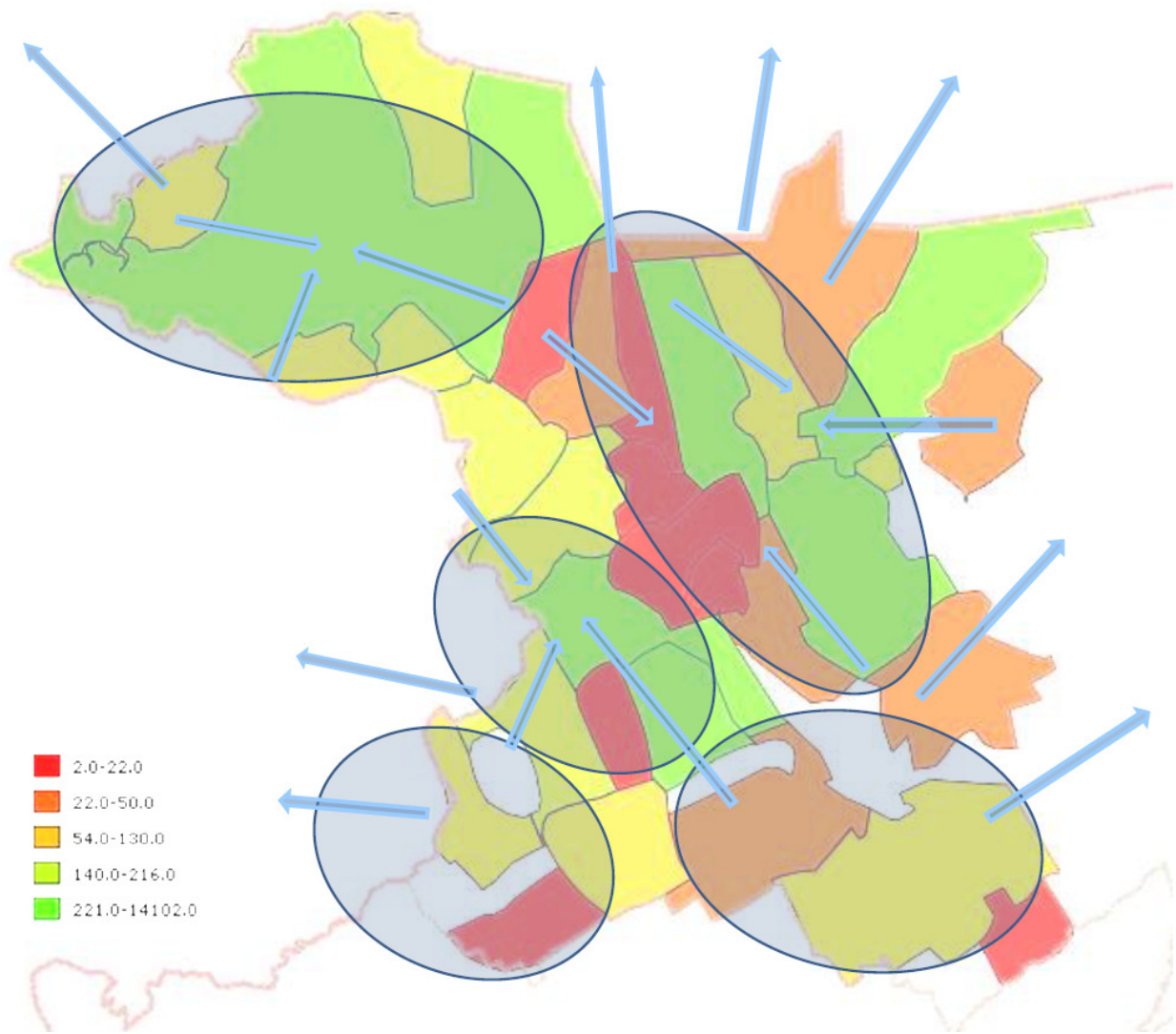
1000 lakosra jutó nyilvántartott munkanélküli:					
0-15 közt		15 - 30 közt		30 felett	
<i>Csér</i>	0	<i>Röjtökmuzsaj</i>	16	<i>Répcervis</i>	31
<i>Fertőboz</i>	7	<i>Sopronkövesd</i>	16	<i>Répceszemere</i>	33
<i>Fertőhomok</i>	9	<i>Lövő</i>	16	<i>Szakony</i>	35
<i>Hidegség</i>	11	<i>Nagycenk</i>	16	<i>Ágfalva</i>	44
<i>Zsira</i>	12	<i>Pereszteg</i>	17	<i>Ebergőc</i>	51
<i>Nagylózs</i>	14	<i>Fertőrákos</i>	17	<i>Iván</i>	56
<i>Petőháza</i>	14	<i>Fertőszentmiklós</i>	17		
<i>Agyagosszergény</i>	15	<i>Csáfordjánosfa</i>	18		
		<i>Egyházásfalva</i>	18		
		<i>Sopron</i>	18		
		<i>Pinnye</i>	19		
		<i>Und</i>	19		
		<i>Völcsej</i>	19		
		<i>Pusztacsalád</i>	20		
		<i>Harka</i>	20		
		<i>Fertőendréd</i>	21		
		<i>Hegykő</i>	21		
		<i>Kópháza</i>	21		
		<i>Sarród</i>	22		
		<i>Sopronhorpács</i>	23		
		<i>Újkér</i>	23		
		<i>Fertőszéplak</i>	24		
		<i>Csapod</i>	25		
		<i>Fertőd</i>	26		
		<i>Gyalóka</i>	27		
		<i>Nemeskér</i>	27		

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Ha átgondoljuk az egyes csoportba tartozó települések elhelyezkedését, akkor azt látjuk, hogy azok a települések, ahol a legalacsonyabb a fajlagos munkanélküliség a határ mentén, vagy az osztrák határhoz közel helyezkednek el. A 30 feletti fajlagos munkanélküliség arányú települések a kistérség sok szempontból leghátrányosabb települései, mert a helyi vállalkozói szektor sem erős, s a közelben nincs nagy foglalkoztató, s a határtól is viszonylag távolabb helyezkednek el a települések.

A középső részbe tartozó települések a nagy foglalkoztatók vonzáskörzetében levő települések: Fertőd, Fertőszentmiklós, Lövő, Sopronkövesd, Sopron településeken működnek a legnagyobb foglalkoztatók. Ezt igazolja a TeIR átlagos statisztikai állományi létszám adataiból készített kartográf is. A kartográfon bejelöltük a munkaerő ingázás feltételezhető irányait is.

83

6. sz. kartográf: átlagos statisztikai állományi létszám alakulása 2009

Forrás: TeIR adatbázis alapján saját szerkesztés

Vizsgáljuk meg, hogy a kérdőíves felmérés adatai mennyiben egyeznek a központi adatokkal.

A kistérség vállalkozásainak szerepe a munkaerő piaci helyzet szempontjából. Célunk annak áttekintése volt, hogy az országos munkaerő piaci problémák érintik-e a vizsgált mintánkat, illetve milyen specialitások tapasztalhatóak a kistérségben foglalkoztatási szempontból. Elsőként áttekintettük a vizsgált mintát azon tényezők vonatkozásában, melyek befolyásolják a foglalkoztatást. A válaszadók 77%-a nyilatkozott úgy, hogy főállásban a vizsgált vállalkozásban dolgozik, s 23% nyilatkozott úgy, hogy nem dolgozik főállásban a vállalkozásban. A válaszadók nagy része főállásban a vizsgált vállalkozásban dolgozik. Ezt követően azt vizsgáltuk, hogy mennyire volt foglalkoztatási szempontból kényszerhelyzetben, amikor a vállalkozást indította. A válaszadók 26%-a nyilatkozta azt, hogy kényszerből indította vállalkozását. Számos közlemény említi az ún. kényszer-vállalkozók által a létfenntartás céljaira létrehozott kis „cégecskéket”. Kiemelik, hogy többségüknél a vezetők képzetlenek, a cég tőkehiányos, az irányítás szakszerűtlen, a teljesítmény – és a profit – alacsony stb. Részletesebb leírást ad például (Román 2003), (Szerb 2005). Általános az egyetértés viszont abban, hogy a kényszer-vállalkozók cégei közt csak egészen kivételesek azok, amelyeknél van törekvés a (nagyobb) növekedésre (Szerb, 2005).

A két adatsor közös halmazát keressük a kereszttáblával.

A két adatsor közös halmazát vizsgálva kereszttábla elemzéssel azt látjuk, hogy a kényszerből indult vállalkozások 73%-a főállású, ebben az esetben az önfoglalkoztatás a cél, míg a 27%-a másodállású vállalkozás, itt a cél valószínűsíthetően a jövedelem kiegészítése. A kényszerből indult vállalkozások 38,1%-a Kft, s 41,3%-a egyéni vállalkozás. Ez a két legelterjedtebb forma a kistérségben is. A kényszerből indultak 39,7%-a alkalmazott nélkül dolgozik, 34,9%-a 1 és 5 fő közti alkalmazottal, 16%-nál 5 és 20 fő közt van az alkalmazottak száma és 9,4% foglalkoztat 20 fő feletti alkalmazottat. A vizsgált 257 cégnél a foglalkoztatás a vizsgált 3 év vonatkozásában folyamatosan csökkent.

29. sz. táblázat: A foglalkoztatottak létszám alakulása a vizsgált vállalkozásokban

Vizsgált évek	Alakulás		
	Fő	Bázis viszonyszám	Lánc- viszonyszám
2008	942	100	100
2009	880	93,41	93,4
2010	871	92,46	98,97

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

82 válaszadónk volt, akinek nincs alkalmazottja, az ő számuk a 3 év alatt nem változott. A 9 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások száma a vizsgált 3 év vonat-

kozásában nőtt, ugyancsak nőtt a 20 s 29 fő közt foglalkoztató cégek száma, ugyanakkor csökkent a 10 és 19 fő közt foglalkoztatók száma, csökkent a 30 és 39 fő közt foglalkoztatók száma, a 60 és 69 fő közt foglalkoztatók száma és a 80 és 89 fő közt foglalkoztató cégek száma. Látjuk tehát, hogy a 100 főnél kevesebbet foglalkoztató cégek közt egyfajta átrendeződés zajlott le a vizsgált években.

30. sz. táblázat: A vállalkozások száma a foglalkoztatotti kategóriák szerint (2008 és 2010)

Fogl. száma fő	Vállalkozások száma db		Változás 2008-ról 2010-re db
	2008	2010	
0	82	82	0
1-9	129	131	+2
10-19	26	21	-5
20-29	6	10	+4
30-39	4	3	-1
40-49	2	2	0
50-59	0	2	+2
60-69	1	0	-1
70-79	1	2	+1
80-89	2	0	-2
90-99	0	0	0
100 felett	4	4	0
Összesen:	257	257	0

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

Ha a foglalkoztatottak számának alakulását vizsgáljuk, akkor a következőt tapasztaljuk:

31. sz. táblázat: A foglalkoztatottak számának alakulása 2008 és 2010 közt

Foglalkoztatottak száma	Foglalkoztatottak száma fő			Változás 2008 és 2010 közt
	2008	2009	2010	%
100 fő alatti cégben	2329	2223	2239	96,14
100 fő feletti cégben	886	802	790	89,16
1. válaszadó cég	146	144	154	105,48
2. válaszadó cég	169	174	170	100,59
3. válaszadó cég	268	188	177	66,04
4. válaszadó cég	303	296	289	95,38
Összesen:	3215	3025	3029	94,21

Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

A vizsgált vállalkozások vonatkozásában 2008 és 2010 közt 5,21%-os foglalkoztatás csökkenés figyelhető meg. Kisebb arányban csökkent a foglalkoztatás a 100 főnél kevesebbet alkalmazó cégeknél, s jelentősebb mértékben a 100 főnél többet foglalkoztatóknál. Valójában a statisztika alakulására legjelentősebb hatást az egyik 100 főnél többet foglalkoztató cég gyakorolta, ahol jelentős létszámleépítés volt. (33, 96%-kal csökkent a létszám.)

Korábban már láttuk, hogy a foglalkoztatottak fele 5 millió Ft árbevétel nagyság alatti vállalkozásokban dolgozik, 10% a 5 és 10 millió Ft közti árbevételű cégnél, 19% a 10 és 50 millió Ft közti árbevételű cégnél és 21% dolgozik az 50 millió Ft-ot meghaladó árbevételű vállalkozásoknál. Vagyis a legnagyobb foglalkoztatók a kis cégek, melyeknek árbevétele nem éri el az 5 millió Ft-ot.

A kérdőív következő kérdésköre arra irányult, hogy a kieső munkaerő pótlása mennyire okoz gondot a vizsgált vállalkozói körben.

A kérdésre, hogy bocsátott-e el már munkaerőt, meglepően kevesen, mindössze 48-an válaszoltak. A feldolgozás során az első gondolatom az volt, hogy a feketén foglalkoztatott munkaerő elbocsájtását szerették volna elhallgatni, ezért kerülték meg a választ. Ez természetesen nem bizonyított, de nem nagyon lehet magyarázni a sok hiányzó választ. A 48 válaszadóból 37 válaszolta azt, hogy bocsájtott már el munkaerőt. Aki bocsájtott el munkaerőt, annak 83,9%-a ezt a piaci lehetőségek romlásával, illetve minőségi munkaerő csere végrehajtásával indokolta.

A kérdésre, hogy munkaerő felvételkor rendelkezésre állt-e a megfelelően képzett munkaerő, mindössze 20,3% válaszolt igennel, 39,7% nemmel, és 40,1% válaszolta, hogy csak részben állt rendelkezésre a megfelelő minőségű munkaerő. A személyes lekérdezésekkor gyakran elhangzott, hogy a jó munkaerőt milyen nehéz megtartani, mert bár nagyon sokan jönnek az ország keleti feléből, de nekik gyakran az osztrák munkaerőpiac a végcéljuk. Egy cégvezető szellemesen mesélte, hogy minden felvételkor rákérdez a nyelvtudásra, s amikor a jelölt sajnálkozik, hogy nem beszél nyelve-87

ket, akkor ez a felvételnél nála sok jó pontot jelent. A vállalkozók közül sokan azt is jelezték, hogy munkásszállást üzemeltetnek a dolgozóiknak, akik az ország keleti feléből költöznek ide a jobb munkalehetőségek miatt.

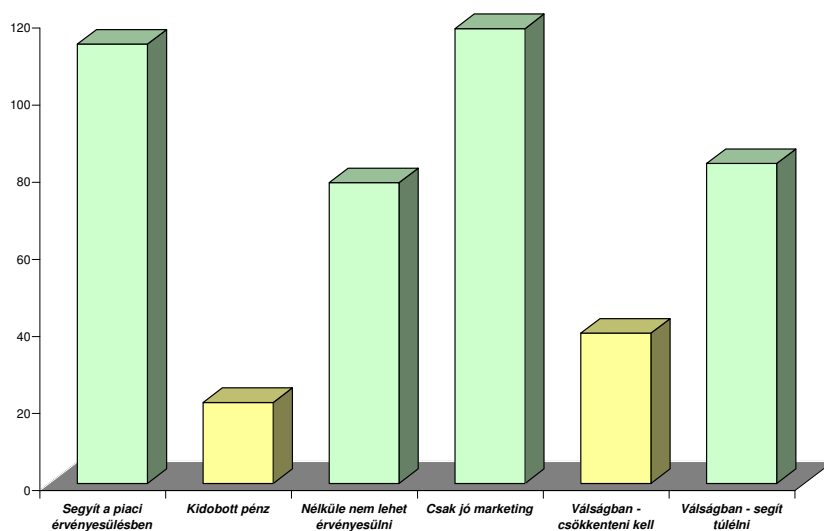
3.2.5. Marketingről alkotott vélemény

Célunk annak áttekintése, hogyan vélekednek a gazdasági válságban a vállalkozások a marketing szükségességéről. A kérdésben megfogalmaztunk marketingre vonatkozóan állításokat, s a válaszadónak el kellett dönteni, véleménye szerint igaz-e az állítás.

Az állítások a következők voltak:

1. A korszerű marketing módszerek segítik a vállalkozás piaci érvényesülését.
2. A marketingre fordított összegek kidobott pénznek minősülnek.
3. A marketing nélkül ma már nem lehet érvényesülni a piacon.
4. Csak a jó marketingnek van értelme.
5. A válság ellensúlyozására csökkenteni kell a marketing kiadásokat.
6. A válságban a jó marketing segít a túlélésben.

Az összes kapott válasz állítások közti megoszlását mutatja a következő diagram.

13. sz. ábra: A vállalkozások marketing szükségessége a gazdasági válságban

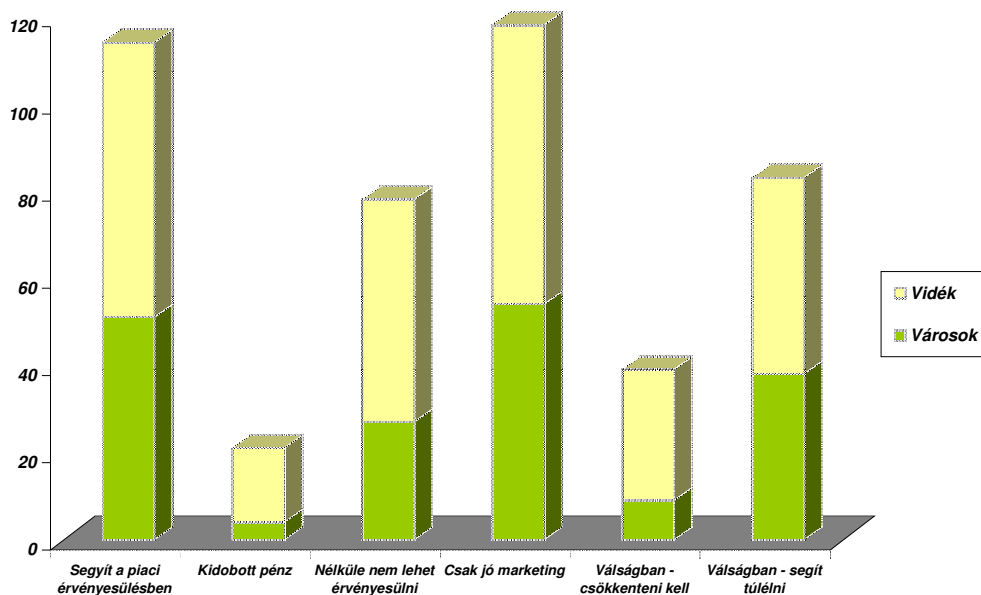
Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Az állítások közt két negatív állítás volt (sárga) és négy pozitív (zöld). A negatív állításra (a marketingre fordított összegek kidobott pénznek számítanak; a válságban csökkenteni kell a marketing kiadásokat) sokkal kevesebb helyeslő válasz érkezett, mint a pozitívokra. Ez jelenthetné azt, hogy a marketing szükségességének elfogadása megfelelő a kistérség vállalkozásai közt. Arnyalhatjuk ezt a képet, ha megnézzük, mi-

Ilyen körből kerültek ki a marketingről pozitívan és milyenből a marketingről negatívan vélekedők.

Először megvizsgáltuk, hogyan oszlanak meg a válaszok aszerint, hogy a válaszadó vidéki, vagy városi? A Sopron, Fertőd, Fertőszentmiklós településeken adott válaszokat összegezve kaptuk a városi válaszok összességét, a többi választ tekintettük vidéki településtől érkezőnek. Célunk az volt, hogy megnézzük, másként gondolkoznak-e a marketingről a városi és másként a vidéki településeken működő vállalkozások. A lenti ábrából azt látjuk, hogy a negatív válaszok aránya a vidéki vállalkozások közt sokkal magasabb, mint a városi vállalkozásokban. (zöld: városok - sárga: vidék)

A pozitív válaszok közt nincs lényeges eltérés a vidék és a város közt.

14. sz. ábra: A vállalkozások marketing szükségessége a gazdasági válságban a vidéki és a városi vállalkozások tekintetében

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A vállalkozási forma és a marketingre adott válaszok viszonyát vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a pozitív válaszoknál túlsúlyban vannak a Kft-k. Minden pozitív kategóriában 43-45% -os részarányt tesznek ki, míg a negatív válaszoknál túlsúlyban vannak az egyéni vállalkozók, 43,6%-os illetve 57, 1%-os részaránnyal. Ugyanez figyelhető meg a bevétel nagyság s a marketingre adott negatív válaszok vonatkozásában is. A „Marketingre fordított összegek kidobott pénznek számítanak” állításra adott igen válaszok 76,2%-a az 5 millió Ft árbevétel alatti cégektől származik. Azt pedig, hogy válságban csökkenteni kell a marketing kiadásokat, 53,8%-ban szintén az 5 millió Ft bevétel alatti vállalkozók választották.

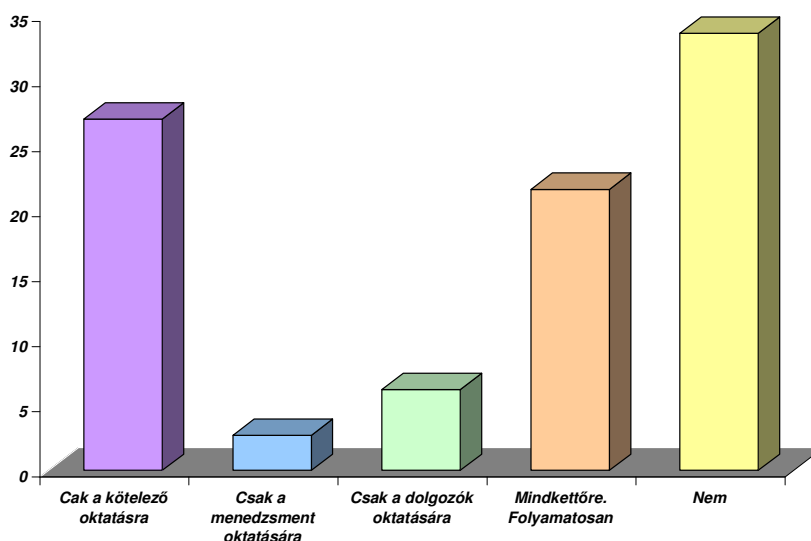
A marketing negatív megítélése tehát a vidéki, 5 millió Ft éves árbevétel alatti, egyéni

vállalkozási formában működő vállalkozások közt a legerősebb.

3.2.6. Oktatásra fordított kiadások vizsgálata

A vállalkozások oktatásra, továbbképzésre fordított kiadásai a vállalkozás fejlődése szempontjából rendkívül fontosak.

A válaszok megoszlását mutatja a következő diagram.

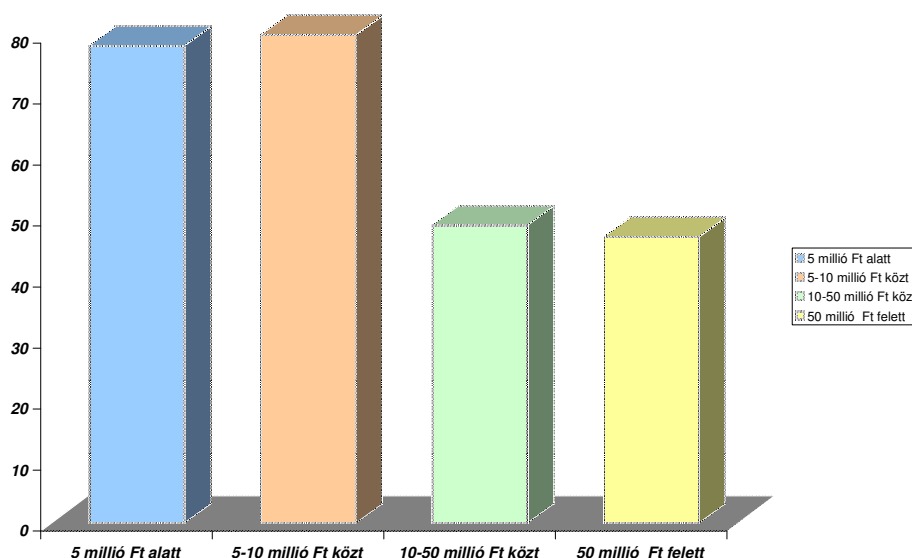

15. sz. ábra: A vállalkozások megoszlása oktatásra, továbbképzésre fordított kiadásuk tekintetében

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Sajnos azon vállalkozások aránya a legnagyobb, amelyek egyáltalán nem, vagy csak a kötelező oktatásokra fordítanak rendszeresen kiadásokat. A két kategória együtt 60,6%-ot tesz ki.

Megvizsgáltuk, hogy az oktatásra egyáltalán nem, vagy csak a kötelező oktatásra költő cégek aránya mekkora az egyes árbevétel csoportokban. Ezt mutatja a következő diagram.

16. sz. ábra: Az oktatásra egyáltalán nem, vagy csak a kötelező oktatásra költő cégek aránya az egyes árbevétel csoportokban
Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

Az 5 millió Ft alatti és az 5-10 millió Ft közötti éves árbevételű cégekre egyaránt igaz, hogy több, mint 80%-uk nem, vagy csak a kötelező oktatásra költ. Ez az arány még az 50 millió Ft éves árbevétel feletti cégek közt is közel 50%.

Összegezve: a kistérség vállalkozásainak jelentős része rendszeres oktatásra egyáltalán nem, vagy csak a kötelező oktatásra költ. Legrosszabb a helyzet a 10 millió Ft éves árbevétel alatti cégek közt, de a nagy, éves 50 millió Ft árbevétel feletti cégek közt szintén minden másodikra igaz ez.

Következtetés: az oktatás lehet az a terület, amelynek segítségével növelhető a vállalkozások stabilitása illetve versenyképessége. Természetesen az oktatás tartalma rendkívül fontos. A tematikáknak a vállalkozások tényleges igényeihez kell igazodnia és a gyengeségeik csökkentését kell megcéloznia. Az is fontos, hogy az oktatásokat olyan szervezet koordinálja, amellyel egyébként is szoros kapcsolatban állnak a vállalkozások. Azt, hogy mely szervezetekkel milyen szoros a kapcsolatuk, a következő részben vizsgáljuk. Ezen vizsgálatok eredményének ismeretében javaslatot tudunk tenni az oktatás szervezéséért felelős szervezetre.

3.4. Külpiaci kapcsolatok

A válaszadók 26,3%-a válaszolta, hogy értékesít az Európai Unión belül, s mindössze 4,2% mondta, hogy EU-n kívüli országba is értékesít. Az export értékesítés aránya tehát nagyon kicsi. 12 vállalkozásnak van kapcsolt vállalkozása Ausztriában, 1-nek Szlovákiában, 10-nek az EU más tagországába, s 3-nak az EU-n kívüli országban. A kérdésre, hogy tervez-e külföldi cégalapítást, 23 vállalkozás válaszolt igennel, közülük 19-en Ausztriában, egy cég Szlovákiában, kettő az EU-n belül és egy az EU-n kívül. Az Ausztriában céget alapítani szándékozók 63,2%-a Kft, 36,8%-a 5 millió Ft₉₁

éves forgalom alatti, 42,1% 10-50 millió Ft éves forgalom közötti, s mindössze 15,8% az 50 millió Ft éves forgalom feletti cég. Ezek a cégek külföldi tulajdonban vannak, a külföldi cégalapítás nyilván nem a magyarországi leányvállalatnál dől el. A cégalapításra készülők 100%-ban Sopronban, vagy közvetlen vonzáskörzetében működnek. (9 cég soproni, 2 cég harkai és 2 cég nagycenki.) A válaszadók közül egy nagycenki cég tervezi még a szlovák cégalapítást, egy soproni az EU-n belülit, egy az EU-n kívülit, és egy fertődi cég is EU-n belüli cégalapítást tervez.

A külföldön céget alapítani szándékozók jellemző tevékenységei:

- Építőanyag kereskedelem
- Ablak gyártás, kereskedelem
- Energiatermelés
- Építőipar
- Gépjármű javítás
- Kőolaj feldolgozás
- Kozmetikai szolgáltatás
- Ingatlankezelés
- Műszaki tanácsadás
- Gumitermékek gyártása
- Kereskedelem

A kistérség többi településén a külföldi cégalapítás gondolata nem foglalkoztatja a megkérdezett vállalkozásokat.

Vizsgáltuk még a társadalmi gazdasági problémák megítélését is.

A Világgazdaság körkérdezt intézett a társadalmi – gazdasági élet kulcs szereplőjéhez a gazdaságban a versenyképesség javításáról alkotott véleményükről. (www.hrportal.hu)

A válaszadók a következő tényezőket említették:

VOSZ elnöke: az élőmunka terheinek csökkentését hangsúlyozta

A vállalkozói szektor képviselője: a bürokrácia csökkentését említette

Az AmCham ügyvezető igazgatója: az üzleti bizalom helyreállítását és a kiszámítható szabályozási környezetet

A Joint Venture Szövetség elnöke: az élőmunka terheinek csökkentését s az iparüzési adó fokozatos kivezetését a rendszerből

Az MKIK elnöke: kulcskérdésnek tekinti a képzést, hisz a foglalkoztatási kérdések rendezéséhez elengedhetetlen, de hangsúlyozta az állami intézmények hatékonyságának javítását is.

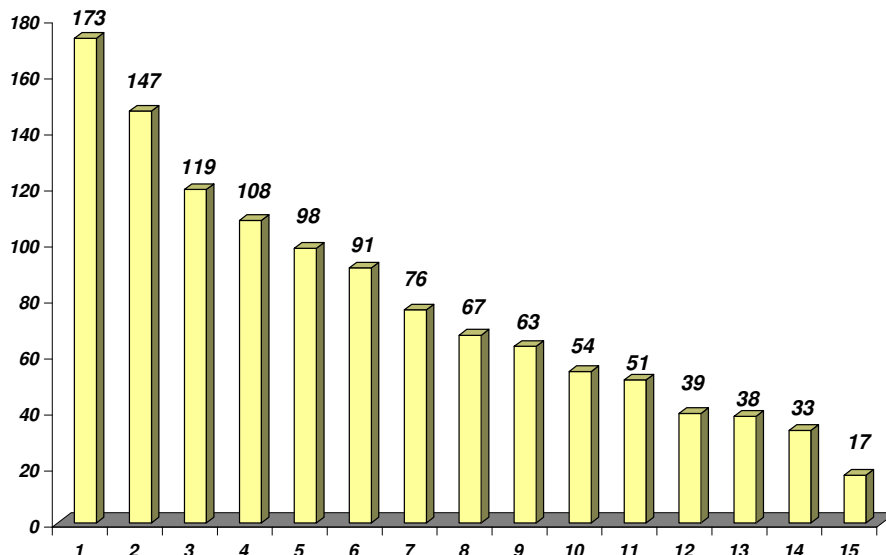
A Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara elnöke: a kiszámítható gazdaságpolitikát, a hosszú távú tervezést, a jogbiztonságot, a tulajdon biztonságát és a korrupció visszaszorítását emelte ki.

Nézzük, hogyan ítélik meg a társadalmi-gazdasági problémákat a megkérdezett vállalkozások?

92

A kistérség vállalkozásainak véleményét tükrözi a kérdésre adott válaszok megoszlása:

3.2.7. Vélemények a gazdasági - társadalmi problémákról

17. sz. ábra: Vélemények a gazdasági, társadalmi problémákról

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

32. sz. táblázat: Vélemények a gazdasági, társadalmi problémákról

1	adók mértéke	9	a munkaügyi és munkavédelmi szabályok átláthatatlansága
2	gyakori jogszabály változások	10	a munkaügyi és munkavédelmi szabályok rugalmatlansága
3	Euro körüli bizonytalanság	11	finanszírozási lehetőségek hiánya
4	adószabályok	12	a munkaerő kínálat nem megfelelő összetétele
5	korrupció	13	alacsony munkakultúra
6	bizonytalan jogi környezet	14	alacsonyan képzett munkaerő
7	infláció	15	rossz infrastrukturális ellátottság
8	alacsony hatékonyságú államigazgatás		

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A válaszadók legnagyobb arányban (66,5%) az adók mértékét jelölték meg problémaként. Ezt követi 56,5%-os aránnyal a gyakori jogszabályváltozások megnevezése, majd az Euro körüli bizonytalanság, az adójogszabályok, a korrupció, a bizonytalan jogi környezet s az infláció következik a sorban. Az alacsony hatékonyságú államigazgatást, a munkaügyi és munkavédelmi szabályok átláthatatlansága és rugalmatlansága, s a finanszírozási lehetőségek hiánya követi.

Legkevésbé a munkaerő kínálat nem megfelelő összetétele, az alacsonyan képzett munkaerő és a rossz infrastrukturális ellátottság okoz gondot a válaszadó vállalkozások közt.

33. sz. táblázat: Vélemények a gazdasági, társadalmi problémákról II.

Megnevezett problémák	Válaszadók %-a				
	első	második	harmadik	negyedik	ötödik
adók mértéke	27,3	15,4	9	6,5	3,1
gyakori jogszabály vált	33,6	23,3	10,4	3,7	3,6
Euro körüli bizonytalanság	14	14,1	15,8	9,3	0,6
adószabályok	3,8	10,1	8,1	11,2	5,1
korrupció	0	4,6	5	7	8,7
bizonytalan jogi környezet	7,7	8,8	7,2	10,7	12,8
infláció	2,6	2,2	6,8	5,1	4,1
alacsony hatékonyságú államigazgatás	1,7	4,4	9,9	8,4	8,7
a munkaügyi és munkavédelmi szabályok átláthatatlansága	4,7	5,3	10,8	9,8	13,8
a munkaügyi és munkavédelmi szabályok rugalmatlansága	1,7	3,1	0,9	2,8	6,6
finanszírozási lehetőségek hiánya	0,9	3,5	0,9	5,1	3,6
a munkaerő kínálat nem megfelelő összetétele	0,4	1,3	5	3,7	6,1
alacsony munkakultúra	0	0	1,4	0,9	3,1
alacsonyan képzett munkaerő	1,3	2,2	11,5	9,8	6,1
rossz infrastrukturális ellátottság	0	2,2	4,5	5,6	8,2

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A válaszadók a problémák közt első helyen legnagyobb arányban a gyakori jogszabály változásokat jelölték, (33,6%) illetve második leggyakoribb előfordulás az első helyen nevesített problémák közt az adók mértéke volt. Ez a két kategória a második helyen is leggyakrabban fordul elő. A harmadik helyen leggyakrabban említett probléma az euró körüli bizonytalanság illetve az alacsonyan képzett munkaerő, negyedik helyen pedig az adószabályok és a bizonytalan jogi környezet. Az ötödik helyen leggyakrabban a

94

munkaügyi és munkavédelmi szabályok átláthatatlanságát és a bizonytalan jogi környezetet említették a válaszadók.

Az elvégzett keresztábra elemzések azt mutatták, hogy a bevételek nagyságától a vállalkozási formától és a tevékenységtől is függetlenül első két helyen leggyakrabban előforduló megemlített probléma az adószabályok mértéke és változása.

A B.) kutatási feladat (A Kistérségben található vállalkozások alkalmazkodásának vizsgálata az elmúlt évek gazdasági változásaihoz, ennek hatása a foglalkoztatási gyakorlatokra és innovációs aktivitásukra, a várható változások áttekintése. A vállalkozási szektor szerepe a foglalkoztatásban, a helyi adófizetésben és a térségen belüli vállalati kapcsolatokban.) és **C.) kutatási feladat** (A Kistérség vizsgálata a KKV szektort országosan sújtó problémák jelenléte szempontjából. Vannak-e olyan speciális jellemzők, melyek megkülönböztetik a kistérségben működő vállalkozásokat a többi régió, kistérség vállalkozásaitól?) vonatkozásában **összegezve** a következőket mondhatjuk el:

A hazai kis- és középvállalkozó szektor valós jellemzése ma országosan is nehéz feladat.

A „valódi” – ténylegesen működő - vállalkozások száma nem ismert, az országos nyilvántartásokban (KSH, NAV) nagy eltérés mutatkozik a vállalkozások számát illetően. A korrekt nyilvántartások hiánya nem csak országosan, de a kistérségben is tetten érhető, hisz a kistérség vonatkozásában is azt látjuk, hogy lényeges eltérés mutatkozik a két adatsorban. A kutatás során törekedtünk egy korrekt adatállomány felállítására a kistérségben ténylegesen működő vállalkozók vonatkozásában, de az adatok begyűjtése során azt tapasztaltuk, hogy a települések jelentős része nem rendelkezik naprakész, megbízható nyilvántartással a területén működő vállalkozásokról.

Ezt Sopron jegyzőjének e-mailje vissza is igazolja, amelyben arról tájékoztat bennünket, hogy Sopron nem rendelkezik nyilvántartással a területén működő vállalkozásokról. Mindez bizonytalanná teszi az adók beszedésének teljeskörűségét is. Nyilván ezt felismerve megjelentek már azok a vállalkozások, melyek az önkormányzatokkal juttatós rendszerben szerződve átvállalják az önkormányzatoktól a helyi adók befizetésének ellenőrzését.

A NAV adatállományát vizsgálva a kistérség vonatkozásában azt látjuk, hogy azt látjuk, hogy a vállalkozásoknak több, mint 80%-a korlátlan felelősségű vállalkozás (egyéni vállalkozás, Bt, Kkt). Ez azért probléma, mert a tulajdonosok a magánvagyonukkal is felelnek a vállalkozásért, ez pedig a válság idején, amikor nagyon sok vállalkozás ment, megy csődbe, azt eredményezi, hogy a válság ezen az ágon is „begyűri” a családi költségvetésbe. A kistérség vállalkozásainak 96,79%-ában 10 főnél kevesebb a foglalkoztatottak száma. Vidéken ez gyakran családi vállalkozásokat takar. Tevékenység szempontjából vizsgálva a kistérség vállalkozásait, a tipikus magyar falu vállalkozási szektora jellemző itt is: a vállalkozók egy része a földet műveli, s minden községben működik a bolt, kocsmá, s a helyi igényekre épülő szolgáltató

szektor, az építőipari szolgáltatások és a gépjármű javításhoz kapcsolódó szolgáltatások. (kőműves, asztalos, autószerelő, stb). Sajnálatos módon pontosan ezek azok az ágazatok, melyeket súlyosan érint a gazdasági válság. Vizsgáltuk, hogyan érintette a gazdasági válság a vállalkozások fejlesztési hajlandóságát. A 259 válaszadó 32%-a válaszolta azt, hogy 2008 és 2010 közt végrehajtott új termék, szolgáltatás bevezetést a vállalkozásában. A személyes lekérdezések beszélgetéseiből egyértelmű volt, hogy sok vállalkozás a válság hatásainak ellensúlyozására kezdett fejlesztésbe, ami nagyon sok esetben a több lábbon állás céljából új üzletág bevezetését jelentette. Az új termék, szolgáltatás azonban nem a klasszikus innovatív értelemben jelent új terméket, szolgáltatást, hanem a kérdezett vállalkozás szempontjából új. 42,1% nyilatkozott úgy, hogy továbbfejlesztette meglévő termékét, szolgáltatását, s a válaszadók 17,8%-a hajtott végre szervezetfejlesztést. Mindössze 15,1% vezetett be új eljárást. A vizsgálati adatok azt mutatják, hogy a termék illetve szolgáltatás fejlesztés inkább a legkisebb illetve a legnagyobb árbevételű cégek vonatkozásában jellemző, míg az eljárás illetve a szervezet fejlesztés leginkább a nagy árbevételű cégek közt fordult elő.

Leggyakoribb fejlesztők a Kft-k és az egyéni vállalkozások. Nyilván oka az, hogy ez a két legelterjedtebb vállalkozási forma

Különböző statisztikai elemzési módszereket használva vizsgáltuk a válság és a fejlesztési döntés közti kapcsolatot.

Az elemzések során azt tapasztaltuk, hogy a válság hatására a bevételek csökkenésének kell bekövetkeznie ahhoz, hogy fejlesztési döntés szülessen (egyfajta előre menekülési magatartás szerint) a vállalkozásokban. A vezetői döntések inkább a kialakult helyzet problémáinak megoldására, semmit a problémák megelőzésére irányulnak. A fejlesztés egyfajta utólagos reakció az eseményekre, de már csak akkor, amikor az események hatása a bevételek csökkenésén keresztül jelentkezik. Ez arra enged következtetni, hogy a vizsgált vállalkozói körben sem a tervezés, sem a kontrolling módszerei nincsenek jelen.

A szervezetfejlesztés pedig jellemzően munkaerő elbocsájtással jár. Azon vállalkozások (s fentebb láttuk, hogy ezek a nagy cégek közül kikerülő vállalkozások), amelyek a válság hatására szervezetfejlesztéssel reagálnak, ez munkakör racionalizálásokat jelent, s munkaerő elbocsájtást eredményez.

A kérdésre, hogy hatott-e és ha igen, hogyan hatott a gazdasági válság a vállalkozásra, 238 válasz érkezett. A válaszadók 64,7%-a nyilatkozott úgy, hogy a válság hatására szűkültek a piaci lehetőségei, s 63,9% mondta, hogy csökkent a bevétele. 34% említette az elmaradó fejlesztéseket, s 19% mondta, hogy munkaerőt kellett elbocsájtani.

Vizsgáltuk azt is, hogy mennyire jellemző a forgóeszköz hitel felvétele, illetve hogy a Széchenyi kártya használata mennyire elterjedt.

A válaszokból azt láttuk, hogy a vállalkozások jelentős része nem rendelkezik forgóeszköz hitellel, s viszonylag kevés (15) cég válaszolt úgy, hogy rendelkezik Széchenyi Kártyával. A Széchenyi Kártya ismertsége a kistérség vállalkozásai közt tehát még javítható.

A hitellel rendelkezők 74%-a nyilatkozta, hogy a hitelt a válság miatt kellett felvennie. A hitelfelvevők 47,8%-a az 5 millió Ft éves árbevétel alatti cégek közül került ki, s 26,1%-uk az 50 millió Ft feletti éves árbevételű vállalkozások közül. A forgóeszköz hitellel rendelkezők 52,1%-a, a fejlesztési hitellel rendelkezőknek pedig 33,3%-a korlátlan felelősségű vállalkozás, tehát a tulajdonos a magán vagyonával is felel a vállalkozásért. Az elemzések szerint ez 50 vállalkozás összesen. Közülük 31% nyilatkozta, hogy az elmúlt években drágultak a hitelek, ami újabb kockázatot jelent számukra. Ebben a körben feltétlenül érdemes lenne a hitelek Széchenyi Kártyával való kiváltásának a lehetőségét megvizsgálni.

A foglalkoztatási helyzet áttekintésére a kistérségben a TeIR adatállományt használtuk, vizsgálva az egyes településeken állást keresők arányát a 2009-es évben. Vizsgálódásunk célja a kistérség foglalkoztatási gócpontjainak körvonalazása, illetve a munkanélküliséggel legjobban sújtott települések s a legkevesebb adófizetővel rendelkező települések leválogatása.

Elsőként az ezer lakosra jutó regisztrált álláskeresők száma alapján rendeztük sorba a településeket. Átgondolva az egyes csoportba tartozó települések elhelyezkedését, azt látjuk, hogy azok a települések, ahol a legalacsonyabb a fajlagos munkanélküliség a határ mentén, vagy az osztrák határhoz közel helyezkednek el. A 30 feletti fajlagos munkanélküliség arányú települések (Répcevis, Répceszemere, Szakony, Ágfalva, Ebergöc, Iván), a kistérség sok szempontból leghátrányosabb települései, mert a helyi vállalkozói szektor sem erős, s a közelben nincs nagy foglalkoztató, s a határtól is viszonylag távolabb helyezkednek el a települések.

Az elemzések elvégzésével körvonalaztuk a kistérség foglalkoztatói gócpontjait, (Fertőd, Fertőszentmiklós, Lövő, Sopronkövesd, Sopron,) illetve a munkaerő áramlás irányát, beleértve az osztrák munkaerőpiac hatásait is. A tanulmányban egy térképpel szemléltettük a munkaerő vélhető mozgását.

Vizsgáltuk azt is, hogy mennyi az önfoglalkoztató vállalkozás, illetve mekkora a kényyszer vállalkozók aránya a kistérség vállalkozásai közt.

A válaszadók 77%-a nyilatkozott úgy, hogy főállásban a vizsgált vállalkozásban dolgozik, s válaszadók 26%-a nyilatkozta azt, hogy kényszerből indította vállalkozását. A kényszerből indult vállalkozások 73%-a főállású, ebben az esetben az önfoglalkoztatás a cél, míg a 27%-a másodállású vállalkozás, itt a cél vélhetően a jövedelem kiegészítése. A kényszerből indult vállalkozások 38,1%-a Kft, s 41,3%-a egyéni vállalkozás. Ez a két legelterjedtebb forma a kistérségben is. A kényszerből indultak 39,7%-a alkalmazott nélkül dolgozik, 34,9%-a 1 és 5 fő közti alkalmazottal, 16%-nál 5 és 20 fő közt van az alkalmazottak száma és 9,4% foglalkoztat 20 fő feletti alkalmazottat. (Közülük egy cég foglalkoztat 40 főt.)

82 válaszadónk volt, akinek nincs alkalmazottja, az ő számuk a 3 év alatt nem változott.

A 9 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások száma a vizsgált 3 év vonatkozásában nőtt, ugyancsak nőtt a 20 s 29 fő közt foglalkoztató cégek száma, ugyanakkor csökkent a 10 és 19 fő közt foglalkoztatók száma, csökkent a 30 és 39 fő közt foglal-

koztatók száma, a 60 és 69 fő közt foglalkoztatók száma és a 80 és 89 fő közt foglalkoztató cégek száma.

Látjuk tehát, hogy a 100 főnél kevesebbet foglalkoztató cégek közt egyfajta átrendezés zajlott le a vizsgált években.

A vizsgált vállalkozások vonatkozásában 2008 és 2010 közt 5,21%-os foglalkoztatás csökkenés figyelhető meg. Kisebb arányban csökkent a foglalkoztatás a 100 főnél kevesebbet alkalmazó cégeknél, s jelentősebb mértékben a 100 főnél többet foglalkoztatóknál. Valójában a statisztika alakulására legjelentősebb hatást az egyik 100 főnél többet foglalkoztató cég gyakorolta, ahol jelentős létszámleépítés volt. (33, 96%-kal csökkent a létszám.)

A foglalkoztatottak fele 5 millió Ft árbevétel nagyság alatti vállalkozásokban dolgozik. Tehát ezekre a vállalkozásokra kiemelten érdemes figyelni, hisz a kistérség foglalkoztatási statisztikáinak alakulásában jelentős szerepet játszanak.

A vállalkozásfejlesztésben foglalkoztatási szempontból kiemelten körvonalazódó kör, amely gazdasági, vállalkozási tanácsadásra szorulhat :

- A 20 főnél többet foglalkoztató kényszervállalkozók
- Az 5 millió Ft árbevétel alattiak, akik a foglalkoztatásban 50%-os súllyal szerepelnek.

A kérdésre, hogy munkaerő felvételkor rendelkezésre állt-e a megfelelően képzett munkaerő, mindössze 20,3% válaszolt igennel, 39,7% nemmel, és 40,1% válaszolta, hogy csak részben állt rendelkezésre a megfelelő minőségű munkaerő. A személyes lekérdezésekkor gyakran elhangzott, hogy a jó munkaerőt milyen nehéz megtartani, mert bár nagyon sokan jönnek az ország keleti feléből, de nekik gyakran az osztrák munkaerőpiac a végcéljuk.

Vizsgáltuk a vállalkozásoknak a marketinghez való viszonyát is. Célunk annak áttekintése volt, hogyan vélekednek a gazdasági válságban a vállalkozások a marketing szükségességéről. A negatív válaszok aránya a vidéki vállalkozások közt sokkal magasabb volt, mint a városi vállalkozásokban. A pozitív válaszok közt nincs lényeges eltérés a vidék és a város közt. A pozitív válaszoknál túlsúlyban vannak a Kft-k. Minden pozitív kategóriában 43-45% -os részarányt tesznek ki, míg a negatív válaszoknál túlsúlyban vannak az egyéni vállalkozók, 43,6%-os illetve 57, 1%-os részaránnyal. Ugyanez figyelhető meg a bevétel nagyság s a marketingre adott negatív válaszok vonatkozásában is. A „Marketingre fordított összegek kidobott pénznek számítanak” állításra adott igen válaszok 76,2%-a az 5 millió Ft árbevétel alatti cégektől származik. Azt pedig, hogy válságban csökkenteni kell a marketing kiadásokat, 53,8%-ban szintén az 5 millió Ft bevétel alatti vállalkozók válaszolták.

A marketing negatív megítélése tehát a vidéki, 5 millió Ft éves árbevétel alatti, egyéni vállalkozási formában működő vállalkozások közt a legerősebb.

A kistérség vállalkozásainak jelentős része rendszeres oktatásra egyáltalán nem, vagy csak a kötelező oktatásra költ. Legrosszabb a helyzet a 10 millió Ft éves árbevétel alatti cégek közt, de a nagy, éves 50 millió Ft árbevétel feletti cégek közt szintén minden másodikra igaz ez. Az oktatás lehet az a terület, amelynek segítségével növelhető a vál-

lalkozások stabilitása illetve versenyképessége. Természetesen az oktatás tartalma rendkívül fontos. A tematikáknak a vállalkozások tényleges igényeihez kell igazodnia és a gyengeségeik csökkentését kell megcéloznia. Az is fontos, hogy az oktatásokat olyan szervezet koordinálja, amellyel egyébként is szoros kapcsolatban állnak a vállalkozások. Azt, hogy mely szervezetekkel milyen szoros a kapcsolatuk, a következő részben vizsgáljuk. Ezen vizsgálatok eredményének ismeretében javaslatot tudunk tenni az oktatás szervezéséért felelős szervezetre.

A külpiazi kapcsolatok vonatkozásában is elég gyenge lábón állnak a vállalkozások. Az export értékesítés aránya nagyon kicsi, a válaszadók 26,3%-a válaszolta, hogy értékesít az Európai Unión belül, s mindössze 4,2% mondta, hogy EU-n kívüli országba is értékesít. 12 vállalkozásnak van kapcsolt vállalkozása Ausztriában, 1-nek Szlovákiában, 10-nek az EU más tagországába, s 3-nak az EU-n kívüli országban. A kérdésre, hogy tervez-e külföldi cégalapítást, 23 vállalkozás válaszolt igennel, közülük 19-en Ausztriában, egy cég Szlovákiában, kettő az EU-n belül és egy az EU-n kívül. A cégalapításra készülők 100%-ban Sopronban, vagy közvetlen vonzáskörzetében működnek. (9 cég soproni, 2 cég harkai és 2 cég nagycenki.)

A társadalmi gazdasági problémák közül leggyakrabban az adók mértékét és a gyakori jogszabály változásokat nevesítették a válaszadók. A harmadik helyen leggyakrabban említett probléma az euró körüli bizonytalanság illetve az alacsonyan képzett munkaerő, negyedik helyen pedig az adószabályok és a bizonytalan jogi környezet. Ebben a vonatkozásban is azt mondhatjuk, hogy a kistérség vállalkozásainak problémái meggyeznek a gazdasági szakembereknek a KKV szektorral kapcsolatban oly sok helyütt leírt és elmondott problémáival.

A kistérség specialitása munkaerőpiac szempontból az, hogy a határon túli munkaerőpiac felszívja a felesleges munkaerőt. Korábban kimutattuk, hogy a határ menti települések vonatkozásában a legalacsonyabb az ezer lakosra jutó álláskereső száma. A kistérség vállalkozásai azt nyilatkozták, hogy a kiesett munkaerő pótlása megfelelően képzett munkaerővel nem, vagy csak részben lehetséges. (többen fordulnak az ország keleti része fele, s vállalva az ezzel együtt járó többletköltségeket, onnan hozzák a megfelelően képzett munkaerőt.)

A vállalkozások viszonylag kis hányada, mintegy negyede kényszervállalkozás. Nyilván ez magyarázható azzal, hogy az állását veszített munkavállaló inkább megpróbálkozik a határon túli munkaerőpiaccal, semmint vállalja a jóval nagyobb kockázattal járó vállalkozói létet. Az ország távolabbi részein, ahol a munkaerőpiacról kiesve nem lehet egykönnyen külföldön munkát vállalni, marad a kényszer vállalkozói lét.

A külpiazi kapcsolatokat vonatkozásában a határ közelsége jelenthetné azt is, hogy sokkal intenzívebben a külpiazi kapcsolatok, mint az ország távolabbi részeiben. Sajnos azonban ezt nem tapasztaltuk. A vállalkozások jelentős része nem ad el külföldön, s nem is tervezi a külföldi cégalapítást. A merészebb – nagyrészt soproni – vállalkozások közül néhány nyilatkozott úgy, hogy tervezi külföldi cége magalapítását. A vidéki települések vállalkozói erre nem gondolnak. A nyelvtudás hiánya nyilván determinálja ezt a kérdést.

A társadalmi- gazdasági problémák közül a kistérség vállalkozásai is hasonlóakat

említettek, mint a fent idézett szervezetek vezetői. Első helyen említették az adóterheket, s a gyakori adójogszabály változást, majd ezt követi az Euró körüli bizonytalanság, s az alacsonyan képzett munkaerő. Nyilván ez utóbbi - összhangban a korábbi megállapításokkal – a jó munkaerő Ausztriába vándorlásából adódó vélemény.

3.3 A kistérség kulcs vállalkozásainak körvonalazása (D.) kutatási feladat

Melyek azok a vállalkozások, melyek egy-egy település szempontjából a legnagyobb foglalkoztatók, a legnagyobb adófizetők, a legnagyobb beszállítói körrel rendelkeznek, melyek azok a kulcs vállalkozások, amelyek stabilitása, illetve fejlődési elképzelései, lehetőségei meghatározzák adott település fejlődését is.)

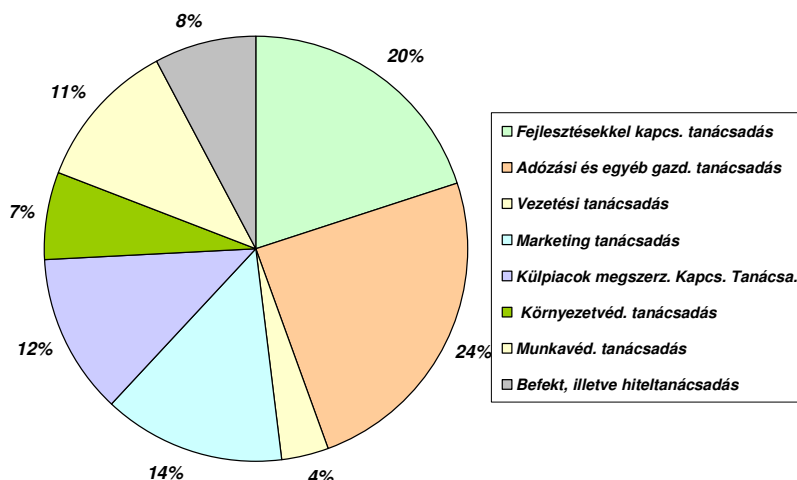
A polgármesteri mélyinterjúk egyik kérdéscsoportja arra irányult, hogy melyek a település kulcs vállalkozásai. Kerestük a legnagyobb adófizetőket, a legnagyobb foglalkoztatókat, az exportra is termelőket és a legfejlesztőképesebb cégeket.

Az interjúk kiértékelése után körvonalazódott egy vállalkozói kör a kistérségből, melyet az 1. sz. melléklet tartalmaz.

A vállalkozói lista 55 vállalkozást sorol fel. Ezek azok a vállalkozások, melyek a települések fejlődése, illetve a foglalkoztatási viszonyai szempontjából kulcsfontosságúak. A településnek, a vállalkozásnak és az ott dolgozóknak közös érdeke, hogy a vállalkozás túlélje a gazdasági válságot. A vállalkozói listát szűkítettük, kiválogatva a külföldi tulajdonú cégeket. Ehhez a céginformációs adatbázist használtuk. Úgy ítéltük meg, hogy a külföldi tulajdonú cégek magyarországi leányvállalatánál a döntések nem itt születnek, s ezek a cégek a fejlesztési tanácsokat nem magyarországi partnerektől szerzik be. A leválogatott magyar tulajdonú cégek jelenthetik azt a kört, amely megfelelő támogatásra igényt tarthat, s amely partnere lehet a vállalkozásfejlesztési munkának. A leválogatás után az 55 vállalkozás közül 42 vállalkozás maradt.

Korábban vizsgáltuk, hogy mennyire szoros a kapcsolat a vállalkozások és a vállalkozás támogató szervezetek közt. Most azt vizsgáljuk, hogy mennyire nyitottak a vállalkozások a külső támogatásra, melyek azok a területek, ahol segítséget igényelnek.

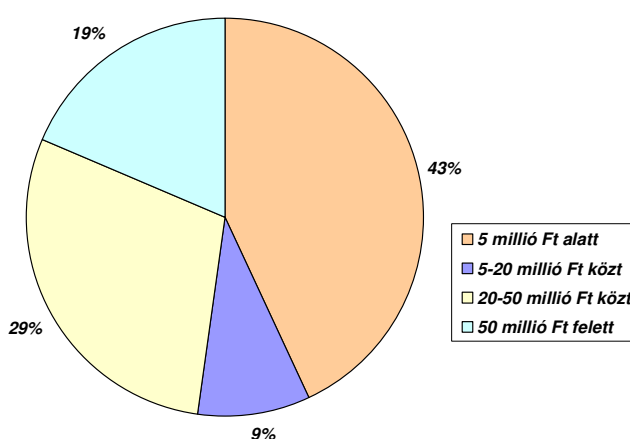
A kapott válaszok megoszlását a következő diagrammal szemléltetjük

18. sz. ábra: A vállalkozások támogatási igényének megoszlása
Forrás: SPSS adatok alapján saját szerkesztés

Az igényelt tanácsadások közül legnagyobb súllyal az adózási és egyéb gazdasági tanácsadás szerepel (24%). Ezt követi a fejlesztésekkel kapcsolatos tanácsadás, (20%), majd a marketing tanácsadás (14%). A külpiaci kapcsolat alakításával kapcsolatos tanácsadás követi a sor 12%-kal, majd a munkavédelmi tanácsadás következik. (11%), 10% alatti értékekkel szerepel a befektetési és hiteltanácsadás, a környezetvédelmi tanácsadás és a vezetési tanácsadás.

A fejlesztési tanácsadást igénylők megoszlása az árbevétel nagyság szerint:

19. sz. ábra: A tanácsadást igénylő vállalkozások megoszlása a bevétel nagysága szerint
Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A tanácsadást legnagyobb arányban az 5 millió éves árbevételű vállalkozások igénylik, de komoly súllyal szerepelnek a 20-50 millió Ft közti árbevételű és az 50 millió Ft árbevétel feletti cégek is. A tanácsadások egyik koordinátora lehet a Sopron-Fertői Kistérségi Társulás, vagy jogutódja. A Társulás munkájáról a polgármesteri interjúkban pozitívan nyilatkoztak. A kérdésre adott válaszokat foglalja össze a következő táblázat:

34. sz. táblázat: Vélemények a Sopron-Fertőd Kistérségi Társulás munkájáról

Vélemények:	gyakoriságok
<i>Elégedett</i>	60
<i>Legnagyobb eredmény a polgármesterek összefogása:</i>	14
Mit kell javítani?	
<i>Az érdekvérvényestést - Sopron miatt egypólusú</i>	9
<i>Közfeladatok ellátásának ahtákonyságát</i>	7
<i>A kistérségen belüli koordinációt</i>	4
<i>Vállalkozások együttműködését</i>	5
<i>A közösségi szellemet a kistérségen belül</i>	1

Forrás: saját szerkesztés az SPSS adatok alapján

A 35 válaszadó önkormányzati polgármester közül 21 (60%) nyilatkozta azt, hogy elégedett a Kistérségi Társulás munkájával. A Kistérségi Társulás működésének legnagyobb eredményeként a polgármesterek összefogását jelölték meg. A Társulás munkájának köszönhetően elindult a települések együtt gondolkodása. Pozitívumként jelölték meg, hogy a kisebb önkormányzatok szakmai segítséget kapnak a nagyobbaktól (pl. számviteli szabályok betartása). A jogszabályokban való eligazodást szintén nagyban segíti a Társulás. Szintén pozitív példája az összefogásnak a mozgó könyvtári rendszer kialakítása és működtetése. A javítandó területek közt a legnagyobb súllyal az érdekvérvényesítés szerepelt, több polgármester elmondta, hogy Sopron miatt egypólusú a Társulás, s a kisebb települések nem tudják érdekeiket érvényesíteni. Többen jelezték, hogy látnak tartalékokat a közfeladatok hatékonyabb ellátásában is. A koordináció területén a közös energia beszerzés koordinációját, a házi betegellátás – szociális gondozást, illetve a vállalkozások koordinálását, illetve a pályázati tevékenység segítését említették többen, mint olyan feladatot, ahol tehetne többet a Társulás. Pályázati tevékenységben kellene még többet segíteni a kisebb településeket. Nem lehet minden település kedvére tenni, nem tud a Társulás differenciáltan foglalkozni a településekkel. Az együttműködés új területei lehetnek:

- Közös pályázatok kidolgozása és koordinálása
- Közösségerősítő programokra pályázati források szerzése, s ilyen programok szervezése.
- A Világörökség és a Társulás munkájának jobb összehangolása is tovább segítené a térség fejlődését

102

- Az iskolák munkáját segíthetné egy pszichológus alkalmazása a Társulásnál.
- Információs rendszerek kialakítása illetve közös gazdasági tevékenység kezdeményezése.
- Többen jelezték, hogy a kistérségek szervezete körüli bizonytalanság mennyire nehezíti a munkát.

Vizsgáltuk még azt, hogy van-e testvér települése a településnek?

Ezzel a kérdéssel célunk az volt, hogy a áttekintsük, vannak-e olyan települések, melyek szorosabb együttműködést tartanak fenn a kistérség településeivel, s milyen jellegűek ezek az együttműködések?

35. sz. táblázat: Testvér települési kapcsolatok alakulása

<i>Van-e testvértel- pülés?</i>	<i>Gyakoriság</i>	<i>%</i>
Igen	21	60
Nincs	10	28
Kialakulóban	4	12
Válaszadók össze- sen:	35	100

Forrás: saját szerkesztés az SPSS adatok alapján

Azt látjuk, hogy a vizsgált települések 60-%ának van egy vagy több testvér települése. Ez már egy olyan potenciális lehetőséget rejt magában, ami miatt érdemes végig gondolni azt, hogy milyen turizmus fejlesztési lehetőség rejlik egy testvér települési hálózat felállításában. A hálózat tagjainak a hálózaton belül árkedvezményeket lehetne biztosítani például a turisztikai szolgáltatások igénybevételére. Később összeállítható egy hálózati térkép. Érdekes lehet annak áttekintése, hogy hogyan szövi be egy hálózat Európát, amely a testvértel-települések testvér településeit foglalja magába. Ha elfogadjuk a hálózat kutatás „6 kézfogás” elméletét (Barabási Albert 2008), amely szerint 6 kézfogáson keresztül a világon bárkihez el lehet jutni, s ezen elmélet alapján 6 szinten megvizsgáljuk a testvértel-települések testvértel-településeit, azon testvér településeit, akkor elméletileg egy nagyon nagy, akár egész Európát behálózó hálózatot kaphatunk, mely megfelelő matematikai módszerekkel, s megfelelő számítógépes programmal megrajzolható. Egy ekkora hálózat az együttműködések végtelen tárházát rejt magában.

Érdeemes még azt megvizsgálni, hogy milyen jellegűek az eddig kialakult kapcsolatok? Van-e példa arra, hogy a kapcsolatok túlmutnak a szabadidős és kulturális kapcsolatokon, s a gazdaság területén is fellelhetőek együttműködések?

36. sz. táblázat: A testvér települési együttműködések jellege

Együttműködések:	Gyakoriság	Megoszlás %
<i>Kulturális</i>	18	53
<i>Szabadidő eltöltése</i>	7	21
<i>Oktatás</i>	5	15
<i>Sport</i>	3	8
<i>Gazdasági jellegű</i>	1	3
Együttműködések:	34	100

Forrás: saját szerkesztés az SPSS adatok alapján

A táblázatból látszik, hogy az együttműködések leginkább jellemző fajtája a kulturális együttműködés, ami azt jelenti, hogy legtöbbször a települések kulturális csoportjai (néptánc együttesek, zenekarok, hagyományőrző csoportok) egymáshoz való ellátogatása jellemző.

Gazdasági jelegű együttműködésről kizárólag Sopron vonatkozásában számolt be az interjú kérdéseire válaszoló.

A gazdasági együttműködések szélesítésére potenciálisan szintén lehetőséget adhatna egy testvér települési hálózat felállítása. Ennek konkrét módjai túlmutatnak ezen a kutatáson, de a kistérségi települések és az NYME közti később elinduló közös munkának egyik kiinduló alapja lehet.

A mélyinterjúk és a kérdőívek válaszai alapján készítettünk a kistérség helyzetére vonatkozóan egy **SWOT-analízist**.

A SWOT-analízis olyan elemzési módszer, mely helyesen alkalmazva egy konkrét helyzetben, konkrét területre koncentrálna azt vizsgálja, hogy abban a pillanatban, azon a területen, annak a szervezetnek, intézménynek, térségnek mi az erőssége, gyengesége, s a külső környezet milyen lehetőségeket ad, s milyen veszélyeket rejt magában. A vizsgálatnál nagyon fontos hangsúlyozni, hogy ez egy döntés előkészítést segítő módszer, s adott pillanatban igazak a megállapításai. Ahogy a külső környezete, illetve a vizsgált szervezet, vagy térség változik, úgy változnak a SWOT megállapításai is.

37. sz. táblázat: SWOT-analízis A Sopron-fertős kistérség helyzetére 2011

	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Belső tényezők	Együtműködésre törekvés igénye kialakult	Pályázati lehetőségek szűkös kihasználása
	Hatékonyan működő kistérségi társulás	Forráshiány az önkormányzatoknál
	Egymás segítése kialakult	A kisebb települések elöregszenek
	Jó az információáramlás és kommunikáció a polgármesterek közt	Sopron miatt kétpólusú a kistérség
	Sok településen vannak testvér települési kapcsolatok	Vidéken a mezőgazdaság túlsúlya
	A vidéki önkormányzatok nagy része nincs eladósodva	A vállalkozói szektor nagy része korlátlan felelősségű
	Kevés településen van deviza alapú hitel	Alacsony foglalkoztatotti létszám a vállalkozások nagy részénél
	Több település a közös érdekek mentén működik együtt	Külpiaci kapcsolataik hiányoznak
	Körvonalazható a kulcs vállalkozások köre	A testvér települési kapcsolatoknak nincs gazdasági tartalma
	A vállalkozások válságban is fejlesztenek	Minimális forrást fordítanak oktatásra
	A vállalkozói kör igényli a támogatás	A marketing megítélése a vidéki vállalkozásoknál nem kedvező
	Vidéki vállalkozások kapcsolata kialakult	Nehéz a kieső jó munkaerőt pótolni
	Kevés a kényszer vállalkozás	A vállalkozások nagy része önfoglalkoztató
	Külső tényezők	LEHETŐSÉGEK
NYME jelenléte a Kistérségben		Gazdasági válság tovább erősödik
NMYE és a Kistérségi Társulás jó kapcsolata		Az új önkormányzati törvény hátrányokat hoz a kicsiknek
Együtműködésre nyitott partnerek (Kistérség, települések, vállalkozások)		A költségvetési hiány további megszorításokat eredményez
EU források lehívásának egyszerűsödése		Pályázati rendszer nem egyszerűsödik
Közfeladatok ésszerűsítése		Hitellehetőségek további szűkülése
Együtműködésre nyitott polgármesteri kör		Piac további szűkülése
Kötelező kamarai tagdíj forrásokat teremt a vállalkozásfejlesztésre a kamrában		Munkaerőhiány
Helyi piacok kiépítésének lehetősége (piacbővülés)		Tovább romlik az ország külpiaci megítélése
Testvér települési kapcsolatok kiszélesítése		Az EURO összeomlása
Erősödő civil szféra	Az adóterhek tovább emelkedése	

Forrás: SPSS adatokból saját szerkesztés

A mélyinterjúk során a Polgármesterek által felvázolt problémákat összegeztük, s keresztábra elemzéssel s azt vizsgáltuk, hogy vannak-e lényeges különbségek a megnevezett problémák vonatkozásában a kis és a nagyobb települések közt.

38. sz. táblázat: A válaszok előfordulási gyakorisága az egyes település típusoknál

Megnevezett probléma	Előfordulási gyakoriság az egyes településtípusoknál				
	500 fő alatti település	501-1000 fő közti település	1001-2000 fő közti település	2000 fő feletti település Sopron nélkül	Sopron
Utak, járdák rossz állapota	0	2	6	1	N.V.
Nincs munkahely helyben	2	2	3	0	N.V.
Középületek rossz állapota	1	1	3	1	N.V.
Forráshiány	5	3	3	0	N.V.
Eladósodottság	0	0	0	1	N.V.
Csapadékvíz elvezetés	2	1	1	0	N.V.
Bürokrácia	0	0	2	0	N.V.
Alvó település jelleg	0	0	1	0	N.V.
Gyerekszám csökken.,. Előregedés	3	1	3	0	N.V.
Közfeladatok alulfinanszírozottsága	0	0	1	0	N.V.
Bizonytalan jogi környezet	0	0	1	0	N.V.
Munkerő Ausztriában vállal munkát	0	1	3	0	N.V.
Nincs komoly probléma	0	1	1	1	N.V.

Forrás: SPSS keresztábra alapján saját szerkesztés:

A leggyakrabban említett problémák:

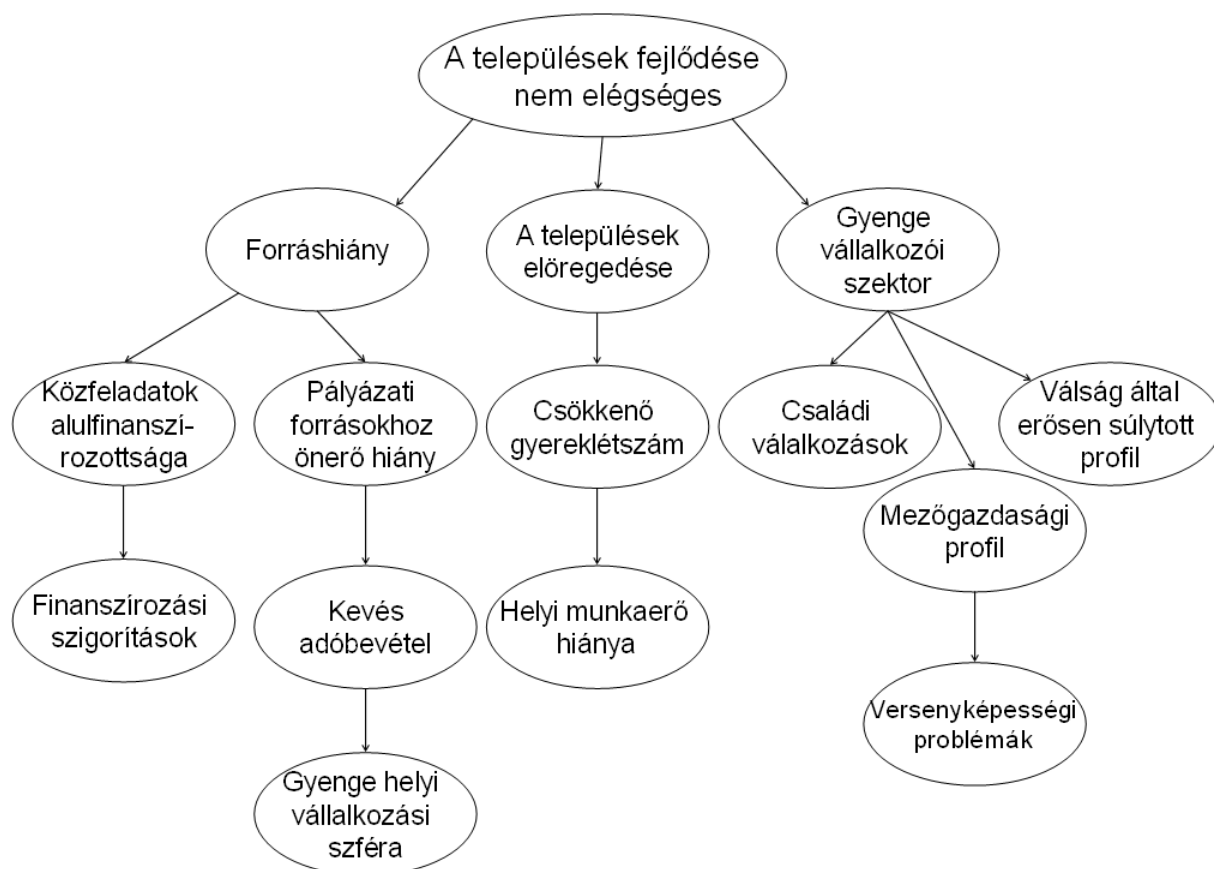
- Forráshiány: 11 válaszban (ebből 2000 fő alatti település: 11)
- Utak, járdák rossz állapota: 9 válaszban (ebből 2000 fő alatti település: 8)
- Nincs helyben munkahely: 7 válaszban (ebből 2000 fő alatti település: 7)
- Előregedés, gyereklétszám csökkenése: 7 válaszban (ebből 2000 fő alatti település: 7)

Látjuk a keresztábrából, hogy valóban igaz az összefüggés, hogy megközelítően azonos problémák sújtják a 2000 fő alatti településeket, s más a gondja a 2000 fő feletti településeknek.

A települések problémáit elemeztük a Problémafa összeállítás módszerével is.

A problémafa összeállításával célunk az, hogy adott probléma kiváltó okát feltárjuk, s feltérképezzük az ok-okozati összefüggéseket a problémák közt.

Az elemzés eredményét foglalja össze a következő ábra:

20. sz. ábra: Problémafa a Sopron-Fertőd Kistérség problémáinak áttekintésére
Forrás: saját szerkesztés

A problémaelemzéssel célunk az is, hogy a beavatkozási lehetőségeket feltárjuk, s célokat tőzzük ki, illetve áttekintsük, hogy a megfogalmazott célok megvalósítására kinek van ráhatása.

Nézzük a problémafa alapján összeállított célját:

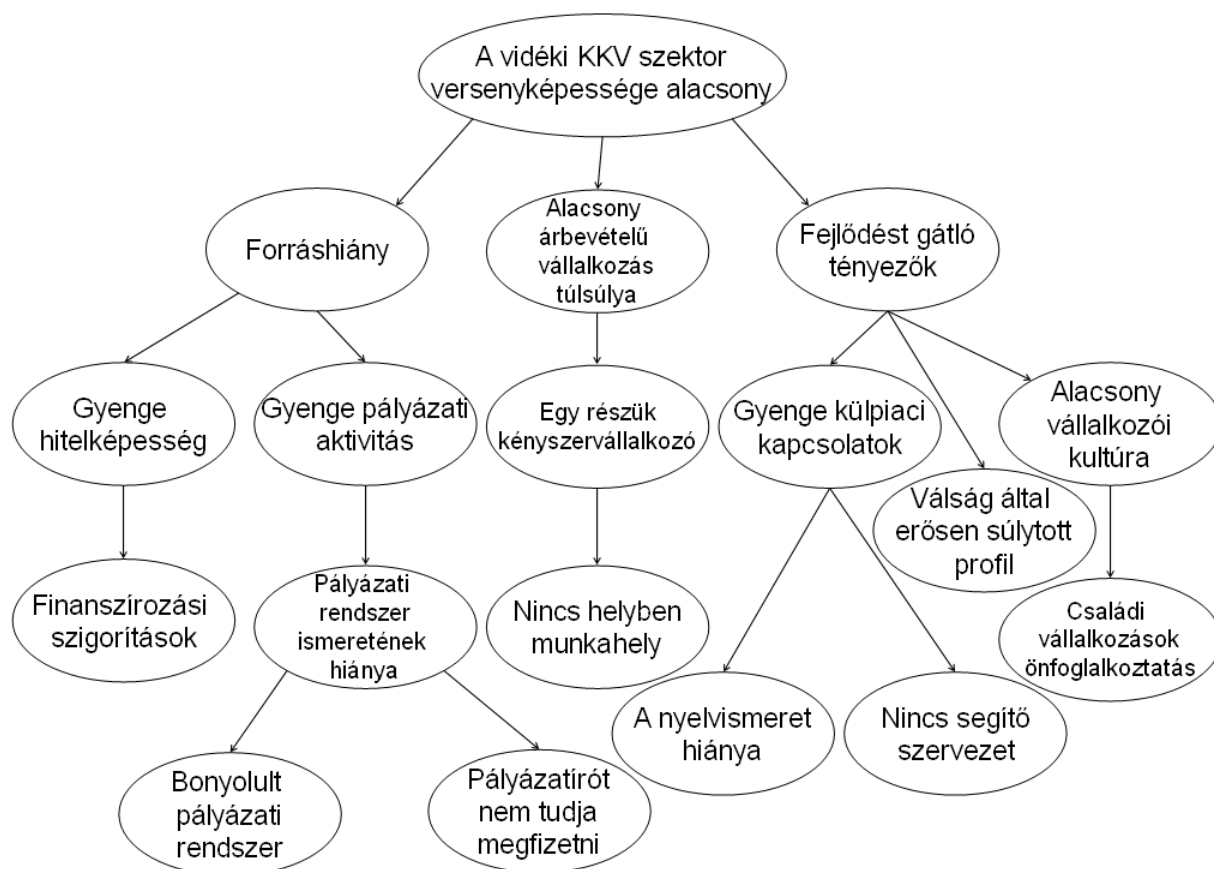
21. sz. ábra: Célfá a Sopron-Fertőd Kistérség fejlesztésére

Forrás: saját szerkesztés

A célfa bizonyos pontjaira egyáltalán nincs, vagy csak nagyon kis mértékben van ráhatása a kistérség településeinek. Ilyen a forráshiány, melyet okozhat a hitellehetőségek szűkülése, a költségvetési hiány miatti további megszorítások, illetve a válság tovább erősödése is. A járási rendszer működésének részleteiről – mely előreláthatóan 2013. januárjától fog működni, szintén nem sokat lehet ma még tudni.

A települési önkormányzatok legnagyobb mozgástere a települések előregedése elleni harcban lehet.

A vállalkozói szektor problémáinak elemzésére külön problémafát készítettünk., melyből kiindulva összeállítottunk egy célfat is. A vállalkozói szektor legnagyobb problémája a gyenge versenyképesség.

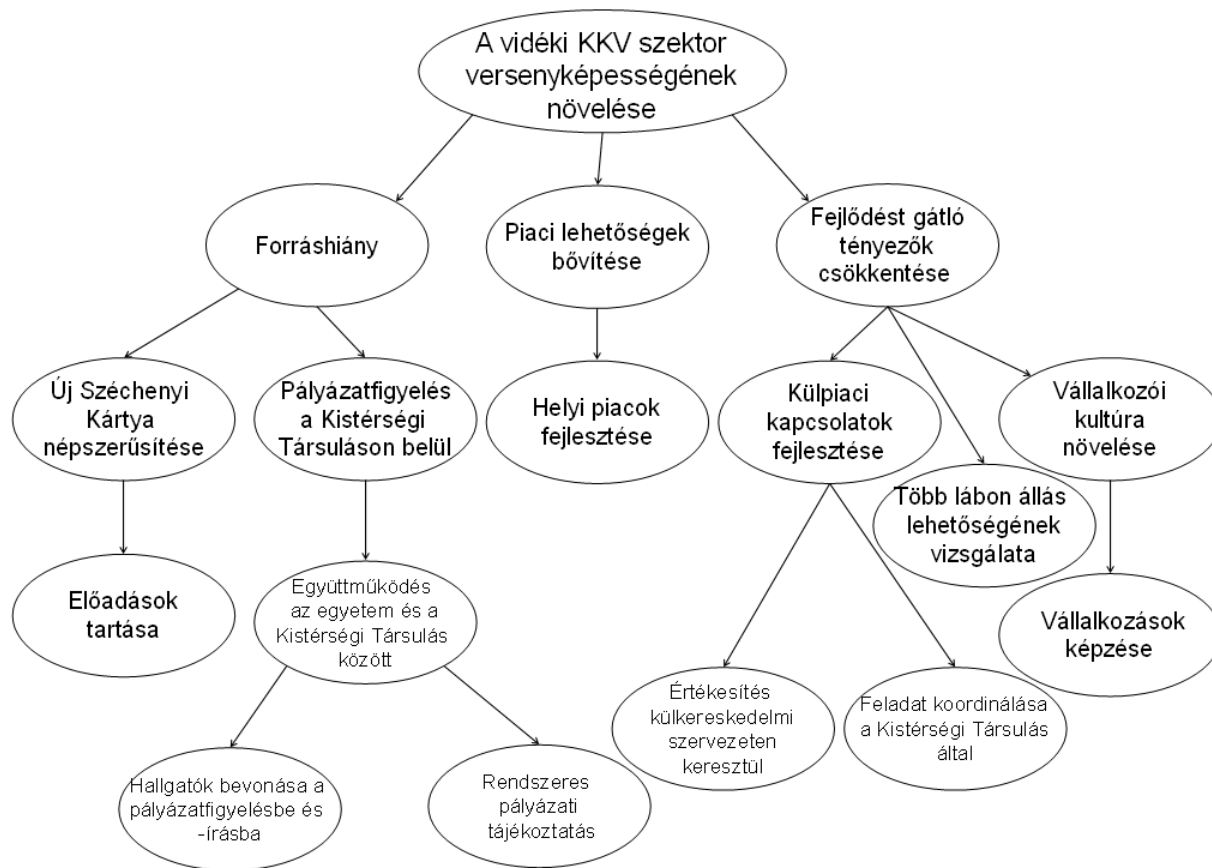
22. sz. ábra: Problémafa a Sopron-Fertőd kistérségi vállalkozások problémáinak áttekintésére

Forrás: saját szerkesztés

A problémák mélyére ásva a versenyképesség hiányának okai a vállalkozásméretben, a kényszervállalkozói létben, a pályázati rendszer alacsony hatékonyságában és a gyenge külpiaci kapcsolatokban kereshető.

Ha ezeken a tényezőkön tudunk változtatni, akkor emelhető a vállalkozások versenyképessége.

A kitűzhető célok rendszerét és a célok eléréséhez szükséges eszközöket foglalja össze a célfa.

23. sz. ábra: Célfa a Sopron-Fertőd kistérségi vállalkozások céljainak áttekintésére
Forrás: saját szerkesztés

A kitűzhető célok eléréséhez néhány eszköz lehet tehát egyrészt a helyi piacok kiépítése, a Széchenyi Kártya népszerűsítése a finanszírozási problémák enyhítésére, illetve egy hatékony együttműködés a Társulás, a vállalkozói szektor és a Nyugat-magyarországi Egyetem közt a pályázati rendszer hatékony működtetése érdekében. A külpiazi kapcsolatok erősíthetőek lennének egy esetleges összefogással és közös fellépéssel – akár egy külkereskedelmi cégen keresztül – az EU piacain. A külpiazi előnyök kihasználását segítheti, ha a vállalkozás tisztában lesz azzal, mi vár rá egy esetleges külföldi vállalkozás alapítás során. Ennek vizsgálata képezi a következő kutatási szakaszt. Az oktatás szintén olyan terület lehet, mely erősítendő a vállalkozások közt, s ebben egy személyre szabott tematika kidolgozásával sokat segíthet akár a Társulás, akár a Gazdasági Kamara, akár a Nyugat-magyarországi Egyetem.

Összefoglalás: a kulcs vállalkozások vizsgálata s a kulcs vállalkozások szerepe a tele-

pülések fejlődési lehetőségeiben.

A leválogatás után az 55 vállalkozás közül 42 vállalkozás maradt. A vállalkozási lista a kutatási anyag mellékletében található. Ezt követően elvégeztük a kérdőíves felmérést, s a kérdőívek kiértékelése után három vállalkozói kört tudunk a kistérségben behatárolni. Egyrészt közös jellemzőket találtunk a soproni vállalkozóknál, másrészt behatároltuk a vidéki kulcs vállalkozásokat, s a maradék vállalkozói halmazt. Bár Sopron vonatkozásában nem állt rendelkezésre komplex vállalkozói lista, úgy gondoljuk, a visszaérkezett kérdőívek alapján néhány általános megállapítást mégis tehetünk. **A soproni vállalkozásokra** is jellemző, hogy a vállalkozási forma szempontjából legjellemzőbb a KFT és az egyéni vállalkozás. A vállalkozói kultúra jellemzően magasabb, mint vidéken, aktívabbak a külpiazi kapcsolataik, néhány tervezi a külföldi cégalapítást. A pályázatokban a legsikeresebbek. Fejlesztési hitelek felvételét segíti, hogy a háttér magánvagyonuk értékesebb, mint a vidéki vállalkozásoknak. **A vidéki kulcs vállalkozások:** ezek azok a vállalkozások, melyeket a polgármesterek adott település legfontosabb vállalkozásaiként neveztek meg, mint legnagyobb adófizetőt, legnagyobb foglalkoztatót, legfejlődőképesebb vállalkozást. A vállalkozói kör közös jellemzője, hogy nyitott a támogatásokra, tanácsadásra, bár helyben nincs semmiféle vállalkozásfejlesztés. A pályázati aktivitása alacsony, s a banki hitelbírálatban eséllyel ítélik hitelképesnek. A Széchenyi kártya nem ismert ebben a körben sem. A cégek jellemzően csak a kötelező oktatásokra járnak, de a válság alatt is igyekeznek fejleszteni vállalkozásukat. A település szempontjából kulcs fontosságúak ezek a vállalkozások. **Egyéb vidéki vállalkozások:** az ebbe a körbe tartozó vállalkozások jellemzően a vidéki családi gazdaságok, egyéni kis vállalkozások, melyek nagyrészt kényszer vállalkozások. Árbevételük 5 millió Ft alatt marad, nem jellemző a fejlesztés, nem hitelképesek, s a pályázati források elérhetetlenek számukra. A megállapításainkat foglalja össze az alábbi táblázat.

Jellemzők:	Soproni vállalkozások*	Kiemelt kistérségi vállalkozások Sopron nélkül	Egyéb kistérségi vállalkozások
<i>Jellemző vállalkozási forma</i>	<i>Vélhetően Kft, és egyéni vállalkozás van túlsúlyban</i>	<i>Kft, Rt forma (korlátolt felelősség)</i>	<i>Egyéni vállalkozás, gyakran családi vállalkozás, őstermelői forma (korlátlan felelősség)</i>
<i>Vállalkozói kultúra</i>	<i>A vállalkozástámogató szervezetek közelsége miatt potenciálisan magasabb</i>	<i>Munkakultúra, szervezeti séma, külföldi piacok fele nyitási igény</i>	<i>Alacsony, szervezet kultúra nincs,</i>
<i>Fejlesztési igény</i>	<i>Változó, egy részük nyitott a tanácsadásra</i>	<i>Nyitottak a tanácsadásra</i>	<i>alacsony</i>
<i>Külpiaci kapcsolatok alakítása</i>	<i>Nyitás a külpiacok fele, külföldi cégalapítási szándék</i>	<i>Külföldi cégalapítás szándéka nem merült fel</i>	<i>Nem jellemző</i>
<i>Munkaerő piaci helyzet</i>	<i>Nehezen találnak jó munkaerőt</i>	<i>A településeken a legnagyobb foglalkoztatók, gyakran nehezen találnak jó munkaerőt</i>	<i>kényszer vállalkozások, önfoglalkoztatók</i>
<i>Hitel</i>	<i>Pályázati források mellé gyakran hitelt is vesznek fel</i>	<i>Egy részük hitelből fejleszt. Széchenyi kártyát nem veszik igénybe</i>	<i>Vállalkozásuk gyakran nem hitelképes</i>
<i>Pályázati aktivitás</i>	<i>Pályázati források lehívásában élen járnak</i>	<i>Ritkán nyernek pályázati forrást</i>	<i>Nem pályáznak</i>
<i>Kapcsolat fejlesztő szervezetekkel</i>	<i>A vállalkozásfejlesztő szervezetek helyben működnek, hatékonyabb lehet a kapcsolattartás</i>	<i>Helyben nincs vállalkozásfejlesztés</i>	
<i>Továbbképzések, oktatás</i>	<i>Kamarai képzésekre egy részük rendszeresen jár</i>	<i>Csak a kötelező oktatásra költenek</i>	<i>Oktatásra, továbbképzésre nem költenek</i>
<i>Fejlesztési aktivitás</i>	<i>A válság alatt is fejlesztenek</i>	<i>A válság alatt is fejlesztenek, szervezetfejlesztés is előfordult, mely létszámleépítéssel járt</i>	<i>kiegészítik termékpalettájukat, szolgáltatásaikat.</i>

***A soproni vállalkozások listáját az önkormányzat nem bocsájította a rendelkezésünkre, kutatásunk egy korábbi, nem teljes vállalkozási adatállomány felhasználásával készült.**

Vizsgáltuk a vállalkozói körben azt is, hogy milyen jellegű tanácsadásra van igény. A válaszokból a következő területek körvonalazódtak:

Az igényelt tanácsadások közül legnagyobb súllyal az adózási és egyéb gazdasági tanácsadás szerepel (24%). Ezt követi a fejlesztésekkel kapcsolatos tanácsadás, (20%), majd a marketing tanácsadás (14%). A külpiaci kapcsolatok alakításával kapcsolatos tanácsadás követi a sor 12%-kal, majd a munkavédelmi tanácsadás következik. (11%). 10% alatti értékekkel szerepel a befektetési és hiteltanácsadás, a környezetvédelmi tanácsadás és a vezetési tanácsadás.

A tanácsadást legnagyobb arányban az 5 millió éves árbevételű vállalkozások igénylik, de komoly súllyal szerepelnek a 20-50 millió Ft közti árbevételű és az 50 millió Ft árbevétel feletti cégek is.

A tanácsadások egyik koordinátora lehet a Sopron-Fertődi Kistérségi Társulás, vagy jogutódja.

A Társulás munkájáról a polgármesteri interjúkban pozitívan nyilatkoztak.

Javaslatok:

1. A vidék fejlődése szempontjából elengedhetetlenül szükséges a **vállalkozói szektor fejlesztése**, megerősítése, stabilitásuk növelése. Ez az a kulcs feladat, amely megoldása a vidék sok-sok problémáját megoldja. Ha van helyben stabil vállalkozás, akkor van adóbevétel, akkor van helyben munka, akkor szívesebben maradnak helyben a fiatalok, akkor nem örepszik el a település. Minden akció, amely a vállalkozások életben maradását, illetve fejlődést segíti, egyúttal hozzájárul a vidéki élettár fejlődéséhez is. Természetesen tisztában vagyunk vele, hogy a hogyanon van az igazi hangsúly. Ha kiindulunk a vállalkozások problémáiból, akkor a megoldási javaslat is körvonalazódik:

1. A szűkülő piaci lehetőségek ellensúlyozására a helyi piacok kialakítása, fejlesztése, különféle akciókkal. Erre nagyon jó kísérleti példát láttunk Fertőd vonatkozásában, Karácsony előtt, ahol vásárlói klubot és pontgyűjtő akciót szerveztek a helyi kereskedők forgalmának élénkítésére, a vásárlások helyben tartására.
2. Másik ilyen kísérlet lehet a helyi szolgáltatói kapacitás adatbázis felállítása és működtetése. Az adatbázisban megjelenhetne a szabad szolgáltatói kapacitás és a szolgáltatás iránti igény, s a kettő időben és térben is összeszerveződhetne virtuálisan, sok holt időt, kihasználatlan kapacitást lekötve. Az információ értéke itt is segíthetne.
3. Finanszírozási gondok enyhítése: itt egyrészt a pályázati források megszerzésében kell segíteni a vállalkozásokat. A projektfejlesztés, a pályázati kiírás céljainak és a vállalkozás céljainak összehangolása gyakran speciális gondolkodást igényel, ebben minden bizonnyal komoly segítségre van szüksége a vállalkozói szektornak. Az elnyert pályázati források megoszlásából láthattuk, hogy a források a vidék fejlesztéséhez eddig nagyon kevésbé járultak hozzá.
4. A Széchenyi Kártya népszerűsítése szintén hozzájárulhat a finanszírozási gondok megoldásához. Különösen fontos ez annál a mintegy 50 vállalkozásnál, amely kockázatos hitelekkel rendelkezik, s korlátlan felelősségű vállalkozási formában működik. Ebben a körben mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy ezek a hitelek nem válthatóak –e ki Széchenyi Kártyával.
5. Vállalkozási tanácsadás keretében a kisvállalkozói controlling rendszer illetve a

versenyképesség mérésére szolgáló mutatók értelmezésének megismertetése. Cél az, hogy tudjon a vállalkozó olvasni a számaiból. Tudja azokat értelmezni, tanuljon meg következtetéseket levonni azok alakulásából. A versenyképesség mérésére, s az alakulás nyomon követésére használható mutatókat foglalja össze az alábbi táblázat.

39. sz. táblázat: A versenyképesség mérésére, s az alakulás nyomon követésére használható mutatók

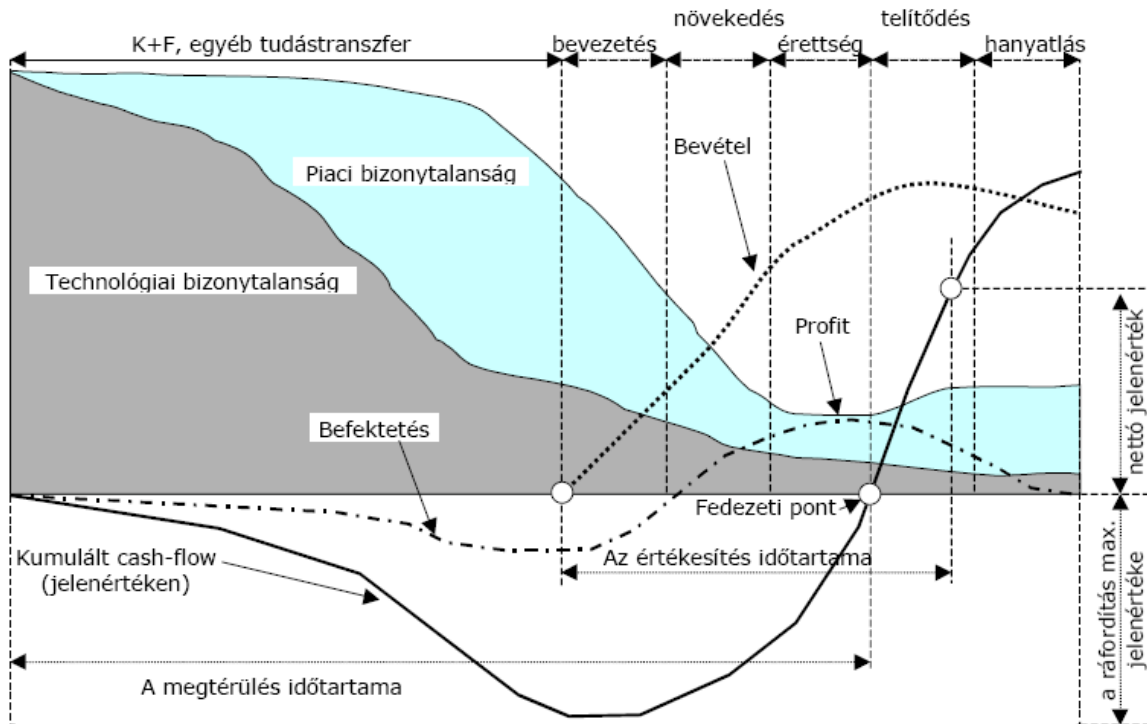
Vagyoni helyzet	Pénzügyi helyzet	Jövedelmezőség	Hatékonyság
Befektetett eszközök aránya	Adósságállomány aránya	Árbevétel-arányos jövedelmezőség	Élőmunka-hatékonyság
Forgóeszközök aránya	Adósságszolgálat fedezete	Tőkearányos jövedelmezőség (ROE)	Tárgyi eszköz hatékonyság
Tőkeerősség	Eladósodottság	Élőmunka-arányos jövedelmezőség	Bérhatékonyság
Eladósodottság	Likviditás		Tőkehatékonyság
Befektetett eszközök fedezete	Rövid távú likviditás	Eszközarányos jövedelmezőség (ROI)	Tőkeintenzitás
Saját tőke növekedése	Likviditási gyorsráta		Készlethatékonyság
Eszközigeéenyesség	Azonnali likviditás	Erőforrás-arányos (komplex) jövedelmezőség	Egy vállalatra jutó saját tőke*
			Egy vállalatra jutó eredmény*

*Csak vállalatcsoportokra értelmezhető

Forrás: Bíró-Pucsek-Sztanó (2001). és Sándorné (2000) alapján Némethné Gál Andrea szerkesztése (2007)

6. Az egyes településeken kulcsvállalkozásként megjelölt mintegy 42 cég életgörcbéjének felmérése. Ezek azok a vállalkozások melyek adott településen a legnagyobb adófizetők, a legnagyobb foglalkoztatók, illetve a legfejldőképesebbek. Hosszú távú életben maradásuk tehát fontos a település fejlődési lehetőségei szempontjából.

A szakirodalom a vállalkozások életgörcbéjét a következő modellel szemléltetik:

29. sz. ábra: Vállalkozások életgörbéje
Forrás: OECD, Papanek (2009) alapján

A vállalati életgörbe különböző szakaszaiban különböző igénye van egy vállalkozásnak. Az életgörbe ismerete egy-egy kulcs vállalkozás vonatkozásában személyre szabottabbá teheti a tanácsadást.

A vállalkozások egyrészt profit, másrészt a vállalati vagyonnövekedésre törekszenek, piaci pozícióik javulását remélve a növekedéstől. Ugyanakkor komoly veszélyeket rejt magában, ha a növekedés üteme nem megfelelő. Lassú növekedésnél a vállalkozás piacvesztést élhet meg, nem tud lépést tartani a konkurenciával, a lassú lemaradás az „életébe” is kerülhet, ugyanakkor a túlzott növekedésnek is megvannak a veszélyei. (erőltetett eladás, akár nyomott áron is, ésszerűtlen marketing költségek, pénzügyileg követhetetlen növekedés.)

Jogosan merül fel a kérdés, hogy a kistérség vállalkozásai mennyire követik a fenti elméleti modellt. A szakirodalom szerint kevés az a KKV, amely végigment ezen az elméleti fejlődési modellen, mégis fontos lehet egy felmérés, legalább a kiemelten fontos cégek vonatkozásában, mert olyan információkkal szolgálhat a menedzsment részére, mely a céggel kapcsolatos hosszú távú döntéseket segítheti. Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy a napjainkban zajló gazdasági válság erősen befolyásolja a vállalkozások életgörbéinek alakulását is.

7. Projekt tanácsadás a kistérség mikro körzeteiben (vagy a későbbi járásokban) a környező települések és vállalkozók számára. A javasolt tanácsadás újdonsága abban van, hogy nem ragad meg az általános információk átadásánál, hanem interaktív módon egy-egy téma köré szerveződik, olyan vállalkozói kört meghívva, amely képes és tud együttműködni egy-egy fejlesztési témában s mintegy projekt csokrok kidolgozására kerülhet sor. Az első kísérleti projekt a Fertő-tó teljes körű, de legfőképpen turisztikai hasznosítása köré szerveződő projektek

- közös kidolgozása lehet. Erre a Fertő-parti települések részéről konkrét igény fogalmazódott meg.
8. Oktatások szervezése a vállalkozói kultúra javítására. A gazdasági válság kevés pozitív hozadéka közül az egyik lehet a vállalkozó szektor nyitottabbá válik a saját szakmai fejlődésére. Az oktatási kiadások katasztrofálisan alacsony volta azt mutatja, hogy sok tenni való van ezen a területen. Az oktatásokra fordítandó forrásokat a kamara a kötelező tagdíjából finanszírozhatja, s tekintettel a kamara és a vállalkozó szektor szoros kapcsolatára, az oktatások szervezésére is a kamara a legalkalmasabb.
 9. A vállalkozások külpiazi kapcsolatainak erősítése. A REGIONET projekt későbbi kutatási szakaszában ennek kidolgozása megoldott.
 10. Együttműködés településfejlesztési tervek elkészítésében. A polgármesteri interjúk során többször megfogalmazódott az igény arra, hogy a Nyugat-magyarországi Egyetem a Kistérségi Társulás koordinálásával vegyen részt a települések hosszú távú fejlesztési elképzeléseinek a kidolgozásában. (Pereszteg, Hegykő, Répceszemere, Nagycenk polgármesterei konkrét elképzelésekről beszéltek az interjú során). Ehhez jó keretet adhat az egyetem azon törekvése, hogy gyakorlatorientált feladatokat adjanak a hallgatónak akár a TDK kutatások során, akár a diplomadolgozatok elkészítésében, vagy akár a szakkollégium keretei közt. A két törekvés találkozásaként kialakulhat az együttműködés a települések és az egyetem közt.
 11. Nyílt nap szervezése az egyetemen folyó kutatómunka megismertetésére a polgármesterek számára. Több interjúban is elhangzott, hogy a polgármesterek komoly tartalékokat látnak az egyetemmel meglévő kapcsolataikban. Ezeket a tartalékokat csak akkor lehet kiaknázni, hogy ha pontosabban megismerhetik, hogy egyáltalán milyen szellemi kapacitások állnak rendelkezésre az egyetemen. Ehhez kitűnő alkalom lehet egy közös információcserén alapuló rendezvény.
 12. Polgármesteri képzések szervezése: előre kidolgozott és jóváhagyott tematika alapján a frissen megválasztott polgármesterek részt vesznek egy képzésen, melynek segítségével elsajátíthatják a konkrét tárgyi tudáson kívül, mint a vonatkozó jogszabályok, a költségvetési gazdálkodás rendje, vagy a stratégiai tervezés – azokat a kompetenciákat is, amelyek birtokában hatékonyabban tudnak vezetőként fellépni a településen. Ilyen kompetencia az asszertív kommunikációs, a tárgyalástechnika, vagy a konfliktuskezelés. A lehetséges képzés rövid tematikáját elhelyeztük a mellékletben. (2.sz. melléklet : Polgármesterek képzési tematikája)

Felhasznált irodalom

- Andrási Zoltán - dr. Borsi Balázs - Farkas László - Némethné Pál Katalin - dr. Papanek Gábor D.Sc. (kutatásvezető) - Viszt Erzsébet: A mikro-, kis -, és közepes vállalkozások növekedésének feltételei NFG Minisztériumi Tanulmány Budapest 2009
- Barabási Albert László: Behálózva Magyar Könyvklub 2003
- Belyó Pál: A rejtett gazdaság nagysága és jellemzői. Statisztikai Szemle, 86. évfolyam 2. sz 113-137.p
- Cséfalvay Zoltán, Csizmadia Norbert, Csordás László (2005): Kistérsége versenyképessége és a globális hálózatok. Polgári Szemle, 1. évfolyam, 6-7. szám
- Chikán Attila: Bevezetés a vállalatgazdaságtanba AULA, 2006
- Kaufman Ilona: A KKV-k innovációs aktivitásának alakulása a gazdasági válság hatására a Dunántúlon Tér és Társadalom, Sopron, 2012 (megjelenés alatt)
- Kistérségek kézikönyve Szerk: Németh Jenő, Budapest, 2004
- Lengyel Imre: Regionális gazdaságfejlesztés Akadémiai Kiadó Budapest, 2010
- Lengyel Imre- Rechnitzer János: A regionális tudomány két évtizede Magyarországon Akadémiai Kiadó, Budapest, 2009
- Némethné Gál Andrea: A kis- és középvállalkozások versenyképessége – egy lehetséges elemzési keretrendszer Közgazdasági Szemle LVII. Évfolyam 2010. február (181- 193. oldal)
- Némethné Gál Andrea: Statisztikai módszerek gazdasági alkalmazása Apertus Kft., Budapest, 2004. (CD formátum)
- Rechnitzer János – Lados Mihály: A területi stratégiáktól a monitoringig Dialog Campus Kiadó Budapest – Pécs, 2004.
- Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon. Szerk: Grosz András – Rechnitzer János MTA RKK 2005
- Román Zoltán: A kisvállalkozások helyzete és segítségük az Európai Unióban. Európai Unió Kommunikációs Közalapítvány 2003.
- Szerb László szerk: Vállalkozásindítás, vállalkozói hajlandóság és a vállalkozási környezeti tényezők alakulása Magyarországon a 2000-es évek első felében. Pécsi Tudományegyetem 2005.
- Vállalatok humán erőforrás(HR) gyakorlata, a fenntartható fejlődést szolgáló hatékony foglalkoztatás érdekében - az életciklus modell alapján Kutatási jelentés OFA, Budapest, 2007

Jogszabályok

- Az Európai Parlament és Tanács 2006/32/EK irányelve
240/2006. (XI. 30.) Kormányrendelet a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékéről
- 67/2007. (VI.28.) Országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatásokról és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről
- 311/2007. (XI. 17.) Kormányrendelet a kedvezményezett térségek besorolásáról

2010. évi CLXIX. Törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről.

Internetes források:

Sopron-Fertődi Kistérségi Helyzetkép

http://www.terport.hu/rqdist/main?rq_app=um&rq_proc=main2bpdf&xterkod=3805&xmutkod=&xtabkell=1&xtertip=K (letöltve: 2012.01.08.)

Szabó-Morvai Ágnes: A válság hatása a kis- és középvállalkozásokra. Hétfa Kutatóintézet

http://hetfa.hu/wp-content/uploads/HMT03_Szabo-Morvai_Valsag_hatasa_a_kis-es_kozepvallalkozasokra_ISBN.pdf (letöltve: 2011. november 15)

A válság hatása a kis- és középvállalkozásokra: foglalkoztatás, munkakapcsolatok és helyi partnerségek

<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/281/hu/1/EF11281HU.pdf> (letöltve: 2011. november 19)

Széchenyi kártya <http://www.ujratervezes2010.hu/files/KL.pdf> (letöltve: 2011. szeptember 15)

Elek Péter–Scharle Ágota–Szabó Bálint–Szabó Péter András A feketefoglalkoztatás mértéke Magyarországon

http://econ.core.hu/file/download/ktik11/ktik11_08_feketefoglalkoztatasi.pdf
(letöltve: 2011. október 23)

KKV-k és az innováció: a versenyképes jövő záloga

<http://www.euractiv.hu/vallalkozasok/linkdossziek/kkv-k-es-az-innovacio-a-versenykepes-jovo-zaloga-000106>

Vélemények a magyar gazdaság problémáiról

<http://www.hrportal.hu/c/hogyan-javitanak-a-vallalkozasok-versenykepesseget-a-szakertok-20110202.html> (letöltve: 2011. november 23.)

Új Széchenyi Terv

<http://ujszechenyiterv.gov.hu/> (letöltve 2011. április 12)

RÉSZLETES PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ a Gazdaságfejlesztési Operatív Program és a Közép-Magyarországi Operatív Program GOP tükör intézkedéseinek vissza nem térítendő támogatásokat kínáló pályázati kiírásaihoz”

www.gov.hu (letöltve: 2011. november 23.)

Az ágazatok helyzetének változásáról a válság tükrében MSZOSZ 2010. <http://www.mszosz.hu/files/1/58/agazatokeloksvegl.pdf> (letöltve: 2011. december 29.)

A válság hatása a kis- és középvállalkozásokra: foglalkoztatás, munkakapcsolatok és helyi partnerségek

http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef11281_hu.htm
(letöltve: 2011. december 20.)

A globális válság: hatások, gazdaságpolitikai válaszok és kilátások. Nagy EU-tagállamok és a gazdasági válság. Szerk: Somlai Miklós Budapest, 2009.

<http://www.vki.hu/kot/ecostat/09-Somai-Miklos.pdf> (letöltve: 2012. január 4.)

A dinamikus helyi önkormányzat összehasonlító értékelései Vezetési benchmarkok. TÖOSZ

http://store1.digitalcity.eu.com/store/clients/release/AAAAYGVF/doc/szoro_vegleges_2011.11.24-14.59.14.pdf (letöltve: 2012. január 11)

1. sz. Melléklet

Vállalkozás	Tulajdonos	Cím	Mobiltelefonszám	Vezetékes telefonszám	Fax
<i>Ubrankovics Erdészeti és Faipari Kft.</i>	magyar magánszemély	9423 Ágfalva-Liget	30/946-37-11 (Ubrankovics Pál)	99/506-098	99/331-221
<i>MK Immobilien Kft.</i>	küldöldi és magyar magánszemély	9423 Ágfalva, Baracsi u. 77.			
<i>G.M. Poszeidon BT.</i>	magyar magánszemély	9423 Ágfalva, Baracsi u. 77.	20/962-14-55	99/524-247	99/524-248
<i>Kirchknopf és Kirchknopf Metál Kft.</i>	magyar magánszemély	9423 Ágfalva, Baracsi u. 51.		99/330-011	99/330-011
<i>MK Hungaria Kft.</i>	magyar magánszemély	9423 Ágfalva, Baracsi u. 77.	20/468-11-43	99/524-247; 99/524-008	99/524-248
<i>AIRTECH Kft.</i>	magyar magánszemély	9423 Ágfalva, Fő u. 87.	30/959-56-72	99/320-971	99/320-971
<i>Ruisz Díszfaiskola</i>	magyar magánszemély	9375 Répceszemere, Fő u. 68 és Fő u. 59.		99/388-101; 99/388-530	99/388-101; 99/388-530
<i>TAEG Rt.</i>	BANK	9400 Sopron, Terv u. 4. ; Telephely: Síkvideki Erdészet, 9374 Iván, Kossuth telep	30/292-64-59 (Darázs István faházüzemi vezető); 30/216-76-91	99/314-570 (109-es mellék)	
<i>Coll Faipari Szövetkezet</i>	magyar magánszemély	9374 Iván, Kossuth telep		99/388-009	99/388-009

<i>Németh Lambéria Gyártás és Faipari Munkák</i>	magyar magánsze- mély	9374 Iván, Kossuth telep	30/901-26-85; 30/500-17-64		
<i>DÓZSA NÉPE Mezőgazdasági és Szolgáltató Szövetkezet</i>	magyar magánsze- mély	9472 Újkér, Csíkos u. 45.		99/365-212	99/365-285
<i>Táp Takarmányfuvarozási és Barom- fitenyésztő Kft</i>	N.A	9472 Újkér, Fő u. 49.	30/916-66-46	99/365-243; 99/533-511; 99/533-518	99/533-510
<i>Gabszi Kft</i>	magyar magánsze- mély	9472 Harka			
<i>Fung Autó Kft</i>	magyar magánsze- mély	9422 Harka, Alpési út 15.	20/938-74-70; 20/956-34-18	99/315-556	99/505-356
<i>Kóczán Rugótechnika Kft.</i>	magyar magánsze- mély	9422 Harka, Gyopár u. 2.		99/524-123	99/524-123
<i>Drasko Tetőfedő Bt.</i>	magyar magánsze- mély	9422 Harka, Ibolya út 1.	20/335-83-01		
<i>D-Pack Szolg. Kft.</i>	magyar magánsze- mély	9422 Harka, Alpési u. 18.	20/233-18-20		
<i>CONH Transport Kft</i>	N.A				
<i>Horváth Lajos</i>	magyar magánsze- mély				
<i>Vincellér</i>	magyar magánsze- mély	9493 Fertőboz, Fő u. 33.		99/357-601	
<i>Bozi Rozi</i>	magyar magánsze- mély	9493 Fertőboz, Fő u. 24.		99/357-595	99/357-595
<i>Gloriett Panzió</i>	magyar magánsze- mély	9493 Fertőboz, Fő u. 11.	20/342-07-88; 20/518-40-71		99/357-941
<i>Aludor Kft.</i>	magyar magánsze-				

	mély				
<i>Széchenyi István Mezőgazdasági Szövetkezet</i>	magyar magánszemély	9485 Nagycenk, Gyár u. 91.		99/360-025	99/360-025
<i>Horváth & Lukács Galéria Kft.</i>	magyar magánszemély	9485 Nagycenk, Kiscenki út 47.		99/360-274	99/360-281
<i>H és L Mezőgazdasági Szolgáltató, Fa- és Fémmegmunkáló Kft.</i>	magyar magánszemély	9485 Nagycenk, Dózsa krt. 2. c. ép.		99/532-053	
<i>Autoliv Kft.</i>	Külföldi cég	9483 Sopronkövesd, Iskola u. 38-50.		99/536-300; 99/536-307	99/363-313
<i>TROGES AirTechnik Kft.</i>	Magyar magánszemély és külföldi cég	9483 Sopronkövesd, Tancsics M. u. 18.		99/536-250; 99/363-058; 99/363-900	99/363-057
<i>Fehér Rózsa Lovaspanzió</i>	magyar magánszemély				
<i>ROTO ELZETT Vasalatkereskedelmi Kft.</i>	Külföldi cég	9461 Lövé, Kossuth L. u. 25.		99/534-400; Dr. Krisch Róbert (ügyv.ig.): 99/534-401	99/367-132
<i>Ezredév Kft.</i>	N.A	9461 Lövé, Kossuth L. u. 2.		99/533-084	
<i>Lövé és Vidéke Takarékszövetkezet</i>	magyar magánszemély	9461 Lövé, Fő u. 203.		99/533-540	
<i>VELUX Magyarország Fertődi Építőkomponens Kft.</i>	Külföldi cég	9431 Fertőd, Malomköz 1.		99/537-920; 1/436-05-30	99/537-921
<i>MARMORIT Öntöttmárványgyártó Kft.</i>	küldöldi és magyar magánszemély	9431 Fertőd, Fő út 38.		99/537-510	99/537-511
<i>Fertőd és Vidéke ÁFÉSZ</i>	magyar magánszemély	9431 Fertőd, Fő u. 3.		99/370-905	

	mély				
<i>RoofLITE Kft.</i>	magyar magánsze- mély	9444 Fertőszentmiklós, Pe- tőfi S. u. 36/b.		99/536-536	99/536-500
<i>HUNGAROPRO Termelési és Keres- kedelmi Kft.</i>	Külföldi cég	9444 Fertőszentmiklós, Soproni úti ipartelep		99/544-521; 99/544-520	99/380-177
<i>Wolf-Plastics Csomagolási és Recycling Kft.</i>	küldöldi cég	9444 Fertőszentmiklós, Soproni u. 49.		99/544-611; 99/544-610	99/381-149
<i>HBB Szerviz Kft.</i>	magyar magánsze- mély s külföldi cég	9444 Fertőszentmiklós, Pe- tőfi u. 37.		99/544-174; 99/544-175; 99/544-082; 99/544-083; Jagadics Ti- bor ügyv.ig.: 20/944-84-80	99/380-899
<i>Polima Kft</i>	magyar magán- szem. És magyar cég	9436 Fertőszéplak, Hegy u. 12.		99/537-033; 99/372-600	99/372-600
<i>Hegykői Mezőgazdasági Zrt.</i>	magyar magánsze- mély	9437 Hegykő, Petőfi u. 10.		99/540-025	
<i>PETRU-SOM Zöldség Termelő és Kereskedelmi Kft.</i>	magyar magánsze- mély	9437 Hegykő, Béke u. 17/A			
<i>Sá-Ra Termál Kft.</i>	magyar magán- szem. És magyar cég	9437 Hegykő, Fürdő u. 5.		99/540-220; 99/540-221	99/540-229

<i>Tornácos Kft</i>	magyar magánsze- mély	9437 Hegykő, Kossuth L. u. 78.		99/540-200	99/540-209
<i>Wenergia Kft.</i>	magyar magánsze- mély	9437 Hegykő, Kossuth L. u. 74-78		99/540-204; 99/540-200	99/540-209

<i>Tercia Kft.</i>	magyar magánsze- mély	9495 Kópháza, Sopro- ni út 54.		99/531-200	99/531-204
<i>Autolift Kft.</i>	n.a.	9495 Kópháza, Ke- resztúri út 907/35.		99/511-592	99/319-682
<i>Unser Lagerhaus Agrárkereskedelmi Kft.</i>	magyar magánsze- mély s külföldi cég	9485 Nagycenk, Gyár u. 87.		99/532-110	99/532-111

2. sz. Melléklet: Polgármesterek oktatási tematikája

1. Stratégiai tervezés

- Helyzetelemzési módszerek megismerése
- A kockázatok felmérésének módszerei
- Az érintettek és érdekelték körének áttekintése
- Probléma elemzés, célkitűzés
- Költségek tervezése, költségvetés készítése

2. Pénzügyi ismeretek

- Fejlesztési források áttekintése
- Az EU pályázati rendszer megismerése
- Egyéb finanszírozási megoldások

3. Jogi ismeretek

- Az önkormányzat működését szabályozó jogszabályok áttekintése
- Az Alkotmány megismerése

4. Költségvetési kapcsolatok szabályozása

- Az önkormányzatok finanszírozását áttekintő jogszabályok megismerése
- A költségvetési chas-flow

5. Asszertív kommunikáció

6. Konfliktuskezelés, mediáció

- Települési konfliktusok kezelése
- Mediáció a többnemzetiségű településeken
- Konfliktuskezelés a képviselőtestületen belül
- Konfliktuskezelés az önkormányzat és a lakosság között

7. Kommunikáció

- A testbeszéd jelentősége a kommunikációban
- Kommunikáció a beosztottakkal
- Kommunikáció a lakossággal
- Kommunikáció a képviselőtestületen belül

8. Retorika

- A hatásos és lényegre törő beszéd írása
- A gondolataink írásos kifejezése

9. Tárgyalástechnika

- A tárgyalás szakaszai
- Tárgyalás üzleti partnerekkel
- Az önkormányzati érdekérvényesítés a tárgyalásokban